

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัย เรื่อง การสร้างรูปแบบการพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมให้จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดและทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานและแนวทางในการวิจัย โดยแบ่งเป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

1. การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอน

1.1.1 ความหมายของรูปแบบการเรียนการสอน

1.1.2 ประเภทของรูปแบบ

1.1.3 การสร้างรูปแบบ

1.1.4 การวิจัยและพัฒนารูปแบบ

2. วิจัยโดยใช้รูปแบบ

2.1 การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ

2.2 การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ

2.3 ประเภทของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.4 องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน

2.5 กลุ่มของรูปแบบการเรียนการสอน

2.6 หลักการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

2.7 การนำเสนอรูปแบบการเรียนการสอน

2.8 คุณสมบัติที่ดีของรูปแบบ

3. หลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.1 ประวัติความเป็นมาของแนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น

สำคัญ

3.2 ความหมายของการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.3 แผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.3.1 ความหมายของแผนการเรียนรู้

3.3.2 ความสำคัญของแผนการเรียนรู้

- 3.3.3 องค์ประกอบของการเรียนรู้
- 3.4 ปัจจัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 3.5 เทคนิคการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 3.5.1 การจัดการเรียนการสอนทางอ้อม
 - 3.5.2 การศึกษาเป็นรายบุคคล
 - 3.5.3 การจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยี
 - 3.3.4 การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นปฏิสัมพันธ์
 - 3.5.5 การจัดการเรียนแบบเน้นประสบการณ์
 - 3.5.6 การเรียนแบบร่วมมือ
 - 3.5.7 การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
 - 3.5.8 การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ
- 3.6 ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 3.6.1 ทฤษฎีการเรียนรู้แบบพฤติกรรมนิยม
 - 3.6.2 ทฤษฎีการเรียนรู้แบบปัญญานิยม
 - 3.6.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม
 - 3.6.4 ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์
 - 3.6.5 บทบาทผู้สอนตามกรอบแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์
- 3.7 ทฤษฎีการเรียนรู้ 5 ทฤษฎีที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 3.7.1 ทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความสุข
 - 3.7.2 ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
 - 3.7.3 ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด
 - 3.7.4 ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ : ศิลปะ ดนตรี กีฬา
 - 3.7.5 ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาลักษณะนิสัย : การฝึกฝน กาย วาจา ใจ
- 4. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการสร้างรูปแบบการพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของครูในจังหวัดมหาสารคาม ทั้ง 3 เขตพื้นที่การศึกษา
 - 4.1 ปัจจัยด้านการพัฒนาครู
 - 4.2 ปัจจัยด้านเจตคติต่อการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 4.3 ปัจจัยด้านความพึงพอใจในงาน

- 4.4 ปัจจัยด้านการสนับสนุนการทำงานของครู
- 4.5 ปัจจัยด้านคุณลักษณะด้านวิชาชีพ
- 5. ความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 5.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรม
 - 5.2 การปฏิบัติ
- 6. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ
- 7. กรอบแนวคิดการวิจัย

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

1. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอน

1.1 ความหมายของรูปแบบการเรียนการสอน

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอน (Instructional Model) ที่น่าสนใจได้แก่

ทิสนา เขมมณี (ม.ป.ป. : 1) อธิบายความหมายของรูปแบบการเรียนการสอนว่าเป็นสภาพหรือการจัดการเรียนการสอนอย่างมีระบบ ระเบียบ ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอน วิธีการ และเทคนิคการสอน รวมทั้งการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนที่ได้ ออกแบบไว้อย่างสัมพันธ์กับทฤษฎีหลักการที่รูปแบบนั้นเน้น คือ สามารถนำไปใช้เป็นแบบแผนหรือแบบอย่างในการจัดและดำเนินการสอนอื่น ๆ ที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะเช่นเดียวกัน

บุญชม ศรีสะอาด (2537: 10) เสนอแนวความคิดว่ารูปแบบการเรียนการสอนมีความหมายสองลักษณะ คือ เป็นรูปแบบที่เป็นกิจกรรมหรือวิธีสอน ส่วนความหมายในลักษณะที่สองจะมีความหมายว่ารูปแบบการเรียนการสอนเป็น โครงสร้างที่แสดงถึง องค์ประกอบต่าง ๆ ในการสอนที่จะนำมาใช้ร่วมกันเพื่อให้เกิดผลแก่ผู้เรียนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

สุบรรณ พัทธวิลาส และ ชัยวัฒน์ ปัญจพงษ์ (2522 : 6) ได้ให้ความหมายของรูปแบบไว้ว่า รูปแบบย่อที่เลียนแบบความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยจัดระบบความคิดในเรื่องนั้นให้ง่ายขึ้นและเป็นระเบียบ สามารถเข้าใจลักษณะสำคัญของปรากฏการณ์นั้นได้

กันเทอร์ และคณะ (Mary Alice Gunter Thomas H. Estes and Hasbrouch Schwab. 1990 : 67 ; อ้างถึง ในกองการวิจัยทางการศึกษา. 2544; 2) ได้ให้ความหมายของคำว่า รูปแบบการสอน (Instructional Model) ว่าหมายถึง วิธีดำเนินการทีละขั้น ซึ่งเมื่อดำเนินการตามขั้นตอนนี้แล้วจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ (Step – by Step Procedure that Leads to Specific Learning Out – comes)

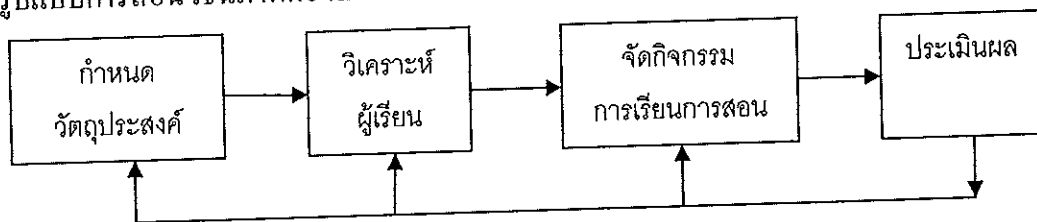
เอ็กเก็น เกาซัค และฮาร์เดอร์ (Eggen, Kauchak and Harder. 1979 : 12 ; อ้างถึงในกองการวิจัยทางการศึกษา. 2544 : 2) กล่าวว่า รูปแบบการสอนคือ รายละเอียดหรือ คำชี้แจงยุทธวิธีการสอนเพื่อบรรลุเป้าหมายเฉพาะทางการศึกษา

راج (Raj. 1996 : 241) ได้ให้ความหมายของคำว่า รูปแบบ (Model) ไว้ 2 ความหมายดังนี้

1. รูปแบบคือ รุปย่อของความจริงของปรากฏการณ์ ซึ่งแสดงด้วยข้อความ จำนวน หรือ ภาพ โดยการลดทอนเวลา ความพอเหมาะและกาลเทศะ ทำให้เข้าใจความจริงของปรากฏการณ์ได้ดียิ่งขึ้น
2. รูปแบบคือตัวแทนของการใช้แนวคิดของโปรแกรมที่กำหนดเฉพาะจำลองของสภาพความเป็นจริง ที่สร้างขึ้นจากการลดทอนเวลาและเทศะ พิจารณาวามีสิ่งใดบ้างที่จะต้องนำมาศึกษาเพื่อใช้แทนแนวความคิดหรือ ปรากฏการณ์ใด ปรากฏการณ์หนึ่ง โดยอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบนั้น ๆ

ไพโฟ (Piepho. 1980 : 10 ; อ้างถึงใน กองการวิจัยทางการศึกษา. 2544: 2) กล่าวว่า รูปแบบการสอนเป็นชุดของขั้นตอนที่เป็นไปได้ของการเรียนการสอน จัดในรูปแบบแผนภูมิได้

สรุปได้ว่ารูปแบบการเรียนการสอน เป็นการบรรยายรายละเอียดของวิธีการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายบางอย่างชัดเจน รูปแบบการสอนจะเป็นเสมือนพิมพ์เขียวสำหรับครูใช้เป็นแนวการสอนของตน ดังนั้นจะพบเสมอว่า นักการศึกษาเสนอรูปแบบการสอน เช่นภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1 รูปแบบการเรียนการสอน

1.2 ประเภทของรูปแบบ

รูปแบบตามความคิดของ สไตเนอร์ (Steiner. 1988: 108) แบ่งออกเป็น

2 ประเภท คือ

1. รูปแบบเชิงปฏิบัติ (Ethical Model or Model – of) เป็นการประเมินสถานะชุมชนแบบมีส่วนร่วม รูปแบบประเภทนี้เป็นแบบจำลองทางกายภาพ เช่น แบบจำลองรถยนต์ เครื่องบินภาพจำลอง

2. รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model or Model - for) เป็นแบบจำลองที่สร้างขึ้นจากกรอบความคิดที่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐาน ตัวทฤษฎีเองไม่ใช่รูปแบบหรือแบบจำลองเป็นตัวช่วยให้เกิดรูปแบบที่มีโครงสร้างต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน

รูปแบบตามแนวคิดของ คีฟ (Keeves. 1988 : 47) แบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. รูปแบบคล้าย (Analogue Model) คือ เป็นรูปแบบที่มีความสัมพันธ์กับแบบจำลอง มักเป็นรูปแบบที่ใช้ในการบรรยายวิทยาศาสตร์กายภาพ เป็นรูปแบบที่นำไปใช้อุปมากับสิ่งอื่นได้ เช่น รูปแบบจำลองระบบสุริยะที่เกิดขึ้นจริง

2. รูปแบบที่อธิบายความหมายหรือให้ความหมาย (Semantic Model) คือ เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาในการบรรยายของลักษณะรูปแบบ รูปแบบชนิดนี้จะช่วยใช้วิธีการอุปมาในการพิจารณาด้วยภาษา มากกว่าที่จะใช้วิธีอุปมาในการพิจารณาด้วยโครงสร้างกายภาพ

3. รูปแบบที่มีลักษณะเป็นแผนภูมิ แบบแผนหรือโครงการ (Schematic Models)

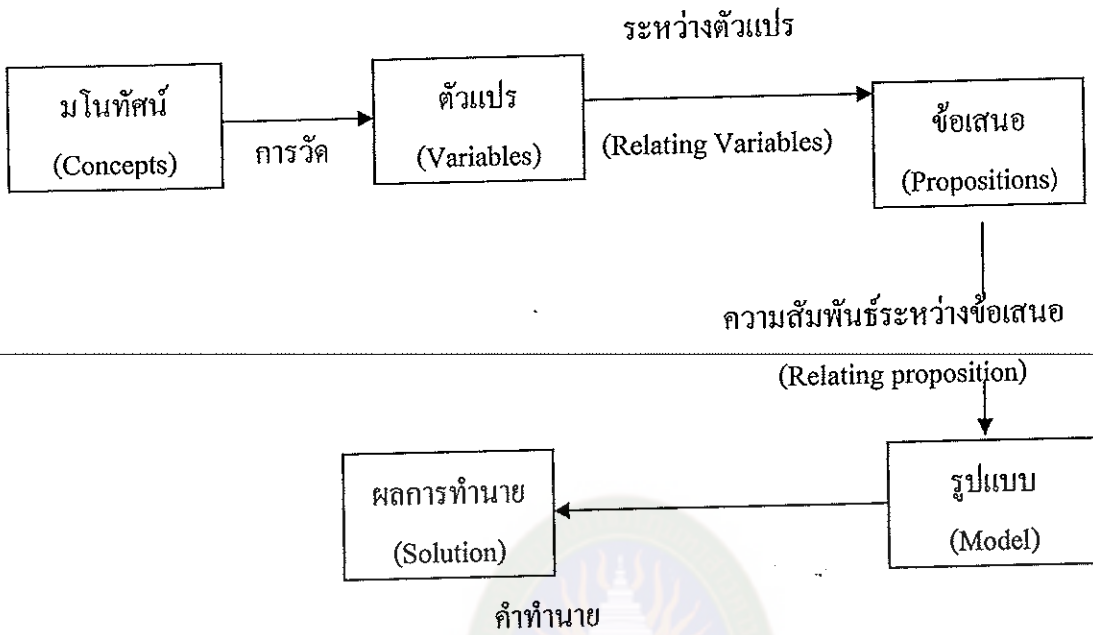
4. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Models) เป็นรูปแบบที่กำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในรูปสมการหรือฟังก์ชันทางคณิตศาสตร์

5. รูปแบบเชิงเหตุผล (Causal Models) คือ รูปแบบที่มีโครงสร้างเป็นสมการเชิงเส้น ที่ประกอบด้วยตัวแปรสัมพันธ์กันเป็นเหตุและผล มีการทดสอบสมมุติฐานผลของรูปแบบ

1.3 การสร้างรูปแบบ

การสร้างรูปแบบ คือ การกำหนดมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบเพื่อชี้ให้เห็นว่า รูปแบบเสนออะไร เสนออย่างไร เพื่อให้ได้อะไร และสิ่งที่ได้นั้นอธิบายปรากฏการณ์อะไร และนำไปสู่ข้อค้นพบอะไรใหม่ ๆ ขั้นตอนการสร้างรูปแบบเขียนเป็นแผนภูมิดังแผนภาพที่ 2 (Steiner. 1990 : 108 ; Keeve. 1988 : 49)

สร้างความสัมพันธ์

แผนภาพที่ 2 ขั้นตอนการสร้างรูปแบบ

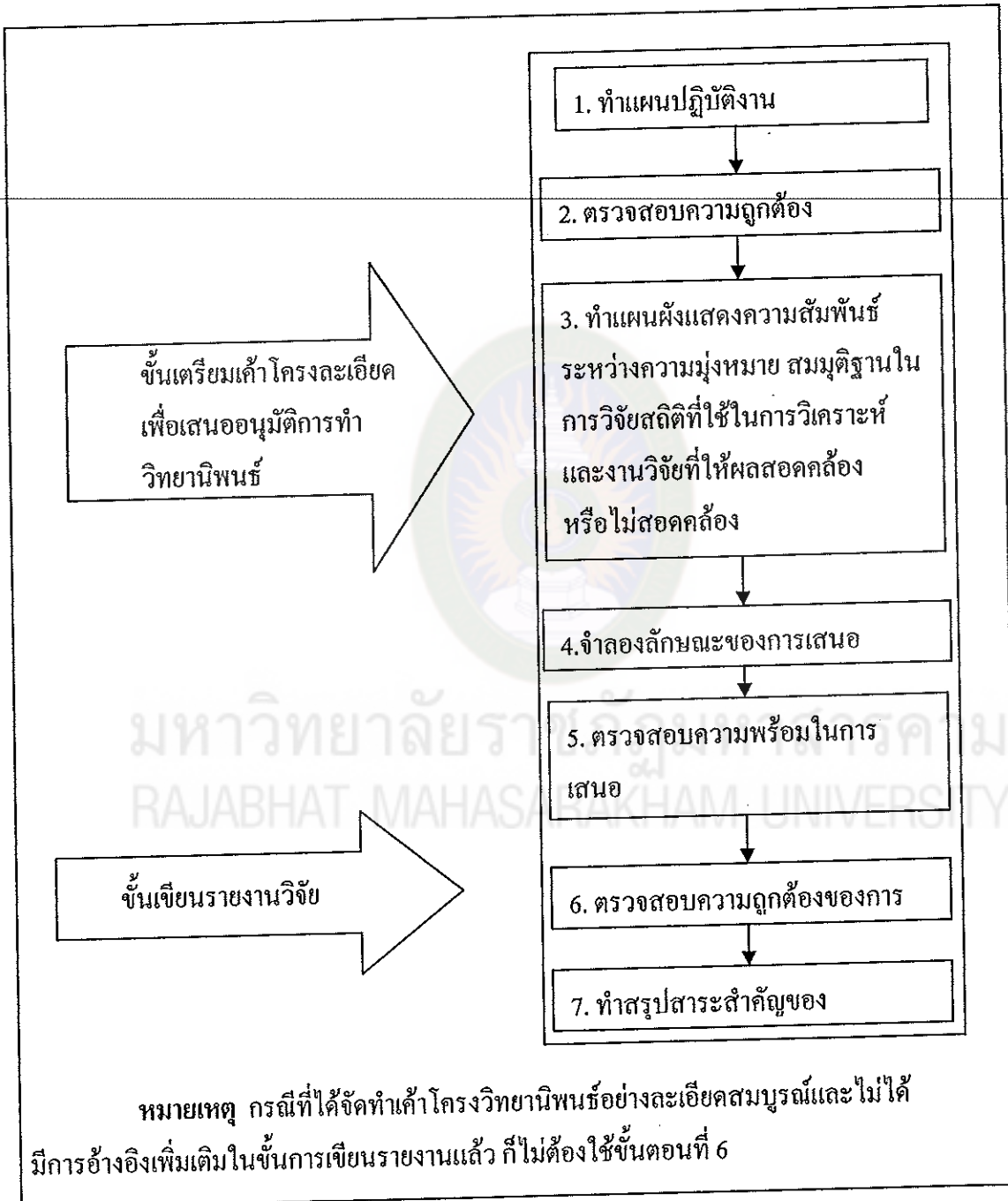
1.4 การวิจัยและพัฒนารูปแบบ

บุญชม ศรีสะอาด (2533 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการควบคุม
 วิทยานิพนธ์กัณนิต จำนวน 15 คน พบว่า รูปแบบการควบคุมวิทยานิพนธ์มีสองส่วน คือ ส่วน
 ที่เป็นการพัฒนารูปแบบการควบคุมวิทยานิพนธ์ กับส่วนที่เป็นการทดสอบประสิทธิภาพและ
 ประสิทธิภาพของรูปแบบที่พัฒนา ดังจะกล่าวรายละเอียดของแต่ละส่วน ดังนี้

1. รูปแบบการควบคุมวิทยานิพนธ์

จากการพัฒนารูปแบบของการควบคุมวิทยานิพนธ์ ได้รูปแบบ

ผังภาพประกอบ (บุญชม ศรีสะอาด. 2533 : 6)

แผนภาพที่ 3 รูปแบบการควบคุมวิทยานิพนธ์

รูปแบบของการควบคุมวิทยานิพนธ์ตามภาพ 1 แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นเตรียมเค้าโครงละเอียดเพื่อเสนออนุมัติการทำวิทยานิพนธ์ และขั้นเขียนรายงานการวิจัย ขั้นแรก คือ ขั้นเตรียมเค้าโครงละเอียดเพื่อเสนออนุมัติการทำวิทยานิพนธ์นั้น นิสิตนักศึกษาต้องทำกิจกรรม 5 กิจกรรม กิจกรรมแรกคือ การทำแผนปฏิบัติงานวิจัย กิจกรรมที่สอง การตรวจสอบความถูกต้องของการอ้างอิง กิจกรรมที่ 3 การทำแผนผังแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความมุ่งหมายสมมติฐานในการวิจัย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ และงานวิจัยที่ให้ผลสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับสมมติฐานนี้ กิจกรรมที่ 4 การจำลองลักษณะของการเสนอผลการวิจัย กิจกรรมที่ 5 การตรวจสอบความพร้อมในการเสนอเค้าโครงวิทยานิพนธ์ ขั้นที่ 1 และขั้นที่ 5 เป็นขั้นที่ตายตัว ส่วนขั้นที่ 2 ขั้นที่ 3 และขั้นที่ 4 อาจดำเนินการตามลำดับที่กำหนดไว้ หรือจะสลับลำดับกันก็ได้ เมื่อทำกิจกรรมที่ 5 ของขั้นแรกเสร็จแล้ว นิสิตนักศึกษาได้รับอนุญาตจากอาจารย์ที่ปรึกษา ควบคุมวิทยานิพนธ์ให้เสนอ (Defense) เค้าโครงวิทยานิพนธ์กับคณะกรรมการได้ เมื่อเสนอผ่านเสร็จแล้วจะทำการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ แปลผล และเขียนรายงานการวิจัย

ขั้นที่สอง ขั้นเขียนรายงานการวิจัย นิสิตนักศึกษาต้องทำกิจกรรมที่ 6 คือ ทำการตรวจสอบความถูกต้องของการอ้างอิงอีกครั้งหนึ่ง โดยใช้แบบฟอร์มและวิธีการเดียวกันกับกิจกรรมที่ 2 ของขั้นแรก และทำกิจกรรมที่ 7 คือ สรุปสาระสำคัญของผลการวิจัย ซึ่งเป็นส่วนช่วยในการเตรียมสอบปากเปล่าวิทยานิพนธ์

สรุป รูปแบบที่จะนำไปใช้ให้ได้ประโยชน์สูงสุดนั้น รูปแบบต้องประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญคือ มีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง สามารถทำนายผลได้ สามารถขยายความผลทำนายได้กว้างขวางขึ้น และสามารถนำไปสู่แนวคิดใหม่ ๆ สำหรับการพัฒนารูปแบบนั้น ผู้วิจัยจะต้องศึกษาแนวคิดทฤษฎีในการสร้างรูปแบบ นำเอาข้อมูลที่จัดเก็บมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อกำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของรูปแบบ กำหนดโครงสร้าง และข้อเสนอของรูปแบบอย่างชัดเจน เพื่อนำไปสู่ผลสรุปเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่มุ่งหวังของการวิจัย มีการทดสอบและปรับปรุงรูปแบบ ก่อนนำรูปแบบไปใช้งานจริง ประเมินผลหลังจากการนำรูปแบบไปใช้งานจริง

วิธีการวิจัยโดยใช้รูปแบบ

บุญชม ศรีสะอาด (2549 : 2-7) ได้กล่าวว่า การวิจัยโดยใช้รูปแบบจำแนกออกเป็น 2 ขั้นตอน ขั้นตอนแรกเป็นการสร้างหรือพัฒนารูปแบบ ขั้นที่ 2 เป็นการทดสอบความเที่ยงตรง

(Validity) ของรูปแบบ

1. การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ

ผู้วิจัยจะสร้างหรือพัฒนารูปแบบขึ้นมาก่อน เป็นรูปแบบตามสมมุติฐาน โดยการศึกษาค้นคว้าทฤษฎี แนวความคิด รูปแบบ ที่มีผู้พัฒนาไว้แล้วในเรื่องเดียวกัน หรือเรื่องอื่น และผลการศึกษาหรือวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะช่วยให้สามารถกำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ภายในรูปแบบ รวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ หรือตัวแปรเหล่านั้น หรือลำดับก่อนหลังของแต่ละองค์ประกอบในรูปแบบในการพัฒนารูปแบบนั้น จะต้องใช้หลักของเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญ และการศึกษาค้นคว้ามากจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนารูปแบบอย่างยิ่ง ผู้วิจัยอาจคิด โครงสร้างของรูปแบบขึ้นมาก่อน แล้วปรับปรุง โดยอาศัยข้อเสนอแนะจากการศึกษาค้นคว้าทฤษฎี แนวความคิด รูปแบบ หรือผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง หรือทำการศึกษ่องค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรแต่ละตัว แล้วคัดเลือกองค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรที่สำคัญ ประกอบกันขึ้นเป็น โครงสร้างของรูปแบบก็ได้

2. การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ

หลังจากที่ได้พัฒนารูปแบบในขั้นแรกแล้ว จำเป็นที่จะต้องทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ ดังกล่าว เพราะรูปแบบที่พัฒนาขึ้นนั้นถึงแม้ว่าจะพัฒนาโดยมีรากฐาน จากทฤษฎีแนวความคิดรูปแบบของคนอื่น และผลการวิจัยที่ผ่านมา แต่ก็ยังเป็นเพียงรูปแบบตามสมมุติฐาน ซึ่งจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริง หรือทำการทดลองนำไปใช้ในสถานการณ์จริง เพื่อทดสอบดูว่าเหมาะสมหรือไม่เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพตามที่มุ่งหวังหรือไม่ (ในขั้นนี้บางครั้งจึงใช้คำว่า การทดสอบประสิทธิภาพของรูปแบบ)

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริง หรือทดลองใช้รูปแบบที่พัฒนาในสถานการณ์จริงจะช่วยให้ทราบอิทธิพลหรือความสำเร็จขององค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรต่าง ๆ ในรูปแบบอิทธิพลหรือความสำคัญของกลุ่มองค์ประกอบหรือกลุ่มตัวแปรในรูปแบบ ผู้วิจัยอาจปรับปรุงรูปแบบใหม่โดยตัดองค์ประกอบหรือตัวแปรที่พบว่ามีอิทธิพลหรือความสำคัญน้อยออกจากรูปแบบของตน ซึ่งจะทำให้รูปแบบเหมาะสมยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า วิธีการวิจัยโดยใช้รูปแบบ แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ขั้นตอนแรกเป็นการสร้างหรือพัฒนารูปแบบ ขั้นที่ 2 เป็นการทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ ผู้วิจัยต้องศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของรูปแบบหรือตัวแปรตามลำดับก่อนหลัง โดยศึกษาค้นคว้าทฤษฎี แนวคิดซึ่งจะช่วยให้สามารถกำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ

ของรูปแบบ ในการพัฒนารูปแบบนั้นจะต้องใช้หลักของเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญ หรือ ทำการศึกษาองค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรแต่ละตัวแปร แล้วคัดเลือกตัวประกอบย่อยหรือตัวแปรที่สำคัญประกอบเป็น โครงสร้างของรูปแบบ หลังจากได้รูปแบบขั้นแรกแล้ว ต้องทำการทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ เพราะรูปแบบที่สร้างขึ้นเป็นเพียงสมมติฐาน ซึ่งจำเป็นต้องรวบรวมข้อมูลจากสถานการณ์จริง หรือทำการทดลองใช้ในสถานการณ์จริงเพื่อทดสอบความเหมาะสมหรือไม่ และเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพหรือไม่ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำหลักการสร้างหรือพัฒนารูปแบบไปเป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบการพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญทั้งรูปแบบที่ 1 และรูปแบบที่ 2

3. ประเภทของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีหลายรูปแบบ ซึ่งแต่ละรูปแบบจะมีบทบาทของครูและผู้เรียนแตกต่างกัน (วัฒนาพร ระวังบุคข์. 2542 ก : 11 – 14) ดังนี้

รูปแบบที่ 1 Student – centred Class รูปแบบนี้ครูจะเป็นผู้เตรียมเนื้อหา วัสดุ อุปกรณ์และสื่อทั้งหมด แล้วผู้เรียนดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้โดยมีครูคอยดูแลกำกับและให้คำปรึกษา กิจกรรมในรูปแบบนี้ส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมกลุ่มหรือจับคู่

รูปแบบที่ 2 Learner – based Teaching รูปแบบนี้ครูจะคอยกระตุ้นหรือมอบหมายให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลในเรื่องที่จะเรียนเอง หรืออาจจัดทำสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยอาศัยประสบการณ์ ความรู้ ความชำนาญของผู้เรียนเป็นพื้นฐาน

รูปแบบที่ 3 Learner Independence หรือ Self – directed Learning รูปแบบนี้ผู้เรียนเป็นอิสระจากชั้นเรียน ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าจากสื่อที่จัดไว้ในศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเองแล้วเลือกงานหรือฝึกปฏิบัติตามต้องการ ตามความสนใจและศักยภาพของตน โดยอาจศึกษาตามลำพังหรือจับคู่หรือศึกษาเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ก็ได้

4. องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน

ประภาวัลย์ แพรวาณิชย์ (2543 : 39-40) ได้สรุปองค์ประกอบที่สำคัญของรูปแบบการเรียนการสอนไว้ 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1. หลักการของรูปแบบการเรียนการสอน อธิบายความเชื่อและแนวคิด ทฤษฎี ที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบการเรียนการสอน ซึ่งชี้ นำ กำหนดจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม และขั้นตอนการดำเนินงาน

2. จุดประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอน แสดงความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในการใช้รูปแบบการเรียนการสอน
3. เนื้อหา ระบุเนื้อหาและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้รูปแบบการเรียนการสอนบรรลุจุดประสงค์
4. กิจกรรมและขั้นตอนดำเนินงาน อธิบายวิธีการปฏิบัติหรือกระบวนการดำเนินงานเมื่อนำรูปแบบไปใช้
5. การวัดและประเมินผล เป็นส่วนที่ประเมินถึงประสิทธิผลของรูปแบบ

การเรียนการสอน

สรุปได้ว่าองค์ประกอบที่สำคัญของรูปแบบการเรียนการสอนประกอบด้วย หลักการของรูปแบบการเรียนการสอน ซึ่งอธิบายความเชื่อ และแนวคิด ทฤษฎี กำหนด จุดประสงค์เนื้อหา กิจกรรม กระบวนการดำเนินงาน และการวัดผล ประเมินผล ที่สัมพันธ์ และ เชื่อมต่อการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ปรับใช้แนวคิดรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้ กิจกรรมรูปแบบที่ 1 และที่ 2 ไปสร้างเป็นรูปแบบการพัฒนาคู่มือเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

5. กลุ่มของรูปแบบการเรียนการสอน

จอยซ์ (Joyce) และคณะ ได้จัดกลุ่มของรูปแบบการเรียนการสอนออกเป็น 4 กลุ่ม (อ้างถึงใน ประภาวัลย์ แพร่วานิชย์, 2543 : 40-41) ดังนี้

1. กลุ่มที่เน้นการประมวลผลข้อมูล (The Information Processing Family)

ทราบปัญหาและค้นหาคำตอบ และให้ผู้เรียนพัฒนาความคิด สร้างความคิดรวบยอด รูปแบบ การเรียนการสอนกลุ่มนี้บางรูปแบบเน้นให้ผู้เรียนสร้างความคิดรวบยอดและทดสอบ สมมติฐานบางรูปแบบมุ่งการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ บางรูปแบบมุ่งส่งเสริมความสามารถ ทางสติปัญญาโดยทั่วไป ตัวอย่างของรูปแบบกลุ่มนี้ ได้แก่ รูปแบบการเรียนการสอนมโนทัศน์ (Concept Attainment Model) รูปแบบการเรียนการสอนแบบสืบสวนทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Inquiry Model) และรูปแบบการเรียนการสอนกลยุทธความจำ (Memory Model) เป็นต้น

2. กลุ่มที่เน้นตัวบุคคล (The Personal Family) การพัฒนาตัวบุคคลเป็น

เป้าหมายของรูปแบบการเรียนการสอนกลุ่มนี้ มุ่งพัฒนาเจตคติและค่านิยมอันดีงาม พัฒนา บุคคลให้มีความเข้าใจตนเองดีขึ้น มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง มีความคิด

สร้างสรรค์เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้น ตัวอย่าง เช่น รูปแบบการเรียนการสอนแบบไม่สั่งการ (Non-directive Teaching Model) รูปแบบการเรียนการสอนการฝึกความตระหนักรู้ (Awareness Training Model) เป็นต้น

3. กลุ่มที่เน้นปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (The Social Family) รูปแบบการเรียนการสอนกลุ่มนี้มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นการใช้การประนีประนอมในการแก้ปัญหา เน้นการมีส่วนร่วมหรือมีความร่วมมือกับบุคคลอื่น ตัวอย่าง ได้แก่ รูปแบบการเรียนการสอนทางสังคมศาสตร์ (Social Science Inquiry Model) รูปแบบการเรียนการสอนแบบค้นคว้าเป็นกลุ่ม (Group Investigation Model)

4. กลุ่มที่เน้นการปรับพฤติกรรม (The Behavioral Family) ลักษณะสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอนกลุ่มนี้ คือ การพัฒนาพฤติกรรมและทักษะในการปฏิบัติของผู้เรียน ซึ่งเน้นถือทฤษฎีพื้นฐานที่สำคัญคือ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) การปรับพฤติกรรม (Behavioral Modification) การรักษาเยียวยาพฤติกรรม (Behavioral Therapy) การกำหนดงานและแจ้งผลความก้าวหน้าให้ผู้เรียนทราบอย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น รูปแบบการฝึกความกล้าแสดงออก (Assertive Training Model) และรูปแบบการเรียนรู้โดยมีเงื่อนไข (Contingency Management Model)

สรุปได้ว่ากลุ่มของรูปแบบการเรียนการสอน ประกอบด้วยกลุ่มที่เน้นการประมวลผลข้อมูล กลุ่มที่เน้นตัวบุคคล กลุ่มที่เน้นปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และกลุ่มที่เน้นการปรับพฤติกรรมซึ่งแต่ละกลุ่มมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

6. หลักการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

ประภาวัลย์ แพรวานิษฐ์ ได้ค้นคว้าและสรุปหลักการพัฒนารูปแบบการสอน (ประภาวัลย์ แพรวานิษฐ์. 2543 : 41-42) ไว้ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งเป็นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและข้อค้นพบจากการวิจัย รวมทั้งการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาจากเอกสาร งานวิจัย หรือจากการสังเกตและสอบถามผู้ที่เกี่ยวข้อง

2. การกำหนด เป้าหมาย และองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานและสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ เป็นการนำข้อมูลพื้นฐาน และองค์ประกอบต่าง ๆ มาจัดเป็นระบบให้สัมพันธ์กัน

3. การกำหนดแนวทางการนำรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้ เป็นการระบุรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการ เจือปนใจ เกี่ยวกับการนำรูปแบบไปใช้ เช่น ใช้สอนกลุ่มย่อยหรือกลุ่มใหญ่ การจัดสภาพการเรียนการสอน เพื่อที่จะทำให้การนำรูปแบบไปใช้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4. การประเมินรูปแบบการเรียนการสอน เพื่อเป็นการทดสอบประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น จึงต้องมีการประเมินรูปแบบการเรียนการสอน ซึ่งอาจกระทำได้ 2 วิธี คือ

4.1 การประเมินความเป็นไปได้เชิงทฤษฎี โดยคณะผู้เชี่ยวชาญ เป็นการประเมินความสอดคล้องภายในระหว่างองค์ประกอบหรือปัจจัยต่าง ๆ

4.2 การประเมินความเป็นไปได้โดยการนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปทดลอง ใช้ในสถานการณ์จริง โดยการทดลองหรือกึ่งทดลอง

5. การปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอน การปรับปรุงจะดำเนินการ 2 ระยะ คือ

5.1 ระยะก่อนการนำรูปแบบไปทดลองใช้ เป็นการปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอน โดยใช้ผลจากการประเมินความเป็นไปได้ในเชิงทฤษฎีเป็นข้อมูลในการปรับปรุง

5.2 ระยะหลังการนำรูปแบบการเรียนการสอนไปทดลองใช้ เป็นการปรับปรุงโดยใช้ข้อมูลการทดลอง และอาจมีการนำรูปแบบการเรียนการสอนไปทดลองซ้ำ และปรับปรุงจนกว่าจะได้ผลเป็นที่น่าพอใจ

สรุปได้ว่าหลักการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ควรมีการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากการวิจัย กำหนดเป้าหมายขององค์ประกอบ ประเมินรูปแบบ และปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอน 2 ระยะ คือ ระยะก่อนการนำรูปแบบไปทดลองใช้ และหลังการนำรูปแบบการเรียนการสอนไปทดลองใช้ เป็นการปรับปรุงโดยใช้ข้อมูลการทดลอง หรืออาจมีการนำรูปแบบการเรียนการสอนไปทดลองซ้ำและปรับปรุงจนกว่าจะได้ผลเป็นที่น่าพอใจ

7. การนำเสนอรูปแบบการเรียนการสอน

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ครูเกิดความเข้าใจและสามารถนำรูปแบบการเรียน การสอน ไปใช้ เพื่อให้ได้ผลตามจุดมุ่งหมายของรูปแบบ และช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ซึ่งสามารถดำเนินการได้ 4 ขั้นตอน (ประภาวัลย์ แพร่วาณิชย์. 2543 : 42-43)

1. การนำเสนอที่มาของรูปแบบการเรียนการสอน เป็นการอธิบายความสัมพันธ์ของหลักการ แนวคิดพื้นฐาน และองค์ประกอบที่สำคัญของรูปแบบ

2. การนำเสนอรูปแบบการเรียนการสอน เป็นการอธิบายรูปแบบการเรียนการสอน โดยละเอียด โดยเสนอสิ่งต่อไปนี้ คือ

2.1 ขั้นตอนการสอนตามรูปแบบ เป็นการเสนอรายละเอียดที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนหรือขั้นตอนการเรียนการสอน

2.2 ระบบของปฏิสัมพันธ์ เป็นการอธิบายบทบาทของครู ผู้เรียน

ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียน และการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนอื่น ๆ

2.3 หลักการตอบสนอง เป็นการอธิบายวิธีการแสดงออกของครูต่อผู้เรียนการตอบสนองการกระทำของผู้เรียน เช่น การให้รางวัล การให้อิสระในการแสดงความคิดเห็น หรือการอภิปราย เป็นต้น

2.4 ปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน เป็นการอธิบายเงื่อนไขที่จำเป็นที่จะช่วยให้การใช้รูปแบบการเรียนการสอนประสบผลสำเร็จ

3. การนำเสนอการนำรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้ เป็นการให้คำแนะนำและใช้ข้อสังเกตเกี่ยวกับการนำรูปแบบไปใช้ให้ได้ผลดี เช่น ควรใช้กับผู้เรียนระดับใด เนื้อหาวิชาประเภทใด เป็นต้น

4. การนำเสนอผลที่ได้จากการใช้รูปแบบการเรียนการสอนทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นการคาดหมายผลที่ควรจะได้โดยตรงที่จะให้ผลแก่ผู้เรียน และผลพลอยได้หรือผลกระทบจากการใช้รูปแบบการเรียนการสอน

สรุปได้ว่าการนำเสนอรูปแบบการเรียนการสอนเป็นการอธิบายหรือการแนะนำเกี่ยวกับการเรียนการสอน อย่างละเอียด เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

8. คุณสมบัติที่ดีของรูปแบบ

บิทเทิล (Bittle. 1978 : 814 ; อ้างถึงใน เรวัต อายนาน. 2547 : 7) ได้เสนอคุณสมบัติที่ดีของรูปแบบไว้ดังนี้

1. สามารถเข้าใจง่าย (Elegant) มีโครงสร้างที่สามารถเข้าใจได้ง่าย

2. สมเหตุสมผล (Valid) องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบมีเหตุผลและมีหลักการ และสามารถอธิบายได้
3. มีความสัมพันธ์กัน (Relevant) องค์ประกอบของโครงสร้างมีความสัมพันธ์กัน
4. มีพลัง (Powerful) หรือมีประสิทธิภาพ
5. สามารถนำไปใช้ได้ (Usable)

สรุปได้ว่าคุณสมบัติที่ดีของรูปแบบ คือต้องมีโครงสร้างที่เข้าใจง่าย

สมเหตุสมผลมีหลักการสามารถอธิบายได้ มีความสัมพันธ์กัน มีประสิทธิภาพ และสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

หลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1. ประวัติความเป็นมาของแนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

จากการศึกษาความเป็นมาของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในวงการศึกษามานานของโลกที่ผ่านมา ได้มีความพยายามเปลี่ยนแปลงจากการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นครูเป็นสำคัญ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของการเรียนรู้ สำหรับการศึกษามานานของประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน ในการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงหลักสูตรทุกครั้งที่ผ่านมา (พ.ศ. 2503, พ.ศ. 2521 และ พ.ศ. 2533) มีความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนการสอน ที่ครูเป็นศูนย์กลางไปในแนวทางที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หรือเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมากยิ่งขึ้นแต่ยังประสบความสำเร็จไม่มากนัก ทิศทางการเปลี่ยนแปลงของการจัดการเรียนการสอนดังกล่าวอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีการศึกษาแนวก้าวหน้า (Progressive Education Theory) ทฤษฎีนี้ ไม่ใช่ทฤษฎีใหม่ นักปรัชญา นักการศึกษาในอดีตได้เสนอแนวคิดนี้มาเป็นเวลานานแล้ว พื้นฐานแนวคิดของนักปรัชญานักการศึกษาได้นำเสนอไว้ ดังนี้

เพอร์ทอลเซ่ (Petaolzee. 1826 ; อ้างถึงใน ศิริชัย กาญจนวาสี. 2547 : ก) เสนอแนวคิดว่าการศึกษาคือเป็นกุญแจสำคัญของการพัฒนาเงื่อนไขทางสังคม การเรียนรู้สิ่งใดก็ตามต้องเตรียมเด็กให้มีความพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งนั้นเสียก่อน

นอกจากแนวคิดของ Petaolzzo แล้วยังมีนักปรัชญา นักการศึกษาอีกหลายคน เช่น Froebel (1840) John Dewey (1916, 1938, 1940) Kilpatrick (1918) Rousseau (1962) และ Carl Rogers (1969) เป็นต้น

ฟรีเบล Froebel (Froebel. 1840 : 45 ; อ้างถึงใน ศิริชัย กาญจนวาสี. 2547 : ก)

ให้แนวคิดที่ว่า เด็กคล้ายพืชที่กำลังงอกงาม ต้องการความอบอุ่นและแสงสว่าง การเรียนรู้ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นอย่างอัตโนมัติ แต่เกิดจากการจัดกระทำอย่างมีขั้นตอน (Unfolding) บนพื้นฐานของความรู้ ความเข้าใจเดิมที่มีอยู่ด้วยความสนุกสนาน จึงควรส่งเสริมการเรียนรู้จากการเล่น (Play) จะทำให้เด็กสนใจและเรียนรู้ได้มากขึ้น ผู้สอนควรรู้จักการจัดกิจกรรม แนะนำการเล่น และพัฒนาเครื่องเล่นต่าง ๆ ให้แก่เด็ก

จอห์น ดิวอี้ (John Dewey. 1916, 1938, 1940 : 35 ; อ้างถึงใน สุภาพ เต็มรัตน์. 2550 : 35) เป็นผู้บุกเบิกคนสำคัญเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student-Centered Learning) Dewey มีแนวคิดว่าการศึกษาคือเป็นฟังก์ชันหนึ่งของสังคม โรงเรียนจึงมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมอยู่ตลอดเวลา ครูที่ดีจะต้องนำประสบการณ์ ความสนใจ และปัญหาจากสังคมภายนอกเข้ามาแทรกในกิจกรรมของโรงเรียนครูจะต้องเข้าใจความต้องการ และความสนใจของเด็ก ตระหนักในการสร้างผู้เรียนให้เกิดความงอกงามและพัฒนาการ (Growth and Development) ตามศักยภาพของเด็กแต่ละคน หลักสูตรไม่ใช่ศูนย์กลางของการเรียนรู้ แต่ศูนย์กลางของการเรียนรู้อยู่ที่ตัวเด็ก (Child-Centered) เด็กเป็นศูนย์กลางในสิ่งที่เขาต้องการเรียนรู้

แนวคิดพื้นฐานจากทฤษฎีของ ดิวอี้ (Dewey's Theories) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายทางการศึกษา ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล และพัฒนาผู้เรียนให้มีอิสระทางความคิดและนำผู้เรียนไปสู่สังคมอย่างเต็มที่ การเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ตรงของผู้เรียนมากกว่า ให้มีอิสระทางความคิดและนำผู้เรียน ไปสู่สังคมอย่างเต็มที่ การเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ตรงของผู้เรียนมากกว่า การถ่ายทอดความรู้และค่านิยมผ่านทางหนังสือและการสอนใช้วิธีการบรรยาย John Dewey ยังเน้นว่า การศึกษาควรจะสนับสนุนให้ผู้เรียนเรียนรู้โดยตรง ด้วยตนเอง และมีความรับผิดชอบตนเอง ความรู้ที่ให้ผู้เรียนจะต้องมีความสัมพันธ์กันทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน และต้องตรงกับความต้องการ จุดมุ่งหมายและความสามารถของผู้เรียน นอกจากนี้ การศึกษา จะต้องเป็นการนำเอาองค์ความรู้ทั้งหลายและความรอบรู้ พัฒนาความเป็นมนุษย์ และช่วยให้สังคมมีความก้าวหน้าขึ้น ปรัชญาของ ดิวอี้มีพื้นฐานความเชื่อว่า ความนึกคิดที่แตกต่างกันเป็นสิ่งสำคัญและเป็นสิ่งที่ต้องแลกเปลี่ยนความคิดซึ่งกันและกัน

แนวคิดสำคัญ ๆ ที่ Dewey ได้เสนอไว้มีดังนี้

1. ธรรมชาติของเด็ก

ครูควรรู้จักธรรมชาติของเด็ก ว่าเด็กมีธรรมชาติของความกระตือรือร้น อยากรู้อยากเห็น ตรงไปตรงมา ชอบคิด และมีความคิดสร้างสรรค์ในตัวเองทุกคน ครูจึงควร

สะท้อนธรรมชาติของเด็กให้เด็กแสดงพฤติกรรมที่เป็นธรรมชาติของเขาออกมา

2. เอกัตตะบุคคลของเด็ก

ครูควรเข้าใจเอกัตตะบุคคลของเด็ก เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล เด็กแต่ละคนมีความต้องการ ความสนใจและความถนัดต่างกัน ครูต้องยอมรับความแตกต่าง และความหลากหลายของเด็ก ถือว่าเด็กทุกคนมีศักดิ์ศรี และยอมให้เด็กเป็นตัวของตัวเอง มีเสรีภาพและมีความอิสระ

3. บทบาทของครู

3.1 ครูควรเป็นผู้ร่วมวางแผนการเรียนรู้กับเด็ก (Co-Planner) ร่วมกัน กำหนดเป้าหมายที่พึงประสงค์ และกระบวนการเรียนรู้

3.2 ครูควรเป็นผู้กระตุ้น (Motivator) ให้เด็กทุกคนกระตือรือร้น สนใจ ตั้งใจ ใฝ่รู้ และพัฒนาตนเอง

3.3 ครูควรเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ให้แก่เด็กเพื่อให้เกิด การเรียนรู้ เกิดความงอกงามและพัฒนาการ

กิลพาทริก (Kilpatrick, 1918 : 42 ; อ้างถึงใน ศิริชัย กาญจนวาที. 2547 : 25) เป็นนักการศึกษาสำคัญอีกท่านหนึ่งที่ให้แนวคิดพัฒนาการศึกษาแนวก้าวหน้า สืบต่อจาก Dewey Kilpatrick ให้แนวคิดว่าการจัดการเรียนการสอนควรเน้นให้ผู้เรียนบรรลุผลสำคัญ 5 ประการ ดังนี้ 1) มีความรู้ ที่ถาวร 2) มีความเข้าใจและเกิดทักษะระดับสูง 3) สามารถปฏิบัติและเรียนรู้ อย่างมีความสุข 4) มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ต่อไป 5) มีเจตคติที่ดีต่อองค์กรทางสังคม Kilpatrick เชื่อว่าผลการเรียนรู้ดังกล่าวจากโรงเรียน จะช่วยทำให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดี ตื่นตัว คิดและทำอย่างชาญฉลาดสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้

รูโซ่ (Rousseau, 1962 : 43 ; อ้างถึงใน ศิริชัย กาญจนวาที. 2548 : 20) ได้เสนอแนวคิดที่ว่า เด็กทุกคนมีลักษณะของความเป็นผู้บริสุทธิ์ วิถีธรรมชาติจะช่วยพัฒนาเด็ก ให้งอกงามก้าวหน้าตามความต้องการและความสนใจ ควรให้เด็กมีความเป็นอิสระเป็นตัวของตัวเอง และควรขจัดสิ่งที่เป็นอุปสรรคขวางกั้นความเจริญงอกงามให้หมดสิ้นไป พร้อมทั้งให้หลักว่า เด็กแต่ละคนมีธรรมชาติ และแบบแผนเป็นของตัวเอง ดังนั้น จึงต้องให้เด็ก มีอิสระภายใต้ การควบคุมสิ่งแวดล้อม ที่ออกแบบให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ สิ่งที่จะให้เด็ก เรียนรู้ควรกำหนด ด้วยความเข้าใจในขั้นตอน และพัฒนาการตามธรรมชาติของเด็ก รากฐาน ความคิดดังกล่าว ต่อมา ได้พัฒนาเป็นแนวคิดสำคัญ ๆ ทางการศึกษาหลายอย่าง เช่น การเรียนรู้ เป็นรายบุคคล (Individualized Learning) การเรียนรู้แบบสืบค้น (Discovery Learning)

การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child – Centered Learning)

นอกจากนักปรัชญา นักการศึกษาดังกล่าวแล้ว ยังมีนักการศึกษาอีกท่านหนึ่งคือ คาร์ล โรเจอร์ (Carl Rogers. 1951, 1975, 1995 : 32) ที่กล่าวถึง ผู้เรียนเป็นสำคัญในแนวทฤษฎีของ โรเจอร์เอง คือ “Client-Centered Therapy” ซึ่งมีแนวคิดว่าการศึกษจะต้องเข้าใจความต้องการของผู้เรียนในการสอนจะต้องให้ความสนใจทางด้านจิตใจของเด็ก นอกจากนี้ต้องให้ความสนใจกับบุคลิกภาพและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและกระบวนการเรียนรู้ ครูจะต้องสนับสนุนการพัฒนาความคิดของผู้เรียนที่หลากหลาย ครูต้องสนใจชีวิตของผู้เรียนให้มีความสัมพันธ์กันทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน โดยให้ผู้เรียนมีความรู้เรื่องสังคม วิธีการสอนจะเน้นยุทธศาสตร์ทางกระบวนการคิดเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม เป็นการเรียนที่ร่วมมือกัน และมีการเคลื่อนไหวตลอดเวลา

โดยสรุป อาจกล่าวได้ว่าทฤษฎีการศึกษาแนวก้าวหน้า (Progressive Education Theory) ก่อให้เกิดกระแสการเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนแบบประเพณีนิยม มาเป็นการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learner-Centered Learning) ระบบการเรียนการสอนแบบประเพณีนิยม เป็นการสอน (หนังสือ) ที่เน้นเนื้อหาวิชาเป็นหลัก (Subject-Centered) กระบวนการสอนโดยเน้นครูเป็นสำคัญของการกำหนดวัตถุประสงค์ การสอน และการประเมินผล สำหรับ การเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญใช้ผู้เรียนเป็นตัวตั้ง ผู้เรียนเป็นสำคัญของการเรียนรู้ สร้างและพัฒนาองค์ความรู้ให้เกิดขึ้นที่ตัวเด็ก ผู้สอนทำหน้าที่ร่วมวางแผน กระตุ้นจัดประสบการณ์ ส่งเสริมความคิด และอำนวยความสะดวกที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับศักยภาพความต้องการของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง จะช่วยผลักดันผู้เรียนให้บรรลุผลสูงสุดตามศักยภาพของตนเอง

2. ความหมายของการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

จากการศึกษาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นักการศึกษาได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้ดังนี้

กรมวิชาการ (2544 : 85) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้เป็น 2 แนวทาง คือ ความหมายในเชิงปรัชญา และความหมายในเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

ความหมายเชิงปรัชญา การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เอาชีวิตจริงและเงื่อนไขการรับรู้ของผู้เรียนเป็นตัวตั้ง ผู้เรียนเป็นอิสรภาพ ได้รับการส่งเสริมให้พัฒนาเต็มศักยภาพของความเป็นมนุษย์ ทั้งจิตใจ ร่างกาย สติปัญญา

อารมณ์ และสังคม ผู้เรียนได้รับการพัฒนาแบบองค์รวม ได้รับการฝึกให้มีศักยภาพในการสร้างรูปแบบการคิด ผู้เรียนเป็นผู้ทำกิจกรรมการเรียนรู้ได้ถูกต้องแม่นยำด้วยความรู้สึกที่ดีงาม เรียนรู้วิธีการเรียนรู้ จากการศึกษาของตนเอง คิดอย่างมีระบบและมีวิจารณญาณ อยู่ร่วมกับคนอื่นอย่างมีความสุขเรียนรู้ตลอดชีวิตและเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

ความหมายเชิงปฏิบัติการ กรมวิชาการได้ให้ความหมายเชิงปฏิบัติการของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แบ่งได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่ (1) ความหมายเชิงปฏิบัติการด้านผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริง ได้พัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์ ศึกษา ค้นคว้า ทดลองและแสวงหาความรู้ด้วยตนเองตามความถนัด ความสนใจ และใช้หลักการเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งในและนอกห้องเรียน ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้ได้มาตรฐานตามที่หลักสูตรกำหนด มีความรู้สึกชื่นชมยินดีในผลการปฏิบัติของตนเอง สามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน สังคมและส่วนรวม (2) ความหมายเชิงปฏิบัติการด้านครูผู้สอน การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้จัดหรือครูผู้สอนดำเนินการให้สอดคล้องกับผู้เรียนตามความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสามารถทางด้านปัญญา วิธีการเรียนรู้ โดยบูรณาการคุณธรรม ค่านิยม อันพึงประสงค์ วางแผนการจัดกิจกรรม และประสบการณ์การเรียนรู้ อย่างเป็นระบบ ให้ผู้เรียนได้พัฒนาสติปัญญา อารมณ์และทักษะการปฏิบัติ ส่งเสริม สนับสนุน การนำความรู้ไปใช้ในแหล่งความรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงกับชีวิตจริง และ (3) ความหมายเชิงปฏิบัติการด้านการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้สนับสนุนการเรียนรู้มีส่วนร่วม โดยส่งเสริมให้สถานศึกษา จัดทำสาระของหลักสูตรให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของผู้เรียน หาวิธีการสนับสนุนส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในสถานศึกษา ให้พัฒนากระบวนการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้ครูผู้สอนทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับนักเรียน และสนับสนุนด้านทรัพยากร การลงทุน เพื่อการศึกษา พร้อมทั้งดูแล ตรวจสอบกระบวนการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ (2543 : 74) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญว่า เป็นการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีทักษะ ในการแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และสามารถนำวิธีเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ อีกทั้งเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ

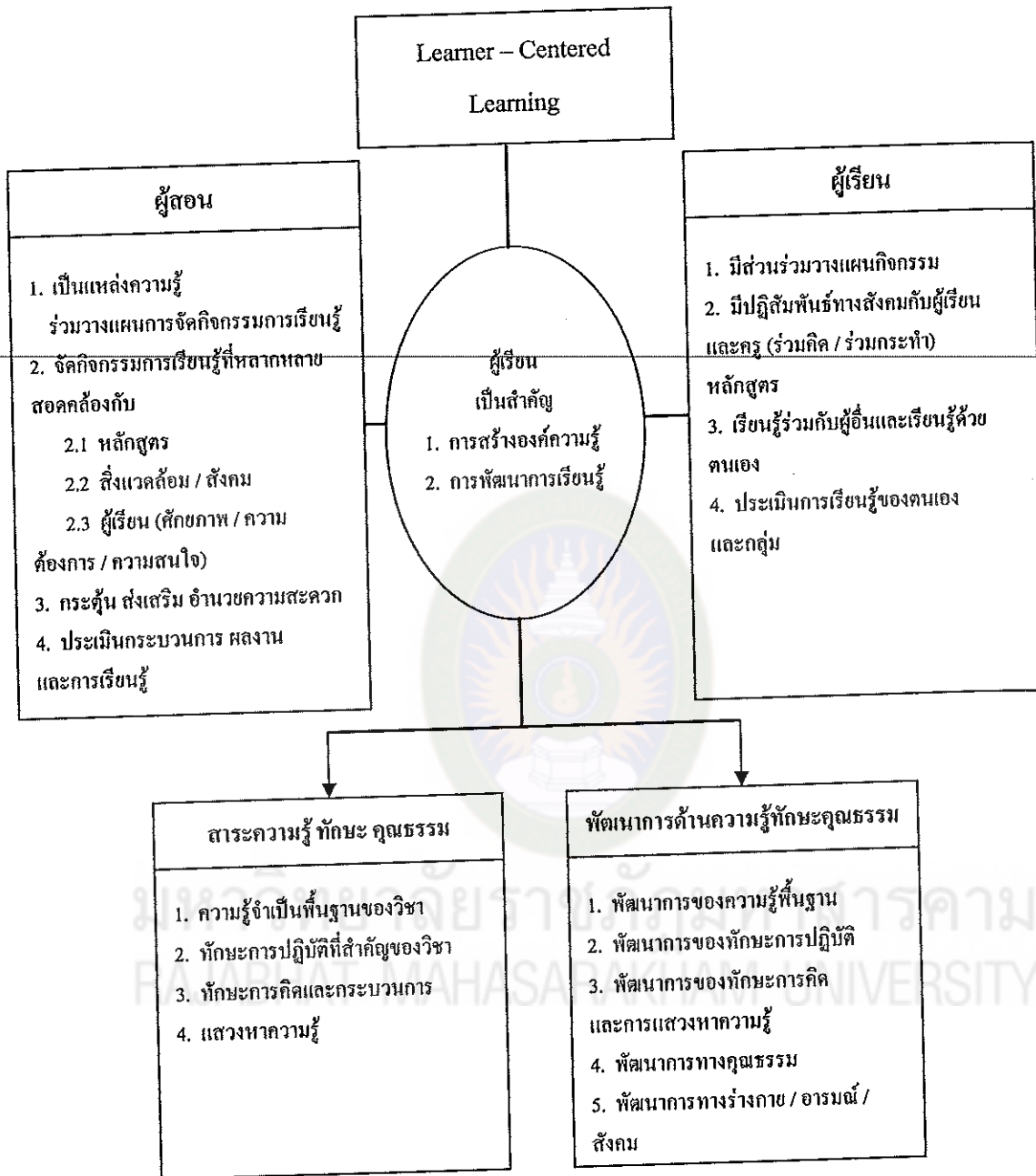
ทิสนา แคมมณี (2543 : 42) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญว่า เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียน เป็นจุดสนใจ (Center of Attention) หรือ เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ โดยดูได้จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งหาก ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นมา ผู้เรียนก็จะมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มาก และ ควรจะเกิดการเรียนรู้ที่ดีตามมา

วัฒนาพร ระวังทุกข์ (2542 : 35) ได้นิยามความหมายของการจัดการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งจัดกิจกรรมที่สอดคล้อง กับการดำรงชีวิต ให้เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วน ร่วม และปฏิบัติจริงทุกขั้นตอน

ฉลาด จันทรสสมบัติ (2551 : 239) ได้นิยามความหมายของการจัดการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดการเรียนรู้ ด้วยวิธีการกำหนดจุดมุ่งหมาย สารกิจกรรม แหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดผลประเมินผลที่มุ่งพัฒนา “คน” และ “ชีวิต” ให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เพิ่มความสามารถ สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ ของผู้เรียน ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ศิริชัย กาญจนวาสี (2547 : 45) กล่าวว่า การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง กระบวนการพัฒนาร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมของผู้เรียนด้วย การ เน้นผู้เรียน เป็นแกนกลางของการสร้างและพัฒนาความเจริญงอกงาม สร้างการมีส่วนร่วม ร่วม คิด ร่วมทำ โดยผู้สอนทำหน้าที่ร่วมวางแผน และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียน ได้พัฒนาตนเอง อย่างเต็มที่ สอดคล้องกับศักยภาพความต้องการและความสนใจของผู้เรียน รวมทั้งการติดตาม วัดผลและประเมินการสร้างและพัฒนาการด้านความรู้ ทักษะและคุณธรรม ซึ่งสรุปกรอบแนวคิด ได้ดังต่อไปนี้ กรอบแนวคิดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (ศิริชัย กาญจนวาสี. 2543 : ๗)

ผังแผนภาพที่ 4

แผนภาพที่ 4 กรอบแนวคิดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ที่มา : (ศิริชัย กาญจนวาสี. 2543 : ๗)

- หมายเหตุ
1. ควรประเมินในระดับรายวิชา
 2. ควรประเมินในระดับรายบุคคล

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การกำหนดจุดมุ่งหมาย ภาระกิจกรรม แหล่งเรียนรู้เพื่อการเรียน และการวัดประเมินผลที่มุ่งพัฒนา “คน” และ “ชีวิต” ให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ ได้ตามความสามารถ สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน

อริโซนา ฟาคูลตีส เคลลาซิล (Arizona Faculties Council. 2000 : 100 – 102)

ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า การจัดการศึกษา ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ว่าเป็นการจัดวางตำแหน่งผู้เรียนไว้เป็นสำคัญของการศึกษาโดยเริ่มต้นด้วยการทำความเข้าใจในบริบทของผู้เรียน และต่อเนื่องไปจนถึงผู้สอนประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ การจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนี้ต้องพยายามจัดให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน โดยเน้นตามความสามารถของผู้เรียนมีความยืดหยุ่น ใช้วิธีการที่หลากหลายและไม่ถูกบังคับด้วยเวลาและสถานที่

นอกจากนี้ อริโซนา บอร์ด รีเจนท์ (Arizona Board of Regents. 2000 : 98 – 102) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า การจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้ว่า เป็นยุทธวิธีหนึ่งทางการศึกษาที่มีกระบวนการตัดสินใจและนโยบายทุกระดับ เน้นที่การปรับปรุงการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยจะต้องมีความชัดเจนในการใช้ มีเป้าหมายที่สามารถวัดได้ มีผลลัพธ์ที่ต้องการและจะต้องเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้เรียน กิจกรรมเหล่านี้จะนำไปสู่ความเข้าใจในเนื้อหาอย่างลึกซึ้งตลอดจนพัฒนาทักษะของผู้เรียนให้สามารถนำไปใช้ในชีวิตและการทำงานได้

จากความหมายของการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง กระบวนการพัฒนาร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรมของผู้เรียน โดยเน้นผู้เรียนเป็นแกนกลางของการสร้างและพัฒนาความเจริญงอกงาม สร้างการมีส่วนร่วมรู้ ร่วมคิด ร่วมกระทำระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้สอน ด้วยการใช้อยุทธวิธีที่หลากหลายและยืดหยุ่น คำนึงถึงความสามารถที่แตกต่างกันของผู้เรียน โดยมีผู้สอนเป็นผู้ร่วมวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นผู้กระตุ้นส่งเสริมความคิดและอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียน มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม พัฒนาตนเองอย่างเต็มที่สอดคล้องกับศักยภาพ ความต้องการ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน

3. แผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.1 ความหมายของแผนการเรียนรู้

แผนการสอนหรือแผนการเรียนรู้ เป็นบันทึกกิจกรรมประจำวันที่ครูผู้สอนจัดทำขึ้นจากสาระการเรียนรู้ นักศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของแผนการสอนไว้ดังนี้

สงขล ลักษณะ (2533 : 1) ให้ความหมายของแผนการสอนไว้ว่า แผนการสอน คือ การนำวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์ ที่จะต้องทำแผนการสอนตลอดภาคเรียนมาสร้างเป็นแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อ อุปกรณ์การสอน และการวัดผลประเมินผล โดยจัดเนื้อหาสาระและจุดประสงค์การเรียนย่อย ๆ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือจุดเน้นของหลักสูตร สภาพของผู้เรียน ความพร้อมของโรงเรียนในด้านวัสดุอุปกรณ์ และตรงกับชีวิตในห้องเรียน

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2532: 187) ให้ความหมายของแผนการสอนไว้ว่า แผนการสอนเป็นแผนซึ่งกำหนดขั้นตอนการสอนที่คร่อมุ่งหวังจะให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ในเนื้อหาและประสบการณ์หน่วยใดหน่วยหนึ่งตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

สุกัญญา ชีรวรรณ (2521: 209) อธิบายความหมายของแผนการสอนไว้ว่า แผนการสอนเป็นส่วนขยายของหลักสูตร ซึ่งกำหนดแนวทางการสอน และการจัดกิจกรรมเสนอแนะแก่ครู โดยเน้นถึงจุดประสงค์ของการเรียนรู้และความคิดรวบยอดในหลักสูตรไว้เป็นหลัก

จากความหมายของแผนการสอนที่ประมวลมาทั้งหมดนี้สังเกตได้ว่าเป็นความหมายที่ครอบคลุมทั้งด้านลักษณะ ที่มา และสิ่งที่ควรกำหนดไว้ในแผนการสอน จึงสรุปความหมายของแผนการสอนได้ว่า แผนการสอน คือ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน การวัดผลประเมินผลให้สอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า แผนการสอนเป็น แผนที่ผู้สอนจัดทำขึ้นจากคู่มือครูหรือแนวการสอนของกรมวิชาการ ทำให้ผู้สอนทราบว่าสอนเนื้อหาใด เพื่อจุดประสงค์ใด สอนอย่างไร ใช้สื่ออะไร และวัดผลประเมินผลโดยวิธีใด

3.2 ความสำคัญของแผนการเรียนรู้

แผนการเรียนรู้เปรียบได้กับ พิมพ์เขียวของวิศวกรหรือสถาปนิกที่ใช้เป็นหลักในการควบคุมงานก่อสร้าง วิศวกรหรือสถาปนิกจะขาดพิมพ์เขียวไม่ได้ฉันใด ผู้เป็นครูก็ขาดแผนการสอนไม่ได้ฉันนั้น ยิ่งผู้สอนจัดทำแผนการสอนด้วยตัวเอง ก็จะยิ่งให้ประโยชน์ต่อ

ตนเองมากเพียงนั้น สงข ลักษณ์ (2533 : 3 - 4) ได้กล่าวถึงผลดีของการทำแผนการสอนไว้สรุปดังนี้

1. ทำให้เกิดการวางแผนวิธีเรียนที่มีความหมายยิ่งขึ้น เพราะเป็นการจัดทำอย่างมีหลักการที่ถูกต้อง
2. ช่วยให้ครูมีสื่อการสอนที่ทำด้วยตนเอง ทำให้เกิดความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน ทำให้สอนได้ครบถ้วนตรงตามหลักสูตร และสอนได้ทันเวลา
3. เป็นผลของวิชาการที่สามารถเผยแพร่เป็นตัวอย่างได้
3. ช่วยให้ความสะดวกแก่ครูผู้สอนแทนในกรณีที่ครูผู้สอนไม่สามารถ

เข้าสอนได้

3.3 องค์ประกอบของการเรียนรู้

องค์ประกอบของการเรียนรู้ เกิดขึ้นจากความพยายามตอบคำถาม

ดังต่อไปนี้

1. สอนอะไร (หน่วย หัวเรื่อง ความคิดรวบยอด หรือสาระสำคัญ)
2. เพื่อจุดประสงค์อะไร (จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม)
3. ตัวสาระอะไร (โครงร่างเนื้อหา)
4. ใช้วิธีการใด (กิจกรรมการเรียนการสอน)
5. ทราบได้อย่างไรว่าประสบความสำเร็จหรือไม่ (วัดผลประเมินผล)

เพื่อตอบคำถามดังกล่าว จึงกำหนดให้แผนการสอนมีองค์ประกอบดังนี้

1. กลุ่มสาระการเรียนรู้ หน่วยที่สอนและสาระสำคัญ (ความคิดรวบยอด) ของเรื่อง
2. จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม
3. สาระการเรียนรู้
4. กิจกรรมการเรียนการสอน
5. สื่อการเรียนการสอน
6. วัดผลประเมินผล

ดังนั้น ในการเขียนแผนการเรียนรู้จึงต้องเขียนให้ครบทุกหัวข้อดังกล่าว

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ (2549 : 249 - 250)

4. ปัจจัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ในการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยส่งเสริม เพื่อให้การปฏิรูปการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ซึ่งปัจจัยที่สำคัญ ๆ มีดังนี้

4.1 กลไกและโครงสร้างการบริหารการจัดการในโรงเรียน การปฏิรูปการเรียนรู้ที่ทั่วถึงและต่อเนื่องนั้น ต้องถือว่าการปฏิรูปการบริหารการจัดการเป็นหัวใจสำคัญ ที่จะทำให้การปฏิรูปการเรียนรู้เป็นจริงได้ เฟินนิมอร์ Fennimore (1995) ได้เสนอว่าโรงเรียนที่จะจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ควรมีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

4.1.1 Institutional Requirement: โรงเรียนต้องมีกฎระเบียบที่ชัดเจน สำหรับนักเรียนและผู้ปกครองต้องปฏิบัติตามและ โรงเรียนต้องสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ สนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์การเรียนการสอนอย่างเพียงพอ

4.1.2 Teacher Requirements: ครูต้องเป็นผู้มีความสามารถในการจัดกลุ่ม นักเรียนจัดหากิจกรรมและวิธีการที่เหมาะสมและดูแลความเรียบร้อยของชั้นเรียน

4.1.3 Group and Peer Requirements: นักเรียนต้องสนับสนุนบรรยากาศในห้องเรียนให้เป็นบรรยากาศทางสังคม และเป็นสถานที่ที่นักเรียนสามารถเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เรียนรู้จากครู เนื่องจากระดับชั้นที่แตกต่างกัน สังคม ความต้องการและความสนใจที่แตกต่างกันด้วย

4.1.4 Development Requirement: นักเรียนจะสนับสนุนบรรยากาศการเรียนการสอน โดยการเลือกทำงานให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งเกิดจากความสนใจและความสามารถของนักเรียน

4.2 ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ มีความมุ่งมั่น และเห็นความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (ธีรารัง บัวศรี. 2543 : 32)

4.3 ครู เป็นบุคคลที่สำคัญยิ่งในการปฏิรูปการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญครูจะต้องปรับเปลี่ยนการสอนจากครูเป็นศูนย์กลาง มาเป็นการมุ่งให้ความสำคัญต่อตัวผู้เรียนซึ่ง ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2543 : 57) เสนอว่าต้องส่งเสริมกระบวนการสอนเชิงสร้างสรรค์ เน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีการผลิตและการสร้างผลงาน ต้องเปลี่ยนการสอนให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง (Experiential Learning) มากขึ้น ครูจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้ให้บริการ ชี้แนะ ชี้นำประเด็นต่าง ๆ และที่สำคัญครูจะต้องให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ วิพากษ์ความรู้ต่าง ๆ อย่างเข้มข้น จริงจัง เต็มที่ (Critical Based Learning)

แซร์เรอร์ และ โรเบิร์ต เอ็ดเวิร์ด (Shearer and Robert Edward. 1993 : 101 ; อ้างถึงใน สุภาพ เต็มรัตน์. 2550 : 25) ได้เสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของครู จากการค้นพบในงานวิจัย โดยมีข้อเสนอแนะว่า ลักษณะการเรียนการสอนจะต้องเปลี่ยนเป็นแนวใหม่ ครูจะต้องสอนให้ผู้เรียนสามารถค้นคว้าด้วยตนเองมากกว่าจะป้อนวิชาการ โดยครูต้องสามารถชี้แนะแหล่งค้นคว้าบอกวิธีการค้นคว้าหาความรู้จากแง่มุมต่าง ๆ เช่น ห้องสมุด อินเทอร์เน็ต รวมทั้งการเข้าฟังการสัมมนาและการวิจัย

เฟนนิมอร์ (Fennimore. 1995 : 95 ; อ้างถึงใน สุภาพ เต็มรัตน์. 2550 : 25)

ได้เสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ ดังนี้
(1) ตัดสินใจเลือกทฤษฎีต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม เช่น ทฤษฎีความพร้อม ทฤษฎีพฤติกรรมศาสตร์ ทฤษฎีการพัฒนาจิตและทฤษฎีการเจริญเติบโตทางปัญญา (2) รู้วิธีการว่านักเรียนควรจะเรียนอย่างไร (3) เตรียมการสอนด้วยกิจกรรมที่เหมาะสม (4) เข้าใจจิตใจนักเรียนเป็นอย่างดี (5) สื่อสารเป้าหมายการเรียนรู้กับนักเรียนและผู้ปกครองได้อย่างดี (6) ให้ความสำคัญและมีความเข้าใจอย่างต่อแท้ ต่อการประเมินผลกระบวนการเรียนการสอนในชั้นเรียน (7) อธิบายให้นักเรียนทราบความหมายของการประเมินผล และมีข้อมูลเพื่อใช้เป็นเครื่องมือ เพื่อให้นักเรียนจะได้เลือกใช้อย่างมีประสิทธิภาพ (8) ประสานงานและสามารถจัดนักเรียนเข้ากลุ่มตามความสนใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เฟรด เอ็น ฟินลีย์ (Fred. N. Finley ; อ้างถึงใน ธนาทิพ พรกุล. 2544 : 124)

กล่าวว่า การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ต้องให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนในสิ่งที่เขาต้องการอย่างแท้จริง โดยครูต้องเข้าใจว่า การเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไม่ได้หมายความว่าผู้เรียนแต่ละคน จะเรียนรู้คนเดียวตามลำพัง ในทางตรงกันข้ามคำแนะนำจากครู และการจัดกิจกรรมกลุ่มจะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างสนุกสนานมากขึ้น ครูต้องมีความพยายามและขยันมากกว่าเดิม เพราะจะต้องออกแบบวิธีเรียนใหม่ ๆ อยู่เสมอด้วยวิธีที่เข้าใจง่าย เนื่องจากการใช้รูปแบบที่ซับซ้อนหรือรูปแบบที่ซ้ำซาก จะไม่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน Finley กล่าวย้าว่า ครูยังเป็นปัจจัย ที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยจะมีบทบาทเป็นผู้ช่วยเหลือแนะนำนักเรียน หรือกล่าวโดยสรุปได้ว่า ครูมีบทบาทสำคัญ ดังนี้

1. เตรียมผู้เรียนให้พร้อม (Preparation for Conceptual Change) วิธีการ

คือ ครูจะต้องสังเกตและรับฟังความเห็นของนักเรียนต่อเรื่องที่จะเรียน เพื่อเป็นการทำความเข้าใจว่านักเรียนแต่ละคนมีพื้นฐานความรู้ในเรื่องดังกล่าวมากน้อยเพียงใด จากนั้นครูต้องพยายาม ทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกไม่พอใจในความรู้ที่มีอยู่ และอยากค้นหาความรู้ต่อดี

ตนเอง ท้ายที่สุด ครูจะต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้ศึกษาหาความรู้เองอย่างที่เด็กต้องการ วิธีการเหล่านี้ จะทำให้เด็กรู้จักตัวเองว่าเขาต้องการอะไร และรู้จักคิดว่าจะทำอย่างไรจึงจะได้เรียนรู้ในสิ่งที่เขาต้องการ

2. แนะนำองค์ความรู้และทักษะใหม่ ๆ (Introducing New Knowledge and Skills) ในขั้นตอนนี้ครูจะต้องช่วยให้นักเรียนพบทางที่จะศึกษาความรู้และทักษะที่ต่างไปจากเดิมซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อการแก้ปัญหาหรือช่วยให้สามารถทำงานสำเร็จลุล่วงได้ และเป็น การเปิด โอกาสให้นักเรียนได้แสดงความสามารถทางปัญญาในการทำความเข้าใจกับเรื่องต่าง ๆ ทำทนายให้นักเรียนเกิดความคิดใหม่ที่ต่างไปจากเดิมและสามารถหาเหตุผลมาอธิบายความคิดของตนเองได้

3. การประยุกต์และบูรณาการ (Application and Integration) ความรับผิดชอบของครู ในขั้นตอนนี้คือ ช่วยให้นักเรียนเข้าใจความคิดและความรู้ใหม่ ๆ อย่างถูกต้อง สามารถนำความรู้ใหม่นั้น ไปบูรณาการเข้ากับความรู้ที่มีอยู่เดิมได้ และทำให้นักเรียนรู้ว่าองค์ความรู้ใหม่ที่ได้มานั้นมีประโยชน์กว่าความรู้ที่มีอยู่เดิมอย่างไร

4. ส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติ (Practice) ครูจะต้องหาโอกาสให้นักเรียนนำความรู้ใหม่ที่ได้ประยุกต์ใช้อย่างอิสระ โดยครูจะเป็นเพียงผู้คอยให้คำแนะนำไม่ใช่ผู้ชี้แนะสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นเป็นบทบาทของครู ตามแนวคิดของนักการศึกษาชาวต่างประเทศ สำหรับแนวคิดของนักศึกษไทยเกี่ยวกับบทบาทครูที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีดังนี้

ศิริชัย กาญจนวาสี (2543, 2547) ได้กล่าวถึง บทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ดังนี้ (1) เป็นแหล่งความรู้ (Resource Person) (2) ร่วมวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดกระบวนการเรียนรู้ (3) จัดกิจกรรม การเรียนรู้ที่หลากหลายสอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ สิ่งแวดล้อม/สังคม ผู้เรียน (ศักยภาพ/ ความต้องการ/ความสนใจ) (4) กระตุ้น ส่งเสริม อำนวยความสะดวกให้เกิดการสร้างองค์ความรู้และทักษะปฏิบัติการขึ้นที่ตัวนักเรียน โดยครูจะต้องมีบุคลิกลักษณะ ดังนี้ คือ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใจเปิดกว้าง ยอมรับฟังผู้อื่น ตอบสนองได้ไว อดทนต่อความคลุมเครือที่เกิดขึ้น และมีความสามารถในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ (5) ประเมินกระบวนการ ผลงาน และการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2543 : 22) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้ดังนี้

1. ผู้สอนต้องเปลี่ยนกระบวนทัศน์เกี่ยวกับการเรียนรู้ใหม่ เปลี่ยนวิธีคิดโดยมีความเชื่อว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้
 2. ผู้สอนต้องมีความเชื่อว่าความรู้เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงและเกิดขึ้นใหม่ ตลอดเวลา การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จะกระตุ้นให้ผู้เรียนค้นพบความรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้จากประสบการณ์การเรียนรู้ตามสภาพจริง ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นสำคัญของการเรียนรู้
 3. การเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้กระทำ ซึ่งผู้สอนยังมีความสำคัญจะต้องมีการวางแผนการเรียนการสอนและการออกแบบกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง และสามารถพัฒนาขึ้นไป โดยอาศัยความรู้ภายในของตนเองกับการเรียนรู้ข้อมูลต่าง ๆ รอบตัวผู้เรียน
 4. เน้นกระบวนการมากกว่าเนื้อหา กระบวนการเรียนรู้ที่มาจากผู้เรียนจะมีความหลากหลายขึ้นอยู่กับศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน โดยเน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล ที่ไม่ใช่คุณภาพของการจำ แต่เป็นศักยภาพของความใส่ใจและผลักคั้นของแต่ละบุคคล
 5. พัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม เนื่องจากธรรมชาติของผู้เรียนมีศักยภาพที่หลากหลายและซับซ้อน ดังนั้น กิจกรรมการเรียนรู้ต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทุก ๆ คน และทุก ๆ ด้าน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ตามความต้องการ ความสนใจและความพร้อม การออกแบบกิจกรรมจะต้องเหมาะสมกับผู้เรียน โดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมายหรือความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน การสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนกระทำ
 6. กิจกรรมการเรียนรู้เป็น โครงสร้างแบบเปิด มีความเน้นหยุ่น หลากหลาย ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทักษะการคิดทักษะกระบวนการ ทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม ทักษะการจัดการ ซึ่งทักษะเหล่านี้จะหลอมรวมเป็นทักษะชีวิตของผู้เรียนต่อไป
 7. การประเมินในขณะที่มีการเรียนการสอน เป็นการประเมินที่เป็นธรรมชาติสอดคล้องกับความเป็นจริง ซึ่งเป็นการประเมินที่ทำไม่ได้ง่ายนัก ถ้าผู้สอนไม่เข้าใจ กระบวนการเรียนรู้สู่การพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน เพราะการเรียนรู้ยังคงดำเนินอย่างต่อเนื่อง ขณะมีการประเมินเป็นการประเมินตามสภาพจริง
- การที่ครูจะจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้นั้น ก่อนอื่นจะต้อง มีความเข้าใจที่ถูกต้องว่า “ผู้เรียนเป็นสำคัญ” คืออะไรหรือเป็นอย่างไร ซึ่งความหมายของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้กล่าวไว้ในตอนต้น ส่วนคำว่า “เน้น

ผู้เรียนเป็นสำคัญ” นั้น หมายถึง การให้ผู้เรียนเป็นจุดสนใจ (Center of Attention) หรือเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ (ทิสนา แจมมณี. 2545 : 32) บทบาทในที่นี้หมายถึง บทบาทในการเรียนรู้ ซึ่งจะต้องดูตรงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้คำว่า “การมีส่วนร่วม” ในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมมาก ๆ หรือค้ำถึงปริมาณ โดยไม่คิดว่ากิจกรรมนั้น ๆ สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีเพียงใด และกิจกรรมนั้นช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดความรู้ด้วยตนเองมากน้อยเพียงใด เพื่อให้ครูได้มีแนวทางในการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการมีส่วนร่วม (ทิสนา แจมมณี. 2542 : 43) ได้เสนอแนวทางในการออกแบบกิจกรรม การเรียนรู้ที่มีคุณภาพสำหรับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางด้าน

ร่างกาย (Physical Participation) คือ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเคลื่อนไหวร่างกาย เพื่อช่วยให้ประสาทการรับรู้ของผู้เรียนตื่นตัว พร้อมทั้งจะรับข้อมูลและการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น การรับรู้เป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้ หากผู้เรียนไม่มีความพร้อมในการรับรู้ แม้จะมีการให้ความรู้ที่ดี ผู้เรียนก็ไม่สามารถรับได้ ดังนั้น กิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียน จึงควรเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวในลักษณะใดลักษณะหนึ่งเป็นระยะ ๆ ตามความเหมาะสมกับวัย และระดับความสนใจของผู้เรียน

2. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางสติปัญญา

(Intellectual Participation) คือ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเคลื่อนไหวทางสติปัญญา เป็นกิจกรรมที่ทำทลายความคิดของผู้เรียน สามารถกระตุ้นสมองของผู้เรียนให้เกิดการเคลื่อนไหวช่วยผู้เรียนเกิดความจดจ่อในการคิด สนุกที่จะคิด ซึ่งกิจกรรมจะมีลักษณะดังกล่าวได้ จะต้องเป็นเรื่องให้ผู้เรียนคิด ดังนี้ ครูจึงต้องหาประเด็นการคิดที่เหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้เรียนเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนให้ความคิดหรือลงมือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

3. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางสังคม

(Social Participation) คือ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทางด้านสังคม ซึ่งจะส่งผลถึงการเรียนรู้ด้านอื่น ๆ ด้วย

4. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางอารมณ์

(Emotional Participation) คือ เป็นกิจกรรมที่ส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้นั้น เกิดความหมายต่อตนเอง กิจกรรมที่ส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้เรียนนั้น ส่วนมาก มักเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประสบการณ์และความเป็นจริงของผู้เรียน

ทิตนา แคมมณี (2545) กล่าวว่ากิจกรรมการเรียนรู้ใดก็ตาม หากสามารถช่วยให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวร่างกายอย่างเหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะและความสนใจของผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่ท้าทายความคิด สถิติปัญญาของผู้เรียน สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ความคิดได้ อย่างเต็มที่ และช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้อย่าง กว้างขวาง กิจกรรมนั้นจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี และหากกิจกรรมนั้นเป็น กิจกรรมที่ส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้เรียน โดยตรง ก็จะช่วยยิ่งช่วยให้การเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียนยิ่งขึ้น จะเห็นได้ว่ากิจกรรมการเรียนรู้ที่มีลักษณะดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่ ส่งเสริมพัฒนาการรอบด้านของบุคคลทั้งทางด้านร่างกาย สถิติปัญญา สังคมและอารมณ์ ดังนั้น หากครูสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีลักษณะดังกล่าวแล้ว นอกจากจะ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี แล้วยังจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของผู้เรียน ไป พร้อม ๆ กันอีกด้วย

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ปัจจัยที่สนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้ง 3 ประการดังกล่าว เป็นปัจจัยที่ต้องทำไปพร้อม ๆ กัน เมื่อผู้บริหารและครู ได้พัฒนาความรู้ ความสามารถเกิดความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติงานการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญได้ จะเป็นพลังสำคัญทำให้การดำเนินงาน เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาของ โรงเรียน ให้มีความก้าวหน้าและต่อเนื่อง

5. เทคนิคการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

5.1 การจัดการเรียนการสอนทางอ้อม (Indirect Instruction)

การจัดการเรียนการสอนทางอ้อม เป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ วิธีหนึ่ง ซึ่งมีแนวคิดพื้นฐานว่า “ยิ่งผู้เรียนมีวุฒิภาวะสูงขึ้น ยิ่งต้องมีความ รับผิดชอบที่จะต้องค้นหาค้นพบข้อความรู้ และสรุปข้อความรู้จากประสบการณ์การเรียนรู้ของ ตนมากขึ้น” ซึ่งแนวคิดนี้ตรงกับแนวคิดทฤษฎี Constructivism ซึ่งมีความเชื่อว่าการเรียนรู้เป็น กระบวนการ ที่เกิดขึ้นภายในบุคคล บุคคลเป็นผู้สร้าง (Construct) ความรู้จากความสัมพันธ์ ระหว่างสิ่งที่พบเห็น กับความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิมเป็น โครงสร้างทางปัญญา ซึ่งผู้สอนไม่ สามารถปรับเปลี่ยนปัญญาผู้เรียนได้แต่สามารถช่วยผู้เรียนปรับเปลี่ยน โครงสร้างทางปัญญาได้ โดยจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียน เกิดความขัดแย้งทางปัญญาหรือเกิดภาวะไม่สมดุลทางปัญญาขึ้น ซึ่งเป็นสถานะที่ประสบการณ์ใหม่ไม่สอดคล้องกับประสบการณ์เดิม ผู้เรียนต้องพยายามปรับ ข้อมูลใหม่ กับประสบการณ์เดิม ที่มีอยู่แล้วสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่

ตัวอย่าง เทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนทางอ้อม ได้แก่ การเรียนแบบสืบค้น (Inquiry) แบบค้นพบ (Discovery) แบบแก้ปัญหา (Problem Solving) แบบสร้างแผนผังความคิด (Concept Mapping) แบบใช้กรณีศึกษา (Case Study) และแบบตั้งคำถาม (Questioning) (สุภาพ เต็มรัตน์. 2550 : 43)

5.2 การศึกษาเป็นรายบุคคล (Individual study)

การศึกษาเป็นรายบุคคล เป็นแนวทางหนึ่งของการเรียนรู้ที่ผู้เรียนแต่ละคนปฏิบัติ เพื่อพัฒนาตนเองและฝึกทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต เทคนิคนี้เริ่มต้น โดยครูหรือผู้เรียนเป็นผู้กำหนดปัญหา หรือ โครงงานตามสาระการเรียนรู้ที่กำหนด โดยผู้เรียนต้องศึกษาวิเคราะห์ สรุป อ้างอิง และสรุปข้อความรู้บนพื้นฐานของการวิเคราะห์ และประเมินผลกระบวนการ ครูต้องใช้เทคนิค การประเมินในด้านการให้ข้อมูลป้อนกลับ และการตรวจแก้ งาน โดยใส่ไว้ในสื่อที่ผู้เรียนใช้หรือใช้ร่วมกันไปกับกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน ครูมีบทบาทช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะและนิสัยการเรียนรู้อย่างอิสระ โดยจัดสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียนให้ส่งเสริมความเป็นอิสระให้ผู้เรียนมั่นใจในตนเอง อยากรู้อยากเห็นและปรารถนาที่จะเรียนรู้ โดยครูอาจจัดชั้นเรียนเป็นศูนย์การเรียนรู้ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Learning Activity Packages) หรือใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน

5.3 การจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยี (Technology-Related

Instruction)

การจัดการเรียนการสอน โดยใช้เทคโนโลยี ประกอบด้วย (1) สิ่งพิมพ์ ตำราเรียนและแบบฝึกหัด (2) แหล่งทรัพยากรในชุมชน (3) ศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center) (4) ชุดการสอน (Instruction Package) (5) คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) (6) บทเรียนสำเร็จรูป

5.4 การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นการปฏิสัมพันธ์ (Interactive

Instruction)

การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นการปฏิสัมพันธ์ เป็นการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นการอภิปราย การแบ่งปันความรู้ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การตอบคำถาม และการทำงานกลุ่มย่อย เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนมีปฏิริยาและตอบสนองต่อความรู้ประสบการณ์ และความคิดเห็น ของครูและเพื่อน ๆ ผู้เรียนจะได้ฝึกการจัดระบบการคิด การโต้แย้งอย่างมีเหตุผล และการพัฒนาทักษะทางสังคม

5.5 การจัดการเรียนแบบเน้นประสบการณ์ (Experimental Instruction)

การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์ เป็นวิธีการส่งเสริมการรับความรู้จากประสบการณ์และการสะท้อนความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ทั้งด้านเทคนิควิธีการปฏิบัติของผู้เรียนแต่ละบุคคล และกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนจะได้ตรวจสอบการเรียนรู้ของตนเอง และได้รับประสบการณ์ด้านอารมณ์ความรู้สึกที่จะนำมาปรับปรุงตนเอง (สุภาพ เต็มรัตน์.

2550 : 43)

5.6 การเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning)

การเรียนแบบร่วมมือ เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้แก่ผู้เรียนได้เรียนรู้ ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ แต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความรู้ความสามารถต่างกัน โดยที่แต่ละคนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการเรียนรู้และในความสำเร็จของกลุ่ม ทั้งโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้ รวมทั้งการเป็นกำลังใจให้กันและกัน ความสำเร็จของแต่ละบุคคลคือความสำเร็จของกลุ่มเทคนิคที่ใช้ในการเรียนแบบร่วมมือ ได้แก่ (1) Jigsaw (2) Teams-Games-Tournaments (TGT) (3) Student Teams and Achievement Divisions (STAD) (4) Team Assisted Individualization (TAI) (5) Group Investigation (GI) (6) Learning Together (LT) (7) Co-Op Co - Op

5.7 การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning)

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ประกอบด้วย หลักการเรียนรู้พื้นฐาน 2 ประการ คือ (1) การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experimental Learning) เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากประสบการณ์เดิม (2) กระบวนการกลุ่ม (Group Process) เป็นกระบวนการที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนได้เรียนได้แลกเปลี่ยน และแบ่งปันประสบการณ์ได้สะท้อนความคิด ได้สรุปความคิดรวบยอด ตลอดจนได้จำลองหรือประยุกต์ แนวคิด

5.8 การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเป็นการนำเอาความรู้สาขาวิชาต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันมาผสมผสานกัน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเกิดประโยชน์สูงสุด การเรียนการสอนแบบบูรณาการจะเน้นองค์รวมของเนื้อหามากกว่าองค์รวมของความรู้แต่ละรายวิชา และเน้นวิธีการสร้างความรู้ของผู้เรียนมากกว่าการให้เนื้อหาโดยครู

สรุปได้ว่า เทคนิคการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ที่สำคัญ มีดังนี้ คือ (1) การจัดการเรียนการสอนทางอ้อม (2) การศึกษาเป็นรายบุคคล (3) การจัดการเรียน การสอน โดยใช้เทคโนโลยี (4) การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นการปฏิสัมพันธ์

6. ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีทฤษฎีการเรียนรู้ที่สำคัญที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม (Behavioral Theories) ทฤษฎีปัญญานิยม (Cognitive Theories) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theories) และทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist – Theory) ซึ่งทฤษฎีการเรียนรู้ทั้ง 4 ทฤษฎีนี้มองการเรียนรู้ในมุมมองเดียวกัน แต่มีจุดเน้นที่แตกต่างกัน ดังนี้ (ศิริชัย กาญจนวาสี. 2543 : 30)

6.1. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบพฤติกรรมนิยม

นักจิตวิทยาพฤติกรรมนิยม ได้แบ่งพฤติกรรมของมนุษย์ออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) พฤติกรรมที่เกิดขึ้น โดยสิ่งเร้า (Respondent Behavior) เมื่อมีสิ่งเร้าพฤติกรรมตอบสนอง ก็จะเกิดขึ้นซึ่งสามารถจะสังเกตได้ 2) พฤติกรรมโอเปอเร้นต์ (Operant Behavior) เป็นพฤติกรรม ที่บุคคล หรือสัตว์แสดงการตอบสนองออกมา (Emitted) โดยปราศจากสิ่งเร้าที่แน่นอนและพฤติกรรมนี้ มีผลต่อสิ่งแวดล้อม (สุรางค์ ใ้วตระกูล. 2533 : 15)

นักจิตวิทยาพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) ที่มีชื่อเสียงในกลุ่มนี้ ได้แก่ ธอร์นไคค์ (E.L. Thorndike) พาฟโลฟ (Pavlov) กัททรี (E.R. Guthrie) และสกินเนอร์ (B.F. Skinner) ทฤษฎีนี้สนใจศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ที่สามารถสังเกตได้จากภายนอก โดยเน้น ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งเร้าที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ โดยมองว่าพฤติกรรมการเรียนรู้ เกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า และมีการให้แรงเสริมเป็นตัวช่วยเพิ่มโอกาส หรือความถี่ของ พฤติกรรมที่ต้องการ ทฤษฎีนี้เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดจากพลังกระตุ้นจากภายนอกในรูปของการ ให้รางวัลและการลงโทษ ผู้เรียนมีบทบาทคอยรับ (Passive) สิ่งเร้าและปฏิสัมพันธ์ ส่วนผู้สอน มีบทบาทในการควบคุมและกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมที่คาดหวังด้วยการให้รางวัล หรือ ลงโทษ (ศิริชัย กาญจนวาสี. 2547 : 30)

ข้อตกลงเบื้องต้น (Assumption) ของทฤษฎีพฤติกรรมนิยม มีดังนี้

1. พฤติกรรมทุกอย่างเกิดขึ้น โดยการเรียนรู้และสามารถจะสังเกตได้
2. พฤติกรรมแต่ละชนิดเป็นผลรวมของการเรียนรู้ที่เป็นอิสระหลายอย่าง
3. การเสริมแรง (Reinforcement) ช่วยทำให้พฤติกรรมเกิดขึ้นได้

6.2 ทฤษฎีการเรียนรู้แบบปัญญานิยม

นักจิตวิทยาปัญญานิยม (Cognitivism) มีชื่อเสียงในกลุ่มนี้ ได้แก่ นักจิตวิทยา ชาวเยอรมัน กลุ่มเกสตัลท์ (Gestalt Psychologist) เช่น โคห์เลอร์ (Kohler) คอฟคา (Koffka) แวร์ไรไซเมอร์ (Wertheimer) รวมทั้งนักจิตวิทยารุ่นใหม่ เช่น เพียเจต์ (Piaget) บรูเนอร์ (Bruner) และ กาย (Gagne) ทฤษฎีนี้สนใจศึกษากระบวนการคิด และการใช้เหตุผลภายในตัวบุคคล โดยมองว่า การเรียนรู้เกิดจากการใช้สติปัญญาและเหตุผลของผู้เรียน และเป็นผลมาจากการที่ผู้เรียน มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมในกระบวนการเรียนรู้นั้น สิ่งเร้าที่สำคัญคือ สิ่งเร้าที่ผู้เรียนรับรู้ และการรับรู้ เป็นปัจจัยสำคัญของการเรียนรู้ ผู้เรียนอาจจะเกิดการหยั่งรู้ในการแก้ปัญหาและแก้ปัญหาได้ทันที โดยไม่ต้องเสริมแรง (ศิริชัย กาญจนวาสี. 2543 ; สุรางค์ ใด้วัตรระกูล. 2533 : 42) ทฤษฎีแนวนี้นี้เชื่อว่า การเรียนรู้เกิดจากการพัฒนากลยุทธ์ของการรับข่าวสาร จัดเก็บข่าวสารและการนำข่าวสารออกมาใช้ ผู้เรียนต้องตื่นตัว (Active) ในการพัฒนา กลยุทธ์ที่จะสร้างความเข้าใจอย่างมีความหมาย ส่วนผู้สอน ถือเป็นผู้ร่วมกระบวนการพัฒนา กลยุทธ์และการใช้กลยุทธ์อย่างมีความหมาย (ศิริชัย กาญจนวาสี. 2547 : 25)

6.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

นักจิตวิทยาการเรียนรู้ทางสังคมที่มีชื่อเสียงในกลุ่มนี้ ได้แก่ แบนดูรา (Bandura) รอส (Ross) เม็นลอฟ (Menlove) ทฤษฎีนี้สนใจศึกษากระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กับสิ่งแวดล้อม โดยเน้นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและตัวผู้เรียน โดยทฤษฎีนี้มองว่าการเรียนรู้ เกิดจากการสังเกต การเลียนแบบจากตัวแบบหรือการแสดงพฤติกรรมที่เหมือนตัวแบบ โดยมีแรงจูงใจว่าการเลียนแบบจะนำมาซึ่งผลประโยชน์สำหรับการเรียนรู้จากการสังเกต ประกอบด้วย 2 ชั้น คือ ชั้นการรับมาซึ่งการเรียนรู้ (Acquisition) ซึ่งเป็นกระบวนการทางปัญญา และชั้นการกระทำหรือการแสดงออก (Performance)

6.4 ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์

จิตวิทยาการเรียนรู้ของ John Dewey ก่อให้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ ที่เรียกว่า ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) แนวคิดนี้เชื่อว่า ความรู้ไม่ได้มาจากการค้นพบจากภายนอกหรือสิ่งแวดล้อม แต่เป็นความรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้นภายในจิต จากการทำความเข้าใจหรือให้ความหมายกับเหตุการณ์ ประสบการณ์ หรือสารสนเทศ โดยอาศัยความรู้เดิม ความเชื่อ ทฤษฎีและความคาดหวังของตนในการแปลความหมาย เพื่อทำความเข้าใจต่อสถานการณ์นั้น ๆ นักจิตวิทยาการเรียนรู้แนวคอนสตรัคติวิสต์ ที่มีชื่อเสียงในกลุ่มนี้ ได้แก่ Dewey Piaget Vygotsky และ Ausubel ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ เน้นที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ควบคู่

ไปกับการทำความเข้าใจ ความรู้ใหม่ โดยอาศัยประสบการณ์ของตนเองที่สะสมมาเป็นพื้นฐาน นอกจากนี้ ดิวอี้ แลมเบิร์ต และ วอล์กเกอร์ (Lambert & Walker. 1995) เชื่อว่าการเรียนรู้เป็นความพยายามเชิงสังคม เป็นการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน (Co-Operative Learning) ซึ่งเน้นความสำคัญของการสร้างความรู้โดยกลุ่มคน ในมุมมองของ Ausubel (1963) ได้เห็นด้วยกับแนวการเรียนรู้ตาม ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ โดยตั้งทฤษฎีการเรียนรู้ อย่างมีความหมาย (Meaningful Verbal Learning) ขึ้นมีจุดเน้นว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียน มีพื้นฐานและนำมาเชื่อมโยงเข้ากับความรู้ใหม่ ดังนั้น การเรียนรู้สิ่งใหม่จะมีความหมายกับผู้เรียนเมื่อมีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ใหม่กับโครงสร้างความรู้เดิมที่มีอยู่ ถ้าผู้เรียนเรียนในสิ่งที่ไม่เคยมีพื้นฐานมาก่อนจะกลายเป็นการเรียนรู้แบบท่องจำ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ มีแนวคิดพื้นฐาน ดังนี้

1. ความรู้เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นโดยตัวผู้เรียน ผู้เรียนจะพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาและสภาพการณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเอง มากกว่าที่จะรับมาจากการสอนจากผู้สอน ผู้เรียนไม่ใช่กล่องที่ว่างเปล่าที่คอยรับการถ่ายทอดจากผู้อื่น แต่สามารถสร้างความรู้ได้ โดยอาศัยประสบการณ์เดิมของผู้เรียน ดริสคอล (Driscoll. 1994 : 32) หรืออาจกล่าวได้ว่า ผู้เรียน สร้างระบบความเข้าใจ ด้วยตนเองมากกว่าการส่งผ่าน หรือการถ่ายทอดจากผู้สอน (Construct Their Won Understanding)

2. การเรียนรู้ใหม่สร้างบนฐานของการเรียนรู้ที่ผ่านมา (Prior Understanding)

กล่าวคือ ความรู้ที่ผู้เรียนสร้างขึ้นจะมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด ผู้เรียนสร้างความรู้เองนั้นยอมรับทั้งข้อมูลที่มีอยู่เดิม และข้อมูลที่เกิดขึ้นใหม่แอนเดอร์สัน อ้างถึงใน ดริสคอล (Anderson. p.28, 1990: 21 Cited in Driscoll. 1994 : 21) การพัฒนาความรู้ต่าง ๆ เกิดขึ้นตั้งแต่ผู้เรียนยังไม่ได้เข้าสู่โรงเรียน ซึ่งบางแนวคิดอาจจะถูกต้องและสอดคล้อง กับความเป็นจริง แต่บางแนวคิดอาจคลาดเคลื่อน ไปจาก ความเป็นจริง เช่น การเรียนรู้ของเด็ก เกี่ยวกับ โลก และดวงอาทิตย์ตามประสบการณ์ของเด็กนั้น เด็กเห็นว่า โลกแบนมีดวงอาทิตย์ และเมฆเคลื่อนตัวผ่าน โลกตลอดทั้งวัน เด็กจึงมีความเชื่อว่า โลกแบนและมีดวงอาทิตย์ หมุนรอบ โลก จะเห็นได้ว่าการสร้างความรู้ของเด็กในเรื่องนี้ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง ต่อเมื่อเด็กได้รับข้อมูลเพิ่มเติมจากสภาพแวดล้อมและมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพิ่มเติม ความรู้ในเรื่องนี้ของเด็ก จึงจะมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปสู่แนวคิดใหม่ กล่าวคือเมื่อความรู้เดิมและประสบการณ์ใหม่ ไม่สอดคล้องกัน จึงเกิดภาวะไม่สมดุล (Disequilibrium) เด็กจำเป็นต้องปรับ

ความรู้เดิม และประสบการณ์ใหม่ให้เกิดความสัมพันธ์ซึ่งสามารถทำได้โดยการเปิดรับประสบการณ์ใหม่ และมีการสะท้อนประสบการณ์นั้นออกมา ซาโฮริก (Zahorik. 1997 : 35)

3. การเรียนรู้เกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction)

กล่าวคือ การที่ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกับผู้อื่นจะเป็นการเปิดโอกาสให้ได้ทำความเข้าใจกับแนวคิด ต่าง ๆ และทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเป็นผู้ประเมินความเข้าใจของตนเองด้วย ลูเนนเบิร์ก (Lunenberg. 1998) การที่ผู้เรียนได้โอกาสทำงานร่วมกันนั้น ไม่ใช่เพียงเพื่อให้ผู้เรียนช่วยเหลือกัน หรือแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันเท่านั้น แต่การที่ผู้เรียนได้ร่วมมือกันทำงานยังช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ นอกจากนี้วิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของผู้เรียนที่เกิดขึ้นจะเป็นการเสริมประสิทธิภาพของการทำงาน ให้สูงขึ้นด้วย บราวน์ อังถึงโน ดริสคอลล (Brown et al. 1989 ; Cited in Driscoll. 1994 : 19)

4. การเรียนรู้ด้วยประสบการณ์จริงสร้างเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Meaningful Learning) จากแนวคิดพื้นฐานทางการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิดนี้พบว่า การเรียนรู้ มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ เป้าหมายของการเรียนรู้ เงื่อนไขสำหรับการเรียนรู้ และวิธีการสอน ซึ่งกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

4.1 เป้าหมายของการเรียนรู้ (Learning Goals) ตามกรอบแนวคิด

ทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญกับเป้าหมายของการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น ได้แก่ การใช้เหตุผล ความคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา การเก็บจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การคิดยืดหยุ่น และความสนใจในความครุ่นคิดโดยอาศัยความรู้ และประสบการณ์ที่มีอยู่แล้วเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ที่สูงขึ้นไป ดริสคอลล (Driscoll. 1994 : 18)

4.2 เงื่อนไขสำหรับการเรียนรู้ (Conditions of Learning) ประกอบด้วย

4.2.1 การจัดสภาพแวดล้อมที่ซับซ้อนสำหรับกิจกรรมทางการเรียน (Complex Learning Environments) ทักษะของกลุ่มผู้เรียนสร้างความรู้เอง เชื่อว่าถ้าผู้เรียนได้เรียนรู้จากกิจกรรมที่ง่าย ๆ แล้วเมื่อเขาได้พบกับปัญหาที่ยากหรือซับซ้อนในชีวิตจริงเขาจะหนีออกจากปัญหานั้น ดังนั้น จึงควรจัดสภาพการเรียนรู้ที่ซับซ้อน โดยการให้ผู้เรียนได้เผชิญกับปัญหาหรือสภาพการณ์ที่แท้จริง (Authentic Tasks) ดริสคอลล, มาแซล ; อังถึงโน วูลฟอล์ค (Driscoll. 1994 : 15 ; Marshall. 1992 : 32 ; Cited in Woolfolk. 1998 : 13) ทั้งนี้สภาพการณ์หรือปัญหาที่สร้างขึ้นสำหรับการเรียนควรมีความสัมพันธ์กับผู้เรียน

4.2.2 การจัดเตรียมเพื่อให้ผู้เรียนได้มีการทำงานร่วมกัน การที่ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสร่วมมือกันทำงานนั้น ไม่ใช่เพียงเพื่อให้ผู้เรียนได้ช่วยเหลือกันหรือ

แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันเท่านั้น แต่การที่ผู้เรียนได้ร่วมมือกันทำงานยังช่วยทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของผู้เรียนแต่ละคนที่เกิดขึ้นนั้นจะเป็นการเสริมประสิทธิภาพ ของการทำงานให้สูงขึ้นด้วย บรรานัน อ่างถึงในคริสคอลล (Brown et al. 1989 : 23 ; Cited in Driscoll. 1994 : 32) การส่งเสริมให้มีการอภิปรายและการมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับการเรียนรู้ วูลฟอล์ก (Woolfolk. 1998 : 40)

4.2.3 การเตรียมเนื้อหาในการสอนให้สอดคล้องกัน ในสภาพของการเรียนนั้น ควรมีการจัดเตรียมเนื้อหาหรือสื่อการสอนต่าง ๆ ให้สอดคล้องกันแต่มีการนำเสนอในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนได้มองปัญหาได้หลายแง่มุม คริสคอลล และวูลฟอล์ก (Driscoll. 1994 : 25 ; Woolfolk. 1998 : 40)

4.2.4 การให้ความสำคัญกับการสะท้อนความคิดของผู้เรียนการสะท้อนความคิดของผู้เรียนนั้น จะเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงความหมายของสิ่งที่ผู้เรียนสร้างขึ้น ซึ่งการที่ผู้เรียนได้รู้ถึงความคิดของตนเองได้นั้น จะทำให้ผู้เรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหา การคิดค้น หรือการสำรวจความรู้ใหม่ ๆ ในระดับที่สูงขึ้นด้วยตนเอง

4.2.5 การสอนเน้นความสำคัญที่ตัวผู้เรียน (Student Centered) ผู้เรียนไม่ใช่เป็นเพียงฝ่ายรับหรือเป็นผู้ตอบรับ แต่ควรจะได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการออกแบบกระบวนการเรียนการสอนตามความต้องการทางการเรียนรู้ของตน ผู้เรียนจะไม่สามารถเป็นผู้คิด หรือเป็นผู้เรียนได้ ถ้าขาดโอกาสในการจัดการกับการเรียนรู้ของตนเอง เปรอร์กินส์ อ่างถึงในคริสคอลล (Perkins. 1991: 18 ; Cited in Driscoll. 1994 : 23)

4.3 วิธีสอน (Methods of Instruction) วิธีสอนที่ดีถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ พอสรุปได้ดังนี้

4.3.1 การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์และการออกแบบสื่อต่าง ๆ เช่น Micro Worlds and Hypermedia Designs ตามชื่อของ Micro Worlds คือสิ่งเล็ก ๆ แต่เป็นสิ่งที่เป็สภาพการณ์ที่แท้จริง สำหรับการค้นพบและการสำรวจ พาเพิร์ตซ์ อ่างถึงในคริสคอลล (Papert. 1981 : 33 ; Cited in Driscoll. 1994 : 24) ตัวอย่างของ Micro Worlds ได้แก่ โปรแกรมภาษาโลโก้ (Logo) เป็นโปรแกรมที่จะกระตุ้นให้เด็กได้มีการสำรวจ และมีการค้นพบด้วยตนเอง โดยมี “เต่า” (Turtle) เป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ของเด็ก เป็นการสนับสนุนการเรียนรู้โดยเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง และเป็นการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อให้เด็กได้ลงมือกระทำกิจกรรมที่แท้จริง

4.3.2 การฝึกฝนทางปัญญา (Cognitive Apprenticeships) การที่ผู้เรียนสามารถเข้าร่วมในกิจกรรมที่แท้จริง ได้ลงมือกระทำจริง ๆ ถือเป็น การฝึกฝนทางปัญญาทางหนึ่ง

4.3.3 การเรียนรู้จากการทำงานร่วมกัน โดยการใช้คอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือ (Learning and Computer – Based Tools) เครื่องมือดังกล่าวเรียกว่า Bubble Dialogue ซึ่งสร้างโดย Language Development และ Hypermedia Group เป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ที่ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถทางภาษา โดยผู้เรียนสามารถสร้างบทสนทนาผ่านตัวละครในคอมพิวเตอร์ของผู้เรียน สามารถสร้างบทสนทนาได้ตามที่ตนเองต้องการ ทั้งที่ผู้เรียนสามารถเปิดเผยต่อผู้อื่นได้ และไม่สามารถเปิดเผยต่อผู้อื่นได้ โปรแกรมคอมพิวเตอร์จะทำหน้าที่เป็นผู้แก้ไข (Editing) สะท้อน (Reflection) และสนับสนุน (Supports) เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดพัฒนาการทางภาษา

6.5 บทบาทผู้สอนตามกรอบแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์

การสอนตามกรอบแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ ครูเปรียบเสมือนผู้อำนวยความสะดวก ในการเรียนรู้และมอบอำนาจให้กับผู้เรียนในการสร้างความเข้าใจในเนื้อหาด้วยตนเอง ผู้สอนไม่ควรทำตัวเป็นผู้แนะนำหรือเป็นผู้จัดพฤติกรรมของผู้เรียน บรู๊ค และ บรู๊ค อ้างถึง ลูกเนนเบิร์ก (Brooks & Brooks. 1995 : 70 ; Cited in Lunenberg. 1998 : 53) ได้อธิบายเกี่ยวกับ บทบาทการสอนของครูไว้ 12 ประเด็น ดังนี้

1. ผู้สอนตามกรอบแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ จะต้องเป็นผู้ให้กำลังใจ และยอมรับความเป็นอิสระและความคิดริเริ่มของผู้เรียน เพราะความเป็นอิสระและความคิดริเริ่ม ของผู้เรียนเป็นสาเหตุให้ผู้เรียนได้มีการเชื่อมโยงแนวคิดต่าง ๆ การที่ผู้เรียนเกิดคำถามและสามารถตอบคำถามนั้นได้โดยการวิเคราะห์ แสดงว่าผู้เรียนนั้นเป็นผู้มีความรับผิดชอบในการเรียนรู้ ของตนเอง และสามารถเป็นผู้แก้ปัญหาได้ดีเท่ากับเป็นผู้ค้นพบปัญหา
2. ผู้สอนควรใช้ข้อมูลตามธรรมชาติและแหล่งข้อมูลที่แท้จริง ประกอบกับ ความชำนาญการสอนตามกรอบแนวคิด ผู้เรียนสร้างความรู้เองนั้นเริ่มต้นด้วยการเรียนรู้ จากผลของการค้นหาความสัมพันธ์กับปัญหาที่แท้จริง
3. ผู้สอนควรใช้คำพูดที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความคิด เช่น ให้จำแนก (Classify) ให้วิเคราะห์ (Analyze) ให้ทำนาย (Predict) และให้สร้างสรรค์ (Create) โดยให้ผู้เรียนใช้กิจกรรมทางปัญญาได้แก่ การวิเคราะห์ (Analysis) การแปลความหมาย (Interpretation)

การจัดประเภท (Classification) และการทำนาย (Prediction) เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาต่าง ๆ

4. ผู้สอนยินยอมให้ผู้เรียนเป็นผู้นำเข้าสู่บทเรียน เปลี่ยนกลยุทธ์ในการสอน และการเปลี่ยนแปลงเนื้อหา ซึ่งไม่ได้หมายความว่า ความสนใจหรือความไม่สนใจในบทเรียน ของผู้เรียนนั้น จะส่งผลให้ประเด็นหลักหรือเนื้อหาตามหลักสูตรจะต้องตัดออกไป แต่หมายความว่า ผู้สอนจะนำสิ่งที่ได้จากผู้เรียนในขณะนั้นมาใช้ในการเรียน การที่ผู้เรียนมีความสนใจ และมีความกระตือรือร้นเกิดขึ้นนั้น เป็นสิ่งที่มีประโยชน์มากกว่าการเรียนรู้เฉพาะบทเรียน

5. ผู้สอนจะต้องพยายามทำความเข้าใจมโนทัศน์ของผู้เรียน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความเข้าใจ ก่อนที่จะเริ่มมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแสดงความเข้าใจของผู้สอนออกมา สภาพการณ์ที่ผู้สอนแสดงความเข้าใจของตนออกมาก่อนการถามความเข้าใจของผู้เรียน จะเป็นการจำกัดความคิดของผู้เรียน ผู้เรียนจะหยุดการคิดเพื่อรอคำแนะนำหรือรอคำตอบที่ถูกต้องจากผู้สอน

6. ผู้สอนเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการสนทนากับทั้งผู้สอนและผู้อื่น แนวทางหนึ่งที่จะเปลี่ยนแปลงหรือเป็นแรงเสริมให้ผู้เรียนได้เกิดความคิดความเข้าใจมากขึ้น คือ การได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการอภิปราย การที่ผู้เรียนได้มีโอกาสในการเสนอความคิดของตนเอง ได้รับฟัง และได้สะท้อนความคิดของผู้อื่น ๆ ถือเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้เรียนได้สร้าง ความเข้าใจใหม่ หรือสะท้อนความเข้าใจเดิมของตนที่มีอยู่

7. ผู้สอนเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ถามคำถาม โดยการกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถใช้คำถามที่ซับซ้อนและให้คำถามปลายเปิดได้ ถือเป็นการทำทนายให้ผู้เรียนได้เสาะแสวงหา ไปถึงประเด็นที่ลึกซึ้งและกว้างไกล เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหรือการปฏิรูปความเข้าใจของตนเอง

8. ผู้สอนควรเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีการตอบสนอง เมื่อผู้เรียนได้มีการเริ่มต้น ในการตอบสนองและมีการตอบสนองบ่อยขึ้น ผู้เรียนจะ ได้มีโอกาสตรวจสอบและประเมิน ความเข้าใจและความผิดพลาดของตนเอง เป็นกระบวนการที่นำผู้เรียนไปสู่การสร้าง ความเข้าใจในประเด็นปัญหาและความคิดของตนเอง

9. ผู้สอนจะกระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีการโต้แย้งหรือปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งขึ้น และกระตุ้นให้เกิดการอภิปรายโต้แย้ง จะส่งผลให้ผู้เรียน ได้มีพัฒนาการทางปัญญา

10. ผู้สอนจะต้องใช้เวลาหลังจากได้ถามคำถามในสภาพของห้องเรียนนั้น มีผู้เรียนบางส่วนที่ไม่ได้เตรียมตัวพร้อมสำหรับตอบคำถาม หรือตอบสนองต่อสิ่งที่มากระตุ้นในทันที ผู้เรียนในส่วนนี้จำเป็นต้องอาศัยเวลา การที่ผู้สอนต้องการคำตอบหรือการตอบสนอง จากผู้เรียนส่วนนี้ทันที จะกลายเป็นการขยับยั้งความคิดของผู้เรียน และเป็นการบีบบังคับให้ผู้เรียนกลายเป็นผู้ดูแลเหตุการณ์

11. ผู้สอนควรใช้เวลาสำหรับผู้เรียนในการสร้างความสัมพันธ์และสร้างสรรค์ ผู้สอนควรจัดเตรียมกิจกรรมสำหรับชั้นเรียนและจัดเวลาที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้สร้างรูปแบบ ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดต่าง ๆ ด้วยตนเอง

12. ผู้สอนควรเอาใจใส่ธรรมชาติความอยากรู้อยากเห็นของผู้เรียน โดยใช้โมเดลวัฏจักรการเรียนรู้ (The Learning Cycle Model) ซึ่งเสนอโดย แอทคิง และ คาร์พลัส อ้างถึงใน ลูเนนเบิร์ก (Atking & Karplus. 1963 : 48 ; Cited in Lunenberg. 1998 : 22) เป็นรูปแบบที่อธิบายถึงพัฒนาการของหลักสูตรและการสอนมี 3 ขั้นตอน ได้แก่ การค้นพบ (Discovery) การแนะนำ มโนทัศน์ (Concept Introduction) และการประยุกต์มโนทัศน์ (Concept Application) โดยมีสภาพการณ์ดังนี้ (1) ผู้สอนจัดเตรียมโอกาสที่เปิดกว้างสำหรับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ ในการเลือกเนื้อหาสาระ ในขั้นนี้ เป็นการออกแบบสำหรับให้ผู้เรียนได้กำหนดปัญหาและตั้งสมมติฐานจากงานหรือข้อมูลที่มีอยู่ (Discovery) (2) ผู้สอนจัดเตรียม บทเรียน โดยให้ความสำคัญกับปัญหาของผู้เรียน จัดเตรียมความสัมพันธ์และศัพท์ใหม่ ๆ ที่มีโครงสร้างตามประสบการณ์ของผู้เรียน เพื่อเป็นการแนะนำ มโนทัศน์ (Concept Introduction) (3) จัดสภาพการณ์และปัญหาใหม่ เพื่อให้ผู้เรียนได้สะท้อนศักยภาพของตน จากสิ่งที่ได้เรียนรู้ มาก่อนหน้านี้ ถือว่าเป็นการประยุกต์ใช้มโนทัศน์ (Concept Application)

ศิริชัย กาญจนวาสี (2547 : 85) ได้สรุปหลักการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learner-Centered Principles) ซึ่งมาจากแนวทฤษฎี Constructivism ไว้ดังนี้

1. ความรู้ที่ผ่านมาของผู้เรียนเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการเรียนรู้สิ่งใหม่
2. ผู้เรียนมีความต้องการที่จะคิดเพื่อสร้างกลยุทธ์การเรียนรู้ของตนเอง
3. ผู้เรียนค้นคว้าที่จะมีปฏิสัมพันธ์เพื่อสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่
4. การใช้กิจกรรมสถานการณ์จริงช่วยให้การเรียนรู้มีความหมาย
5. การกระตุ้นและแรงจูงใจช่วยสร้างพลังการเรียนรู้
6. บริบททางสังคมของห้องเรียนมีผลต่อการเรียนรู้

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีทฤษฎีการเรียนรู้ที่สำคัญที่เกี่ยวข้องได้แก่ ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม ทฤษฎีปัญญานิยมทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม และทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ ซึ่ง 4 ทฤษฎีมองการเรียนรู้ในมุมมองเดียวกัน คือเน้นที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ควบคู่กับการเข้าใจ ความรู้ใหม่ โดยอาศัยประสบการณ์ของตนเองที่สะสมมาเป็นพื้นฐาน

7. ทฤษฎีการเรียนรู้ 5 ทฤษฎีที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ผู้เชี่ยวชาญและนักการศึกษาไทย ได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ของไทย และสากล นำมาจัดสาระและกระบวนการ โดยเริ่มจากการวางแนวคิดพื้นฐานกระบวนการเรียนรู้ 5 ประการ คือ 1) แก่นแท้ของการเรียนการสอนคือการเรียนรู้ของผู้เรียน 2) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกแห่งทุกเวลา ต่อเนื่องยาวนานตลอดชีวิต 3) ศรัทธาเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่สุดของการเรียนรู้ 4) ผู้เรียนเรียนรู้ ได้ดีด้วยการสัมผัสและสัมพันธ์ 5) สาระที่สมมูลเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ คือความคิด ความสามารถ และความดี จากแนวคิดพื้นฐานดังกล่าวได้กลายมาเป็นทฤษฎีการเรียนรู้ 5 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความสุข ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ และทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนา ลักษณะนิสัย (คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้, 2543)

7.1. ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความสุข

ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความสุข ประกอบด้วย

7.1.1 ทฤษฎีการสร้างความรักและศรัทธา ทฤษฎีนี้มีแนวคิดว่าการสร้างศรัทธา ต่อการเรียนเป็นสิ่งจำเป็น เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรัก และความสนใจต่อบทเรียนต่อครูและเพื่อน โดยเน้นว่าศรัทธาจะเกิดจากองค์ประกอบต่อไปนี้ คือ (1) การเรียนบนฐาน แห่งความรัก (2) บทเรียนที่สนุกและเพลิดเพลิน (3) การส่งเสริมความสนใจและความผูกพัน

7.1.2 ทฤษฎีการเห็นคุณค่าการเรียนรู้ (Learning Appreciation) ทฤษฎีนี้มีแนวคิดว่า (1) การเรียนที่มีความหมาย ประกอบด้วยบทเรียนที่เหมาะสมกับวัย และความสนใจเนื้อหากระชับง่ายต่อการทำความเข้าใจ มีตัวอย่างชัดเจน ใ้ให้คิดและติดตาม และมีคำอธิบายที่ไม่คลุมเครือ (2) เด็กเปรียบเสมือนเมล็ดพันธุ์ที่รอการเจริญเติบโต มีความสามารถพิเศษเฉพาะตัว (3) เด็กจะเกิดความรักและเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียน เมื่อบทเรียนนั้นสัมพันธ์กับสิ่งที่เคยรู้มาก่อน

7.1.3 ทฤษฎีเปิดประตูสู่ธรรมชาติ ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่ว่า (1) บทเรียนในห้องเรียน จะน่าสนใจ เมื่อสภาพห้องเรียนน่าเรียน มีสื่อมีกิจกรรมที่หลากหลาย นักเรียนได้สัมผัสและเรียนรู้ด้วยตนเอง (2) บทเรียนนอกห้องเรียนจะมาช่วยเสริมการเรียนรู้ เพราะเด็กได้สัมผัสของจริง (3) การนำธรรมชาติมาเป็นบทเรียน (4) ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้กิจกรรมของโรงเรียน ส่งเสริมกิจกรรมที่สัมพันธ์กับชุมชนเพื่อแก้ปัญหาเด็ก

7.1.4 ทฤษฎีมุ่งมาดและมั่นคง (Willing and Firm) ทฤษฎีนี้มีแนวคิดว่าการรู้จักตนเอง รู้จุดดี จุดด้อย ยอมรับสภาวะแห่งตน ไม่ดูถูกตนเอง ใจกว้าง พร้อมจะปรับปรุงแก้ไขตนเอง รู้จักระดับอารมณ์ มั่นใจและตั้งใจจริง ยอมรับความสำเร็จ ซึ่งจะนำไปสู่ความภูมิใจ เห็นคุณค่าตนเอง

7.1.5 ทฤษฎีชีวิตที่สมดุล (Equilibrium of Life) เป็นทฤษฎีที่ให้ความสนใจกับการรักษาสมดุลของชีวิต

7.2 ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ทฤษฎีนี้มีแนวคิดว่าการเรียนให้รู้ขึ้นเกิดขึ้นที่ใจ ต้องให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ศูนย์กลางของการเรียนรู้อยู่ที่ผู้เรียน โดยมีครูเป็นผู้จัดการให้เกิดการเรียนรู้ สำหรับกระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีนี้ได้แก่ กระบวนการกลุ่ม (Group Process) การเรียนรู้ แบบสรรค์สร้างความรู้ (Constructivism) และการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ (Cooperative Learning)

7.3 ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด

ทฤษฎีนี้มีแนวคิดว่าการคิดใด ๆ หากบุคคลมีคุณสมบัติที่เอื้อต่อการคิด นับได้ว่าเป็นพื้นฐานและการเริ่มต้นที่ดี การคิดของบุคคลนั้นจะต้องอาศัยทักษะการคิด จำนวนมากเป็นแกนสำคัญ ซึ่งทักษะการคิดเหล่านี้จะช่วยพัฒนากระบวนการคิดแบบต่าง ๆ ที่จำเป็น เช่น กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการตัดสินใจ กระบวนการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นต้น

7.4 ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ : ศิลปะ ดนตรี กีฬา

ทฤษฎีนี้มีแนวคิดว่าการศึกษาศิลปะ ดนตรี และกีฬา ประกอบด้วยหลักการ 3 หลักการ คือ หลักความเหมือน หลักความต่าง และหลักความเป็นฉัน หลักการทั้ง 3 หลักการจะต้องอยู่ด้วยกัน ขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ ความเหมือนคือแม่แบบ หลักของความเหมือนประกอบด้วยการเล่นแบบและการทำซ้ำ ส่วนความต่างเป็นความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงความจำเริญเพื่อให้เห็นกับเหตุการณ์ และความเป็นพื้นฐานทางวัฒนธรรม

7.5 ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาลักษณะนิสัย: การฝึกฝน กาย วาจา ใจ

ทฤษฎีนี้มีแนวคิดว่าการพัฒนาลักษณะนิสัยนั้นจะต้องพัฒนาโดยการฝึก ฝึก กาย วาจา และใจ เพื่อให้เป็นคนมีความสุข ครอบครัวยอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติ และ สิ่งแวดล้อมยั่งยืน

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการสร้างรูปแบบการพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของครูในจังหวัดมหาสารคาม ทั้ง 3 เขต พื้นที่การศึกษา

จากการศึกษาเอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อ ความสำเร็จ ในการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในจังหวัด มหาสารคาม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านการพัฒนาครู

ครู เป็นผู้ที่ต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างเต็มเปี่ยมในสิ่งที่ป็นวิชาชีพ ซึ่งเป็น ผลจากการเรียนการฝึกหัดมาอย่างดี ดังนั้นในการพัฒนาคุณภาพครู การทำให้ครูมีความเข้าใจ อย่างชัดเจนและ มีความสามารถมากขึ้นในกระบวนการที่ครูเข้าไปเกี่ยวข้อง เพื่อให้ครูสามารถ อำนวยความสะดวกอย่างเหมาะสม แคลลเดอร์เฮด และ ชอร์ร็อก (Calderhead & Shorrock. 1997 : 5) ครูและบุคลากรทางการศึกษาจึงจัดว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในระบบการจัดการศึกษา เพราะ เป็นส่วนสำคัญในการเปลี่ยนผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่ต้องการ (กรมวิชาการ. 2539 : 13) จะ เห็นว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูอย่างมาก มีสาระบัญญัติการพัฒนาครู การควบคุมรักษามาตรฐานครู และการจัดสวัสดิการครู รวมทั้งให้ ตั้งกองทุนเพื่อการพัฒนาครู เพื่อให้ระบบการศึกษามีครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่มีคุณภาพ การพัฒนาครูในด้านต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้ (กรมสามัญศึกษา. 2542 : 24-26)

1. ในกระบวนการจัดการศึกษาให้เน้นหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู และพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
2. ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับ การศึกษา

3. ให้กระทรวงส่งเสริมให้มีระบบกระบวนการผลิต การพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐานเหมาะสมกับวิชาชีพชั้นสูง โดยกำกับ และประสานให้สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิต และพัฒนาครู คณาจารย์ รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความพร้อม และมีความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่ และการพัฒนาบุคลากร ประจำปีอย่างต่อเนื่อง รัฐพึงจัดสรรงบประมาณและจัดตั้งกองทุนพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเพียงพอ

4. ให้องค์การวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษา มีฐานะเป็นองค์กรอิสระภายใต้การบริหารของสภาวิชาชีพ ในกำกับของกระทรวง มีหน้าที่ กำหนดมาตรฐานวิชาชีพ ออกหรือเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ กำกับดูแลการปฏิบัติตามมาตรฐาน และจรรยาบรรณของวิชาชีพ

5. ให้มีการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านผู้ผลิต และผู้ใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อให้มีความรู้ความสามารถและทักษะการผลิต รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ

6. ส่งเสริมให้มีการวิจัยพัฒนาการผลิต และการพัฒนาเทคโนโลยีทางการศึกษารวมทั้งการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้เกิดการใช้ที่คุ้มค่า และเหมาะสมกับกระบวนการเรียนรู้ของคนไทย

การเป็นครูต้องมีการฝึกฝน มีมาตรฐานของหลักสูตร มีการประเมินผล มีระยะเวลา และการกระทำที่เหมาะสม รู้เรื่องงานของครู รู้และเข้าใจการเรียนรู้ร่วมกันในสังคมของโรงเรียน และมีความรู้ความสามารถด้านหลักสูตรที่เหมาะสม สกริบเนอร์ (Scribner, 1999 : 240-241 ; อ้างถึงใน สุภาพ เต็มรัตน์, 2550 : 7) โดยมีพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับ ค่านิยมพื้นฐานและความคิดรวบยอดที่เกิดจากการฝึกหัด เพื่อให้เกิดคุณลักษณะครูที่ดี

สกริบเนอร์ (Scribner, 1999 : 245 ; อ้างถึงใน สุภาพ เต็มรัตน์, 2550 : 7) ได้เสนอสิ่งที่ครูต้องพัฒนา ได้แก่

1. ความรู้ในเนื้อหา
2. ทักษะความเป็นครู โดยเฉพาะทักษะด้านการสอนเพื่อเกิดผลต่อเด็กโดยตรง
3. การจัดการห้องเรียนที่ท้าทาย
4. การศึกษาช่องว่างในความรู้ของนักเรียน

นอกจากนี้ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงการพัฒนาครูไว้ดังนี้

แบร์เรนส์ (Beerens. 2000 : 23-30 ; อ้างถึงใน สุภาพ เต็มรัตน์. 2550 : 7)

กล่าวถึงการพัฒนาครูไว้ว่าเป็นการให้ครูได้พัฒนาตนเอง พัฒนาทีมงาน พัฒนางานได้อย่างอิสระ การปฏิบัติตามแนวค่านิยมของสังคมและการมีจรรยาบรรณในการเอาใจใส่การทำงาน และในการปฏิบัติงานในโรงเรียนแรงจูงใจที่สำคัญที่สุดสำหรับครู คือ การให้โอกาสครูได้พัฒนาตนเองอย่างเป็นธรรมชาติ ในด้านต่อไปนี้

1. การจัดโครงสร้างองค์กรที่เป็นแบบครูอาชีพ
2. มีการสื่อสารแบบเพื่อนร่วมงาน
3. การให้โอกาสเข้าอบรมสัมมนา
4. การให้โอกาสในการพัฒนาตนเองทั้งในด้านความรู้ ทักษะ เทคโนโลยี

และมีการประเมินเพื่อให้ทราบการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

5. ส่งเสริมการวิจัยและติดตามผลอย่างใกล้ชิด
6. จัดทำโครงการส่งเสริมพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ตามความต้องการ

ของครู และบุคลากร

7. การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนาครู เช่น ห้องพักครู เอกสารการ

ค้นคว้า บรรยากาศการมีส่วนร่วม

8. ให้ความสำคัญชมเชยในการตอบแทนรางวัล และการลงโทษ
9. จัดเงินสวัสดิการเพื่อการพัฒนาตนเองอย่างเหมาะสม

สุภาพ เต็มรัตน์ (2550 : 2) เป็นการยกระดับความรู้ความสามารถเชิงวิชาการของบุคคลอื่นจะช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในการปฏิบัติงานให้มากขึ้น เป็นการพัฒนาความรู้ความสามารถ ในการปฏิบัติงาน ทำให้บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจถึงวิธีการปฏิบัติงานที่ถูกต้องทันสมัย

1.1 การวัด

ผู้วิจัยได้สร้างแบบวัดการพัฒนาครู โดยอาศัยแนวคิดของแบร์เรนส์

(Beerens. 2000 : 23-30) โดยสร้างแบบวัดการพัฒนาครู อาศัยแนวคิดของแบร์เรนส์ (Beerens. 2000 : 23-30) เป็นแนวคิดในการสร้างแบบวัด และประยุกต์กับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่มีสาระบัญญัติการพัฒนาครู การส่งเสริมให้ครู เข้ารับการประชุม อบรม สัมมนา ส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเองทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และเทคโนโลยี การส่งเสริมพัฒนากระบวนการเรียนการสอน สร้างนวัตกรรม และทำ

วิจัยในชั้นเรียน การจัดทำโครงการการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง และการจัดสวัสดิการ
เครือข่ายการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาครู

1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านการพัฒนาครู

ปัจจัยด้านการพัฒนาครูต่อความสำเร็จในการพัฒนาการเรียนการสอน
ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จากการศึกษาของสมลักษณ์ สุวรรณมาลี (2539 : 44) พบว่า การได้รับ
การฝึกอบรมเพิ่มเติมทางการพยาบาล มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการ
ปฏิบัติงานของพยาบาลประจำการ สอดคล้องกับ ทอร์เรส (Torres. 1998 : 65) ที่พบว่า
ความรู้สึกของครูหลังจากได้เข้าร่วม โปรแกรมการฝึกอบรมครูผู้ช่วยมืออาชีพ ทำให้เกิดความ
เต็มเต็มความต้องการด้านการศึกษาค้นคว้าส่วนบุคคล และได้พัฒนาการเรียนการสอนบางอย่างที่จำเป็น
เพื่อการทำงานร่วมกับนักเรียน ซึ่งไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ อภิญา เหมระ (2544 : 74)
ที่พบว่า ครูธุรกิจที่ไม่เคยมีประสบการณ์ ในการเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการ
สอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีการจัดการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญทุกด้าน บ่อยกว่า
ครูธุรกิจที่มีประสบการณ์ในการเพิ่มพูนความรู้ 1 ครั้ง และตั้งแต่ 2 ครั้งขึ้นไป

สคริบบเนอร์ (Scribner. 1999 : 245-246 ; อ้างถึงใน สุภาพ เต็มรัตน์. 2550 : 51)
ได้ศึกษาการพัฒนาครู โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบแรงจูงใจที่ครูต้องการเพื่อให้เป็นครู
อาชีพ ประสบการณ์ของครูที่จะพัฒนาตนเองเป็นครูอาชีพ และอิทธิพลบริบทของงานมีผลต่อ
การพัฒนาสู่ครูอาชีพ พบว่า สิ่งจูงใจให้เกิดการเรียนรู้ของครูคือ แรงจูงใจภายใน 4 ประการ
ได้แก่ ความต้องการความรู้ ด้านเนื้อหา ทักษะในการเรียนการสอน การจัดการชั้นเรียน และ
ช่องว่างระหว่างความรู้ของนักเรียน แรงจูงใจภายนอก 2 ประการ คือ รางวัลกับสิทธิบัตร
นอกจากนั้น การเรียนรู้เพิ่มเติมของครูประจำการเกิดจากการร่วมมือร่วมใจของครูในการ
จัดการชั้นเรียน และการร่วมกันพัฒนาการสอนหรือทักษะการเป็นครูร่วมกัน สิ่งที่ครูต้องการ
สนับสนุนคือ การได้ศึกษาเอกสาร งานวิจัยอย่างเพียงพอ และจัดกิจกรรมการพัฒนาครูเพื่อ
เกิดการพัฒนาร่วมกัน

การพัฒนาครูเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ครู
มีการจัดการเรียนการสอนตามเป้าหมายที่กำหนด การดำเนินการในการพัฒนาครูเป็น
ยุทธศาสตร์สำคัญมากที่ทุกโรงเรียนต้องจัดกระทำ และถือว่าเป็นงานประจำ ดาลิน (Dalin.
1993 : 149-150 ; อ้างถึงใน สุภาพ เต็มรัตน์. 2550 : 53) เพื่อให้เกิดการเตรียมตัว เป็นตัวอย่าง
ในค่านิยม และวัฒนธรรมของครูที่เหมาะสม โบบแมน (Bauman. 1996 : 99 ; อ้างถึงในสุภาพ
เต็มรัตน์. 2550 : 53)

จากความสำคัญของการพัฒนาครู และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปเป็นคำนิยามเชิงปฏิบัติการ ได้ว่าการพัฒนาครู หมายถึง การส่งเสริม สนับสนุนให้ครูได้พัฒนาตนเอง พัฒนาระบบการเรียนการสอน การทำวิจัยในชั้นเรียน จัดทำโครงการพัฒนาบุคลากร และจัดสวัสดิการ เครือข่ายการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาครู แบ่งประเด็นการวัดออกเป็น 5 ประเด็น ได้แก่ ส่งเสริมให้ครูเข้ารับการประชุม อบรม สัมมนา ส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเอง ให้มีความรู้ และมีทักษะด้านคอมพิวเตอร์ ส่งเสริมการพัฒนาระบบการเรียนการสอนสร้างนวัตกรรม และทำวิจัยในชั้นเรียน โรงเรียนส่งเสริมพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน และการจัดสวัสดิการ เครือข่ายการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาครู ดังเช่น

มาตรา 52 ให้กระทรวงส่งเสริมให้มีระบบกระบวนการผลิต การพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ให้มีคุณภาพ และมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยการกำกับ และประสานให้สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิต และพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความพร้อม และมีความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่ และการพัฒนาบุคลากรประจำอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 55 ให้มีกฎหมายว่าด้วยเงินเดือน ค่าตอบแทน สวัสดิการ และสิทธิประโยชน์ เกื้อกูลสำหรับข้าราชการครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีรายได้ที่เพียงพอเหมาะสม กับฐานะทางสังคม และวิชาชีพ

มาตรา 57 ให้หน่วยงานทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าว มาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา และยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษา

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านพัฒนาครู มีความสัมพันธ์กับตัวแปรต่าง ๆ ดังนี้ 1) ปัจจัยด้านการพัฒนาครู มีผลทางบวกกับความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) ปัจจัยด้านการพัฒนาครูมีความสัมพันธ์กับการศึกษา การนิเทศ เจตคติต่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและความพอใจในงาน

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่า ปัจจัยทางด้านการพัฒนาครูจะส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพราะการจัดการศึกษาจะต้องเน้นหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู โดยการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ครูมีความรู้ความสามารถในการพัฒนาระบบการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และเมื่อครูได้รับการพัฒนาในอาชีพอย่างต่อเนื่องแล้ว ย่อมส่งผลให้ครูมีเจตคติที่ดีต่อการสอนส่งผลเกิดความพึงพอใจในการสอนอีกด้วย

2. ปัจจัยด้านเจตคติต่อการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.1 ปัจจัยด้านเจตคติต่อการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

เป็นลักษณะทางจิตของครูที่มีความโน้มเอียงหรือความรู้สึกตอบสนองไปในทางที่ชอบหรือไม่ชอบต่อการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญซึ่งคาดว่าจะเป็นตัวแปรสำคัญที่จะทำให้ครูมีพฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ประโยชน์ของเจตคติในการปฏิบัติงาน

เจตคติเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้นักแสดงพฤติกรรมออกมา เพื่อจะได้อธิบาย

ความรู้สึกของคน ซึ่งการศึกษาเจตคติมีประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน ดังที่ ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ (2543 : 54-55) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของเจตติในการปฏิบัติงาน ดังนี้

1. เป็นคำขอของการอธิบายความรู้สึกยาว ๆ และคลุมพฤติกรรมต่าง ๆ

ได้มาก

2. เจตคติใช้พิจารณาเหตุของพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ

ช่วยส่งเสริมหรือยับยั้งสิ่งที่เขาแสดงออกได้

3. เจตคติสามารถมองสังคมได้ เพราะเจตคติเป็นสิ่งคงเส้นคงวา พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกจากเจตคติ จึงสามารถนำมาอธิบายความคงเส้นคงวาของสังคมได้ด้วย

4. เจตคติมีความดีงามในตัวเอง เจตคติของคนที่มีต่อเป้าหมายเจตคติรอบ ๆ ตัวเองเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ของคน ซึ่งมีคุณค่าในการศึกษาจุมุ่งหมายชีวิตของเขา

5. จากที่รู้ว่าเจตคติเกิดจากพันธุกรรม และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการให้การศึกษา เพื่อให้เกิดเจตคติที่ดีงามตามสังคม จึงต้องศึกษาสัญชาตญาณ และปรับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีอิทธิพลต่อเจตคติของคนตามที่ต้องการ

6. ในสาขาสังคมวิทยา นักสังคมวิทยาหลายคนให้ความเห็นว่า เจตคติเป็นศูนย์กลางความคิด และเป็นฐานพฤติกรรมทางสังคม การที่จะปรับระบบกลไกของสังคม จึงควรเปลี่ยนแปลงเจตคติของแต่ละบุคคล

ดังนั้น การรู้เจตคติของคน จึงทำให้ทำนายพฤติกรรมที่เขาจะแสดงออกเป็นการรู้ไว้ก่อน เพื่อหาทางป้องกัน และแก้ไขให้คนในสังคมมีเจตคติที่ดีงามที่สังคมต้องการ ในวงการศึกษายังมีความจำเป็นอย่างมาก ครูผู้สอนในโรงเรียนควรมีเจตคติที่ดีต่อการสอน เพื่อใช้ในการปรับปรุงแก้ไขวิธีการสอน ทำให้เกิดพฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.2 การวัด

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะวัดเจตคติต่อการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครู โดย ผู้วิจัย ได้สรุปเป็นคำนิยามเชิงปฏิบัติการ ได้ว่า เจตคติต่อการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็น ความนิยมชมชอบ ของครูผู้สอน ที่มีต่อการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เมื่อครู ได้ปฏิบัติการสอนตามแนวคิด หลักการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เป็นความรู้สึกที่มีต่อการสอนแสดงออก ได้ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะทางบวก เป็นลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความพอใจ เห็นด้วย นิยมชมชอบและสนับสนุนต่อพฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญกับลักษณะทางลบ คือ ลักษณะที่แสดงถึงความเบื่อหน่าย ไม่สนใจ ไม่เห็นด้วย ไม่ส่งเสริม และไม่สนับสนุนต่อพฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านเจตคติ มีความสัมพันธ์กับตัวแปรต่าง ๆ ประกอบด้วย ปัจจัยด้านเจตคติมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ปัจจัยด้านเจตคติส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพราะถ้าครูมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ย่อมจะส่งผลให้ครูจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่าปัจจัยด้านเจตคติต่อการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจะส่งผลโดยตรงต่อการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3. ปัจจัยด้านความพึงพอใจในงาน

ความพึงพอใจในงาน เป็นตัวแปรหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ความพึงพอใจในงานเป็นความรู้สึกรวมของบุคคลที่มีต่อการทำงานในทางบวกเป็นความสุขของบุคคลที่เกิดจากการปฏิบัติงาน และได้รับผลตอบแทน ผลที่เป็นความพึงพอใจ จะทำให้บุคคลเกิดความกระตือรือร้น มีความมุ่งมั่นที่จะทำงาน มีขวัญและกำลังใจ มีการเสียสละอุทิศแรงกายแรงใจ ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน

3.1 การวัด

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย ได้พิจารณาเลือกข้อคำถามความพึงพอใจในงานตามแนวคิดความพึงพอใจในงาน โดยใช้ตัวแบบสองปัจจัยของเฮิร์ซเบิร์กที่เสนอว่า ผู้ปฏิบัติงาน มีกลุ่มของความต้องการอยู่สองกลุ่ม คือ ความต้องการด้านการจูงใจ และความต้องการ ทางด้าน การค้ำจุน การศึกษาครั้งนี้พิจารณาเลือกตัวแปรเกี่ยวกับลักษณะงานที่มีผลต่อ

ความพึงพอใจ ในงานตามแนวคิดของ เฮิร์ซเบอร์ก ประกอบด้วย การใช้ความรู้ ความสามารถ การบรรลุผลสำเร็จ ความก้าวหน้า การได้รับการยอมรับ ผลประโยชน์เกื้อกูล ความสัมพันธ์กับ ผู้บังคับบัญชา ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน และการปกครองบังคับบัญชา

การศึกษาความพึงพอใจในงาน มีทฤษฎีอยู่หลายทฤษฎี ซึ่งแต่ละทฤษฎี จะศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในงาน เช่น บุคลิกภาพ ค่านิยมสถานการณ์ ในการทำงานและอิทธิพลทางสังคม จอร์จ และ โจนส์ (George & Jones. 1999 : 31 ; อ้างถึงใน สุภาพ เต็มรัตน์. 2550 : 64) ในส่วนแนวคิดความพึงพอใจในงาน โดยใช้ตัวแบบสองปัจจัย

ของ เฮิร์ซเบอร์ก (Herzberg's Motivator Hygiene Theory of Job Satisfaction) ประกอบด้วย ความต้องการมีส่วนร่วมในสังคมความต้องการมีเกียรติยศชื่อเสียง และความต้องการความสำเร็จ สูงสุด ซึ่งเฮิร์ซเบอร์ก มุ่งความสนใจไปเฉพาะด้านของงานที่มีผลต่อความพึงพอใจ โดยเสนอว่า ผู้ปฏิบัติงานมีกลุ่มความต้องการอยู่สองกลุ่ม คือ ความต้องการด้านการจูงใจและความต้องการ ด้านการค้ำจุน ความต้องการด้านการจูงใจเกี่ยวกับตัวงาน 6 ด้าน คือ ความสำเร็จของงาน การ ได้รับการยอมรับนับถือ ลักษณะงาน โอกาสก้าวหน้าในอนาคตและความรับผิดชอบ ส่วนความ ต้องการด้านการค้ำจุน จะสัมพันธ์กับกายและจิตใจ 10 ด้าน คือ เงินเดือน ความสัมพันธ์กับ ผู้บังคับบัญชา ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา สถานภาพทาง สังคม การปกครอง บังคับบัญชา นโยบาย และการบริหารงาน สภาพการทำงาน ความเป็นอยู่ ส่วนตัว และความมั่นคงในการทำงาน

3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในงาน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2532 : 24) ได้กล่าวถึงความพึงพอใจในงานไว้ ว่าเป็นความรู้สึกรวมของบุคคลที่มีต่อการทำงานในทางบวก เป็นความสุขของบุคคลที่เกิดจากการปฏิบัติงาน และได้รับผลตอบแทน ทำให้บุคคลรู้สึกกระตือรือร้น มีความมุ่งมั่นที่จะทำงาน ให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลต่อการทำงาน อันจะเป็นผลต่อความสำเร็จและเป้าหมาย ขององค์การ

โยธิน ตันสนนุทธ (2535 : 77) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจ ในงาน กับตัวแปรต่าง ๆ พบว่า

1. ตัวแปรเกี่ยวกับผลผลิต ความพอใจในงานทำให้เกิดผลผลิตสูงต่ำ ได้
2. ตัวแปรเกี่ยวกับการเปลี่ยนงาน การลาออกจากงาน มีความสัมพันธ์

เชิงลบกับความพึงพอใจในงาน

3. ตัวแปรเกี่ยวกับอาชีพ พบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างระดับของอาชีพ และความพอใจในงาน อาชีพระดับสูง ให้ความพึงพอใจมากกว่าอาชีพระดับต่ำ และมีแนวโน้มที่จะเลือกอาชีพระดับเดิมด้วย

4. ตัวแปรที่เกี่ยวกับความพึงพอใจในชีวิตทั่วไป พบว่า ความพึงพอใจในงานมีผลต่อความรู้สึกของชีวิตในแง่บวก

กรีนเบิร์ก และ แบรอน (Greenberg and Baron, 2000 : 181 ; อ้างถึงใน สุภาพ เต็มรัตน์. 2550 : 65) ได้กล่าวถึงความพึงพอใจในงานว่า เป็นปฏิกริยาตอบสนองด้านอารมณ์

ในเชิงประเมินต่องาน ลักษณะความพึงพอใจในงาน ประกอบด้วย องค์ประกอบความพึงพอใจในงานแต่ละด้าน ซึ่งอาจสอดคล้องหรือต่างกันก็ได้ เช่น บุคคลอาจมีความพึงพอใจค่าตอบแทนที่ได้จากการทำงาน แต่ไม่พึงพอใจต่อหัวหน้างานหรือเพื่อนร่วมงานก็ได้ สภาวะความพึงพอใจในงานของบุคคล มีลักษณะค่อนข้างคงที่ตามประสบการณ์ในการทำงาน และความคาดหวังของบุคคล จากความสำคัญของตัวแปรความพึงพอใจในงาน และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ผู้วิจัยได้สรุปเป็นคำนิยามเชิงปฏิบัติการได้ว่า ความพึงพอใจในงาน หมายถึง ความรู้สึกโดยรวมของครู ซึ่งมีประเด็นการวัด 8 ประเด็น ได้แก่ การใช้ความรู้ความสามารถ การบรรลุผลสำเร็จ ความก้าวหน้า การได้รับการยอมรับ ผลประโยชน์เกื้อกูล ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน และการปกครองบังคับบัญชา

กล่าวได้ว่าความพึงพอใจในงาน น่าจะมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพราะถ้าหากครูมีความพึงพอใจในงานแล้ว ย่อมจะส่งผลให้มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญประสบความสำเร็จได้อย่างดี

จากการทบทวนเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านความพึงพอใจ ในงาน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพราะถ้าหากครูมีความพึงพอใจในงานแล้วย่อมจะส่งผลให้การจัดการพัฒนาการเรียนการสอนได้ดีขึ้น

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่า ปัจจัยด้านความพึงพอใจในงานจะส่งผลโดยตรงต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

4. ปัจจัยด้านการสนับสนุนการทำงานของครู

การสนับสนุนการทำงานของครู เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพราะการจัดการเรียนการสอนจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้เกี่ยวข้อง ที่ช่วยส่งเสริมให้การจัดการศึกษาประสบผลสำเร็จตามความต้องการ ดังที่

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มีสาระบัญญัติที่ต้องการให้มีการสนับสนุนการทำงานของครูในด้านปัจจัยต่าง ๆ หลายประการ ทั้งในด้านขวัญกำลังใจ ทรัพยากรทางการศึกษา และสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อให้สถานศึกษา มีสิ่งที่จะสนับสนุนครูให้ทำงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา. 2542 : 8-30)

1. รัฐต้องส่งเสริม และดำเนินงาน และการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกแบบจำลอง ได้แก่ หอสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษา และนันทนาการ แหล่งข้อมูล แหล่งเรียนรู้อื่น ๆ อย่างพอเพียง และมีประสิทธิภาพ
 2. ให้มีกฎหมายว่าด้วยเงินเดือน ค่าตอบแทน สวัสดิการ และสิทธิประโยชน์เกี่ยวกับอื่นสำหรับข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้มีรายได้เพียงพอและเหมาะสม กับฐานะ ทางสังคม และวิชาชีพ ให้มีกองทุนส่งเสริมครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อจัดสรร เป็นเงินอุดหนุน งานริเริ่มสร้างสรรค์ ผลงานดีเด่น และเป็นรางวัลเชิดชูเกียรติครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎหมายกำหนด
 3. ให้มีการระดมทรัพยากร และการลงทุนด้านงบประมาณ และทรัพย์สินทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น และต่างประเทศมาใช้จัดการศึกษา
 4. ให้มีการจัดสรร ส่งเสริม สนับสนุน ให้มีการผลิต การพัฒนา คลื่นความถี่ สื่อตัวนำ และการสื่อสารในแบบจำลองอื่นเพื่อการศึกษา รวมทั้งแบบเรียน ตำรา หนังสือวิชาการ สิ่งพิมพ์อื่น ๆ วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยี รวมทั้งให้พัฒนาบุคลากรทั้งด้านผู้ผลิต และผู้ใช้ให้มีคุณภาพ ทั้งการผลิต การใช้ การรักษา ให้มีประสิทธิภาพ รัฐจะต้องส่งเสริมให้มีการวิจัย พัฒนาสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งให้มีการระดมทุน เพื่อจัดตั้งกองทุนพัฒนาเทคโนโลยีทางการศึกษา
- ในการพัฒนาการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพนั้น ต้องการบรรยากาศการศึกษาที่ผู้นำ มีการเพิ่มอำนาจให้ครู และผู้ที่เป็นหุ้นส่วนทางการศึกษา เช่น ผู้ปกครองชุมชน ได้ระดมความคิด ทรัพยากร และร่วมมือกันสนับสนุนการจัดการศึกษาให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดังที่ เบนบาแซต และ ลิม (Benbasat and Lim. 2000 : 167-183) ได้ศึกษาการสนับสนุนกลุ่มครูด้านเทคโนโลยีข่าวสาร และเครื่องมือในการรับเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร พบว่า การสนับสนุน

ครูทำให้ครูมีขวัญกำลังใจ ในการทำงานการทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น และ บอร์โค (Borko et al. 2000 : 273-274) กล่าวว่า การสนับสนุนให้กำลังใจ เป็นรายบุคคล เป็นกระบวนการที่ทำให้ครูเกิดการเปลี่ยนแปลง เข้าสู่ ครูอาชีพได้ โดยการใช้บรรยากาศที่เป็นกันเอง และทีมงานที่เกิดขึ้นภายในองค์กร และชุมชนร่วมกัน มีการปรึกษาหารือการทำงานจะทำให้ครูมีการพัฒนาตนเองขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

นอกจากนี้ ทิคเคิล (Tickle. 1994 : 180 ; อ้างถึงใน สุภาพ เต็มรัตน์. 2550 : 46) ได้เสนอแนวความคิดการสนับสนุนการทำงาน ของครูในโรงเรียน ไว้ดังนี้

1. การจัดหา และจัดทำข้อมูลข่าวสารของโรงเรียน อุปกรณ์วัสดุโรงเรียน
 2. การสนับสนุนการพัฒนาทีมงาน โดยการประชุม เพื่อให้เข้าใจในบทบาท การรับผิดชอบต่อเจ้าหน้าที่ของทีมงาน การสร้างความสามัคคีของหมู่คณะ
 3. การจัดเตรียมจัดหาทรัพยากร
 4. การชักนำเพื่อให้เกิดความหวังในการพัฒนาตนเอง ทีมงาน
 5. การเชื่อมโยงกับท้องถิ่น ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ร่วมกัน
 6. การสร้างความตระหนักว่าโรงเรียนเป็นชุมชน
 7. การสร้างความเชื่อว่าโรงเรียนเป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้
 8. การดูแลคุณภาพการสอน เช่น วัตถุประสงค์ในการสอน การดำเนินการ
- ผลที่ได้ จากการสอน การวางแผนการสอน การจัดการชั้นเรียน การปฏิบัติตามทักษะ และการประเมิน

4.1 การวัด

ในการวัดตัวแปรการสนับสนุนการทำงานของครู ผู้วิจัยอาศัยแนวคิดของ ทิคเคิล (Tickle. 1994 : 180 ; อ้างถึงใน สุภาพ เต็มรัตน์. 2550 : 46) ประยุกต์กับพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มีพระราชบัญญัติ ต้องการให้มีการสนับสนุนการทำงานของครูในด้านปัจจัยต่าง ๆ ทางทรัพยากรการศึกษา สื่อ เทคโนโลยีการศึกษา และการสนับสนุนจากองค์กรต่าง ๆ โดยแบ่งประเด็นการวัดเป็น 4 ด้าน ได้แก่ การจัดทำข้อมูลข่าวสาร และเอกสารวิชาการของโรงเรียน การสนับสนุนทรัพยากร และ เทคโนโลยีการศึกษา ความสามัคคีของหมู่คณะ และความร่วมมือขององค์กร ในชุมชน

4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านการสนับสนุนการทำงานของครู

ปัจจัยด้านการสนับสนุนการทำงานของครู ในการศึกษาของ ชานน์ (Shann, 1998 : 67-73) ได้ศึกษาวิจัยการสนับสนุนครู โรงเรียนเขตเมือง พบว่า การสนับสนุนครู เรื่องเงินเดือนมิใช่เป็นประเด็นสำคัญในการสร้างขวัญกำลังใจแก่ครูอาชีพ สิ่งสำคัญคือการให้โอกาสครูมีส่วนร่วมตัดสินใจในสิ่งสำคัญของโรงเรียน โดยให้มีส่วนร่วมทั้งกับผู้บริหาร ผู้ปกครอง ชุมชน และเพื่อนครูด้วยกัน การสนับสนุนด้านทรัพยากรอย่างพอเพียง ทำให้เกิดการเพิ่มอำนาจแก่ครูอย่างมาก และทำให้เกิดความพึงพอใจกับครูอาชีพอย่างสูงอีกด้วย

ทาทาร์ (Tatar, 1998 : 101-105 ; อ้างถึงใน สุภาพ เต็มรัตน์, 2550 : 47) ได้ศึกษาความพึงพอใจในกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ทำการศึกษากับครู และผู้ปกครอง พบว่า การที่โรงเรียนเห็นความสำคัญของครูกับผู้ปกครอง โดยการเปิดโอกาสให้ครูและผู้ปกครองเข้ามาร่วมกันคิดในเรื่องการจัดการเรียนการสอน และผลที่ต้องการกับนักเรียน เป็นการทำให้ครูมีขวัญกำลังใจในการทำงาน และมีความคิดในการรับใช้สังคมมากขึ้น นอกจากนี้พบว่า การที่พ่อแม่ ผู้ปกครองนักเรียนได้เข้ามาในโรงเรียน และมีส่วนร่วมในการดูแลนักเรียนให้มากขึ้น รวมทั้งได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกันอยู่เสมอ จะทำให้ครูเกิดความมั่นใจในการทำงาน พ่อแม่จะมีความพึงพอใจ ทำให้เกิดการร่วมมือร่วมใจพัฒนานักเรียนได้ดียิ่งขึ้น และพบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาจะได้ผลที่ดีกว่าโรงเรียนประถมศึกษา เนื่องจากโครงสร้างองค์กร และวัฒนธรรมโรงเรียนเอื้อต่อการร่วมมือกับผู้ปกครองมากกว่า

บอร์โค และคณะ (Borko et al, 2000: 273-274 อ้างถึงใน สุภาพ เต็มรัตน์, 2550: 47) ได้ศึกษาการสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงของครู โดยใช้แบบจำลอง 3 ประการ คือ การฝึกหัดการเรียนการสอนและการประเมิน โดยใช้แบบจำลอง ที่เน้นเป้าหมายที่นักเรียนและการปรับบทบาทของครูในการสอน โดยเน้นเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียน การสอน แทนการควบคุม นักเรียน พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลทำให้ครูเกิดการเปลี่ยนแปลง คือ ปัจจัยด้านสถานการณ์ ด้านบุคคล ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กับสถานการณ์ ส่วนการพัฒนาครูอาชีพโดยปริยาย คือ การสนับสนุนด้านบุคลากร การสนับสนุนด้านทรัพยากร และการสนับสนุนด้านเวลา

ธีรศักดิ์ กงเจริญ (2545 : 17) ได้วิจัยเรื่องการประเมินคุณลักษณะครูอาจารย์ ในโรงเรียนมัธยม เขตการศึกษา 7 พบว่า ด้านการสนับสนุนครู ทั้งครู และผู้บริหารมีความคิดเห็นตรงกันว่า การสนับสนุนครูมีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะครูอาชีพ และสามารถอธิบายคุณลักษณะครูอาชีพเพิ่มขึ้นได้ และ สคริบเนอร์ (Scribner, 1999 : 238-239) พบว่า การสนับสนุนให้ครูมีความสะดวกในการปฏิบัติงาน เป็นปัจจัยให้ครูเกิดการพัฒนาในอาชีพ ทำให้

มีคุณลักษณะที่ดีขึ้นได้ เพราะการที่จะทำให้ครูมีความเป็นครูอาชีพนั้น ต้องมีการสนับสนุน ทรัพยากรและอำนวยความสะดวกอย่างพอเพียง และการที่ครูจะพัฒนาตนเข้าสู่ครูอาชีพ ต้องให้ครู ได้ทำงานอย่างมีส่วนร่วมและ โรงเรียนต้องให้ การสนับสนุนทั้งในด้านทรัพยากร และ โอกาส

จากความสำคัญของตัวแปรการสนับสนุนการทำงานของครู และผลการวิจัยที่ เกี่ยวข้องดังได้กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยสรุปเป็นคำนิยามเชิงปฏิบัติการได้ว่า การสนับสนุนการ ทำงานของครู หมายถึง การช่วยเหลือ ส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลกับผู้เรียน โดยการสนับสนุนการทำงานของครูในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้าน ข้อมูลข่าวสาร ด้านทรัพยากร และเทคโนโลยีการศึกษา ด้านความสามัคคีของหมู่คณะ และ ด้านความร่วมมือกับองค์กรในชุมชน

จากการทบทวนแนวคิด เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า ปัจจัยการ สนับสนุน การทำงานของครู มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่า ปัจจัยการสนับสนุนการทำงานของครู จะมี อิทธิพลโดยตรง ต่อการจัดการเรียนการสอนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ เพราะเมื่อ ครูได้รับการสนับสนุนการทำงานที่ดีแล้ว ย่อมส่งผลให้ครูได้รับการพัฒนาทางวิชาชีพ ทำให้ เกิดคุณลักษณะด้านอาชีพที่เหมาะสม และเกิดความพึงพอใจในการทำงานต่อไป

5. ปัจจัยด้าน คุณลักษณะด้านวิชาชีพ

ตามพระราชบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 มาตรา 81 และพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 7 มีเจตนารมณ์ ที่จะให้วิชาชีพครูเป็นวิชาชีพชั้นสูง ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพนี้จะต้องได้รับการพัฒนาอย่าง ต่อเนื่องอย่างมีเกียรติ และศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ เป็นที่ยอมรับของสังคม อันส่งผลต่อการพัฒนา คุณภาพของเด็ก เยาวชนและประชาชนโดยรวมในอนาคต โดยกำหนดให้องค์กรวิชาชีพ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา มีฐานะเป็นองค์กรอิสระ ภายใต้การบริหารของสภา วิชาชีพในกำกับของกระทรวงศึกษาธิการ มีอำนาจหน้าที่กำหนดมาตรฐานวิชาชีพ ออก และ เพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ กำกับดูแลการปฏิบัติตามมาตรฐาน และจรรยาบรรณของ วิชาชีพ รวมทั้งการพัฒนาวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษา ซึ่ง สาทโรจ บัวศรี (อ้างถึงใน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 2543 : 72-80) ได้กล่าวถึงแนวคิดใหม่ของ อาชีพครูว่า วิชาครูหรือวิชาชีพครูเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่ต้องฝึกหัดเพื่อให้ครูมีคุณลักษณะที่ดี ซึ่ง

คุณลักษณะต่าง ๆ จะเกิดจากคำถามว่า ครูควรรู้อะไรบ้าง และครูควรทำอะไรได้บ้าง แต่ละด้าน มีรายละเอียดดังนี้

1. สิ่งที่ครูควรรู้ ได้แก่

- 1.1 วิชาเพื่อควรเลือกเสรี เป็นวิชาสามัญ
- 1.2 วิชาเพื่อไว้ใช้สอน ที่เรียกว่าวิชาเอก เป็นวิชาสามัญ
- 1.3 วิชาชีพสำหรับครู คือ วิชาการศึกษา ได้แก่ ศาสตร์ศาสตร์ทาง

สารัตถะและศึกษาศาสตร์ทางวิทยวิธี ได้แก่ วิธีการวิจัยทางการศึกษา การวัดผลการศึกษา การวางแผนการศึกษา เป็นต้น

2. สิ่งที่ครูควรทำได้ มีมาตรฐานกว้าง ๆ 5 ประการ ได้แก่

- 2.1 เกี่ยวกับการสอน
- 2.2 เกี่ยวกับการอบรม การแนะแนว และการปกครองนักเรียน
- 2.3 เกี่ยวกับการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน
- 2.4 เกี่ยวกับการสร้างสัมพันธภาพอันดี และความร่วมมือกับชุมชน
- 2.5 เกี่ยวกับการเป็นครูวิชาชีพ

จากการวิเคราะห์พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พบว่า ความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะของครูที่พึงประสงค์ ควรเป็นดังนี้ (กรมสามัญศึกษา. 2542 : 1-25)

1. มีความรู้ความเข้าใจว่า การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก อบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (มาตรา 4)

2. มีความรู้ความเข้าใจในมาตรฐานการศึกษา ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะคุณภาพที่พึงประสงค์ และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง และเพื่อเป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริม และกำกับดูแลการตรวจสอบ และการประกันคุณภาพ (มาตรา 4)

3. มีความมุ่งหมายในการพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (มาตรา 6)

4. มีความรู้ ความเข้าใจ ตระหนัก และมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งปลูกฝังให้นักเรียนเป็นผู้เรียนที่มีสิ่งต่อไปนี้ (มาตรา 7)

- 4.1 จิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
- 4.2 รู้จักรักชาติ และส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ
- 4.3 เคารพกฎหมาย มีความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
- 4.4 มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย
- 4.5 รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนร่วม และของประเทศชาติ
- 4.6 ส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ
- 4.7 ส่งเสริมและมีส่วนร่วมกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล
- 4.8 อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 4.9 มีความสามารถในการประกอบอาชีพสุจริต รู้จักพึ่งตนเอง
- 4.10 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่าง

ต่อเนื่อง

5. เป็นผู้สามารถจัดการศึกษาโดยให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (มาตรา 8) ขอมรับ และสามารถจัดการให้เกิดการมีส่วนร่วมจากบุคคล ครอบครัว องค์กร ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ในการจัดการศึกษาอย่างเหมาะสม (มาตรา 9)
6. มีความสามารถในการทำให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยเป็นผู้จัดหรือมีส่วนร่วมในการจัดตามความจำเป็น (มาตรา 9)
7. มีความสามารถในการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนที่เหมาะสมกับผู้เรียนและสามารถพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (มาตรา 8)
8. มีความรู้ความเข้าใจในการจัดโอกาสทางการศึกษา รวมทั้งผู้ด้อยโอกาส โดยให้มีโอกาสและคุณภาพทัดเทียมกัน(มาตรา 10)

9. มีความรู้ ความคิด และตระหนักว่าผู้เรียนมีความสามารถที่จะเรียนรู้ พัฒนาตนเองได้ ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดในกระบวนการจัดการศึกษาและส่งผลให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ (มาตรา 22)
10. มีความรู้ ความคิด และตระหนัก และสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ให้นักเรียน ได้ทั้งความรู้ ความคิด คุณธรรม และบูรณาการ (มาตรา 23)
11. มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับ ความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล (มาตรา 24)
12. ความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักและสามารถประเมินผู้เรียน โดยพิจารณา พัฒนาการของผู้เรียนความประพฤติการสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการ ทดสอบควบคู่กันไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสม(มาตรา 26)
13. มีความสามารถในการจัดกระทำสาระหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ ปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดี ของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ (มาตรา 27) โดยให้หลากหลายเหมาะสมกับวัย และศักยภาพ สาระหลักสูตรให้มีทั้งวิชาการ วิชาชีพ เพื่อมุ่งพัฒนาคนให้สมดุลทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ความดีงาม และการรับผิดชอบต่อสังคม (มาตรา 28)
14. มีความสามารถในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน (มาตรา 29)
15. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการประกันคุณภาพทั้งภายนอก และ ภายในสามารถดำเนินการตามแนวทางการประกันคุณภาพ การตรวจสอบ การรายงาน การให้ ข้อมูลในการตรวจสอบมีความรับผิดชอบ รับสภาพเพื่อการแก้ไขปรับปรุง (มาตรา 47-50)
16. สามารถปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพครูและจรรยาบรรณวิชาชีพครู (มาตรา 53) และองค์กกรกลางบริหารงานบุคคลของข้าราชการครู (มาตรา 54) กำหนดได้พึง พอใจในฐานะทางสังคม และวิชาชีพ (มาตรา 55)
17. มีความสามารถในการนำทรัพยากรบุคคลในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมใน การจัดการศึกษาอย่างเหมาะสม (มาตรา 57)
18. มีความสามารถใช้ผลการพัฒนาการดูแลรักษา สื่อเทคโนโลยีการศึกษา (มาตรา 65)
19. สามารถจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีความสามารถใช้เทคโนโลยีทาง การศึกษา เพื่อให้มีความรู้ และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการแสวงหา ความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (มาตรา 66)

5.1 การวัด

ในการวัดตัวแปรด้านการสนับสนุนด้านวิชาชีพครู ผู้วิจัยใช้แนวคิดของปาร์เก้ และ สแตนฟอร์ด (Parkay and Stanford. 1992 : 20 - 21) เป็นแนวคิดหลักในการสร้างแบบวัดคุณลักษณะด้านวิชาชีพ ประยุกต์กับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 7 มาตรา 52 ให้กระทรวงส่งเสริมให้มีกระบวนการผลิต การพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพ และมาตรฐาน ที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยการกำกับและประสานให้สถาบันที่ทำหน้าผลิต และพัฒนาครู คณาจารย์ รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความพร้อม และมีความเข้มแข็งในการเตรียมบุคคลกรใหม่ และการพัฒนาบุคลากรประจำการ อย่างต่อเนื่อง

5.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะด้านวิชาชีพ

ครูกแชงค์ และ เบนเนอร์ (Cruickshank and Bainer. 1999 : 307 – 321 ; อ้างถึงใน สุภาพ เต็มรัตน์. 2550 : 58) กล่าวว่า ครูที่มีประสิทธิภาพนั้น มีลักษณะการปฏิบัติตนที่เหมาะสม ได้แก่ มีความกระตือรือร้นมีอารมณ์ขัน รู้สึกอบอุ่น เมื่อเข้าใกล้ เชื่อถือไว้ใจได้ มีความมุ่งมั่นอย่างแรงกล้าเพื่อความสำเร็จ รู้จักสนับสนุนให้นักเรียนได้รับความพึงพอใจ ทำงานเหมือนนักธุรกิจ มีความแน่นหุ่่น เป็นผู้ที่มีความรู้ในสาขาที่สอน ส่วน ปาร์กกี และ สแตนฟอร์ด (Parkey and Stanford. 1992 : 20 – 21 ; อ้างถึงใน สุภาพ เต็มรัตน์. 2550 : 58) ได้กล่าวถึงความรู้และความสามารถของครูในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ไว้ดังนี้ความรู้ และทักษะที่จำเป็น ประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

1. ความรู้เป็นเรื่องตนเอง และนักเรียน
2. ความรู้เรื่องวิชาที่สอน
3. ความรู้เรื่องทฤษฎีการศึกษา และการวิจัย
4. ทักษะในการสอน และเทคนิคในการสอน
5. ทักษะในการปฏิสัมพันธ์

ความสามารถของครู ประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

1. วิเคราะห์ และเข้าใจในความสามารถของนักเรียน พื้นฐานทางวัฒนธรรม ความสำเร็จและความต้องการของนักเรียน
2. ออกแบบสอนตามความต้องการของนักเรียน ให้มีความเหมาะสมทั้งในด้านเครื่องมือเครื่องใช้ เนื้อเรื่อง

3. มีวิธีการเรียนการสอนที่อำนวยความสะดวก หรืออำนวยความสะดวก หรือบริการเกิดการเรียนรู้ได้อย่างดี

4. จัดการชั้นเรียนเพื่อให้เกิดการสนับสนุนผลการเรียนการสอนได้

5. อบรมนักเรียนให้มีความประพฤติดี และสามารถสร้างสรรค์

บรรยากาศที่ดีในการเรียนการสอน

6. จัดการเรียนการสอนในห้องเรียนให้เข้าใจ เป็นวิชาการ เกิด

ความรู้ลึกซึ้งที่ดี

7. ประเมินผลการเรียนเพื่อให้เกิดผลดีกับนักเรียน

แมคอินเนอร์นีย์ และ แมคอินเนอร์นีย์ (McInerney and McInerney. 1998 :

9 – 16 ; อ้างถึงใน สุภาพ เต็มรัตน์. 2550 : 59) กล่าวถึง ทักษะสำคัญในการสอนที่มีประสิทธิผลสรุปได้ดังนี้

1. สามารถนำเสนอความรู้ได้อย่างเหมาะสม

2. มีทักษะในการจัดการที่เป็นประโยชน์ และเหมาะสม

3. มีความสามารถในการใช้คำถามกับนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

4. สามารถจัดวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม

5. มีการสอนเพื่อให้เกิดผลการเรียนอย่างแท้จริง

6. มีการใช้ยุทธศาสตร์การจูงใจที่เหมาะสม

7. มีการสังเกต และการประเมินการเรียนของนักเรียน

8. มีวิธีการสื่อสารที่ดี เหมาะสม รู้ลึกสนุก และอบอุ่น

จะเห็นได้ว่า คุณลักษณะด้านวิชาชีพ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ครูมี

พฤติกรรมการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

ถ้าโรงเรียนได้ดำเนินการสร้างเสริมคุณลักษณะด้านวิชาชีพของครูอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง ทำ

ให้ครูมีคุณภาพ ซึ่งมีผู้แสดงทรรศนะไว้ว่า ถ้าโรงเรียนได้จัดการศึกษาอย่างมีส่วนร่วม ทั้งการมี

ส่วนร่วมของครู มีการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง มีการเพิ่มอำนาจให้ความเชื่อมั่นเป็นอิสระแก่ครู

ชอร์ท และ กรีร์ (Short & Greer. 1997: 137 ; อ้างถึงใน สุภาพ เต็มรัตน์. 2550 : 59) มีส่วน

ร่วมกับชุมชน มีการประกันคุณภาพการศึกษา (อมรวิชัย นาคทรพรพ. 2540 : 175 – 182 ;

อ้างถึง สุภาพ เต็มรัตน์. 2550 : 59) มีการสนับสนุนครู เชอร์เมอร์ฮอร์น (Shermerthom. 1996 :

72) ใช้อำนาจอย่างเหมาะสม จอห์นสัน และ ชอร์ท (Johnson & Short. 1998 : 147 – 148 ;

อ้างถึงใน สุภาพ เต็มรัตน์. 2550 : 60) ซึ่งปัจจัยดังกล่าวล้วนมีอิทธิพลต่อคุณลักษณะด้านวิชาชีพของครูทั้งสิ้น

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านคุณลักษณะด้านวิชาชีพครูมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยคาดว่า ปัจจัยด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านวิชาชีพครูจะส่งผลโดยตรงต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพราะถ้าครูมีคุณลักษณะด้านวิชาชีพ ที่เหมาะสม แล้วย่อมจะส่งผลให้เกิดเจตคติที่ดีต่อการสอน และเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยวัดความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้วยพฤติกรรมการปฏิบัติคือ

1. ทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรม มีผู้ให้นิยามหรือความหมายของพฤติกรรมไว้หลายคน ดังนี้

1.1 ความหมายของพฤติกรรม อรษา ประยูรหงษ์ (254 : 271) ให้ความหมายว่าพฤติกรรม คือ กิริยาอาการที่แสดงออก หรือปฏิกิริยาได้ตอบที่เกิดขึ้นเมื่อเผชิญกับสิ่งเร้า ซึ่งจะมาจากภายในหรือภายนอกร่างกายก็ได้ ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์กระทำหรือรู้สึก ผู้อื่นจะเห็นหรือไม่ก็ตามถือว่าเป็นพฤติกรรมทั้งสิ้น (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2544 : 27) พฤติกรรมเป็นกิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลกระทำ และบุคคลอื่นสามารถสังเกตเหตุเห็นได้ (วจินี แสงสว่าง. 2535 : 6) หรือใช้เครื่องมือทดสอบที่นักทดสอบนำมาใช้ เช่น การหิวระะ ร้องไห้ กิน (ประภาเพ็ญ สุวรรณ. 2548 : 15) ไม่ว่าสิ่งนั้นจะสังเกตได้หรือไม่ เช่น การคิด ความรู้สึก ความสุข (ชัยพร วิชาวุธ. 2543 : 1) การกระทำของมนุษย์ไม่ว่าการกระทำนั้น ผู้กระทำจะทำโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว และไม่ว่าคนอื่นจะสังเกตการกระทำนั้น ได้หรือไม่ก็ตาม การพูด การเดิน การกระพริบตา การได้ยิน การเข้าใจ การรู้ โกรธ ต่างเป็นพฤติกรรมทั้งสิ้น

จากนิยามหรือความหมายของพฤติกรรมพอสรุปได้ดังนี้ พฤติกรรม หมายถึง การกระทำของบุคคลทั้งที่แสดงออกมาจากภายนอกและสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจ โดยอาจแสดงออกมาทั้งที่รู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ได้ ซึ่งบุคคลอื่นอาจสังเกตเห็นได้ หรือสามารถใช้เครื่องมือในการตรวจสอบพฤติกรรมนั้นได้ สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ พฤติกรรม หมายถึง พฤติกรรม

การปฏิบัติที่แสดงออกต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของครูในจังหวัดมหาสารคามทั้ง 3 เขตพื้นที่การศึกษา

1.2 การวัดพฤติกรรม วิธีการวัดพฤติกรรมมี 2 วิธีการ คือ (1) วิธีการวัดเชิงปริมาณ จะนับจำนวนพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมาต่อหน่วยที่กำหนดให้ในการศึกษา (2) วิธีการวัดเชิงคุณภาพ จะวัดพฤติกรรมแต่ละชนิดไปเปรียบกับพฤติกรรมของบุคคลอื่นหรือนำไปเปรียบเทียบกับบรรทัดฐานของพฤติกรรมนั้น ในบางครั้งต้องให้ค่าแก่พฤติกรรมที่ได้จากการวัดด้วย

1.3 พฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีฐานคิดมาจากปรัชญาการศึกษา และแนวคิด ด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ ซึ่งปรัชญาการศึกษาที่เป็นพื้นฐานสำคัญ ได้แก่ ปรัชญาพิพัฒนาการนิยม (Progressivism) การศึกษาต้องพัฒนานักเรียนทุกด้าน สิ่งที่เรียนรู้ควรเป็นประโยชน์ สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน และสังคมของนักเรียนให้มากที่สุด ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย ทั้งใน และนอกห้องเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักตนเอง และสังคมเพื่อนักเรียนจะได้ปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างมีความสุข ปรัชญาปฏิรูปนิยม (Reconstruction) การศึกษาจะต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม และการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อการปรับปรุง พัฒนา และสร้างสรรค์สังคมที่ดี และเหมาะสมกว่าเดิม ปรัชญาอัตถนิยม (Existentialism) มุ่งมั่นที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีสิทธิเสรีภาพ เปิดโอกาสให้เลือกเรียนตามความถนัด และความสนใจและปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์ (Buddhist Philosophy of Education) ต้องอาศัยหลักไตรสิกขา คือศีล สมาธิ ปัญญา ในการอธิบายเรื่องของชีวิตและปรากฏการณ์ต่าง ๆ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำเอง เรียนรู้ด้วยตนเอง และมีการประยุกต์หลักอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรจ มรรค มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน (วัฒนาพร ระงับทุกข์. 2542 : 3 ; ทิศนา แขมมณี. 2547 : 25 – 28) สำหรับแนวคิดด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ ได้แก่ กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) เชื่อว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อมีการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้า และการตอบสนอง พฤติกรรมจะมีความถี่มากขึ้นหากได้รับการเสริมแรงกลุ่มมานุษยวิทยา (Humanism) การเรียนรู้ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักคิด รู้จักใช้เหตุผล มีเจตคติที่ดีต่อสิ่งที่เรียน และได้ลงมือกระทำด้วยตนเอง และกลุ่มคอนสตรัคติวิซึม (Constructivism) การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในบุคคล บุคคลเป็นผู้สร้างความรู้จากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่พบเห็นกับความรู้เดิมเกิดเป็น โครงสร้างทางปัญญา (วัฒนาพร ระงับทุกข์. 2542 : 4 – 5)

จากปรัชญาการศึกษาและแนวคิดด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ ส่งผลให้ครูมีพฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยนักจิตวิทยาการศึกษาที่เชื่อในศักยภาพและความสามารถที่มีอยู่ในมนุษย์ทุกคน เชื่อว่ามนุษย์จะศึกษาค้นคว้าในสิ่งที่ตนเองสนใจ และใฝ่รู้ ให้ความสำคัญกับการให้เสรีภาพในการเรียนรู้ สนับสนุน ส่งเสริมในการค้นคว้าหาความหมายและสาระสำคัญในชีวิตของเขาเอง มีเสรีภาพในการตัดสินใจ เมื่อเผชิญกับปัญหา ลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามวิธีที่เหมาะสม สอดคล้องกับความสามารถและความถนัดของตนเอง นับได้ว่าผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาพฤติกรรมกรรมการสอนตนให้การสอนมีคุณภาพ ซึ่ง บลูม (Bloom, 1976 : 115- 127) มีความเห็นว่าคุณภาพของการสอนเป็นเรื่องของการชี้แนะ (Cues) แก่ผู้เรียน ซึ่งเป็นการให้ผู้เรียนทราบว่า สิ่งที่เรียนคืออะไร ผู้เรียนควรทำอะไร การมีส่วนร่วมของผู้เรียนในกิจกรรมการเรียน การเสริมแรง ทั้งทางบวก และทางลบ และการให้ข้อมูลย้อนกลับและการแก้ไขข้อบกพร่อง

2. การปฏิบัติ มีดังนี้

2.1 ความหมายของการปฏิบัติ มีผู้ให้นิยามหรือความหมายของการปฏิบัติไว้หลายท่าน ดังนี้

บลูม และคณะ (Bloom and Other, 1975 : 43) วี คุชดาพानी (V. Kothadapani, 1971 : 91 ; อ้างถึงใน เจริญ แพงคำฮัก, 2551 : 59-63) ให้ความหมาย สอดคล้องกันว่า การปฏิบัติหรือการนำไปใช้ คือ ความสามารถในการนำความรู้ ความเข้าใจ ที่มีอยู่เดิมไปใช้อย่างเหมาะสม ถูกต้อง ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสถานการณ์ใหม่ ๆ (สุนันท์ ศล โสุม, 2545 : 139-140) เป็นการวัดการปฏิบัติจำเป็นต้องอาศัยการสังเกตอย่างดี ทั้งการสังเกตวิธีการดำเนินงาน การสังเกตผลงานที่ออกมานั้นต้องใช้เครื่องมืออื่นประกอบการสังเกต ได้แก่ แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) แบบประเมินค่า (Rating scale) แบบตรวจงาน เป็นมาตรฐานในการบันทึกข้อมูลที่สังเกตได้อย่างหนึ่ง สำหรับแบบประเมินค่าเป็นเกณฑ์ตัดสินคุณภาพของการปฏิบัติ (ณรงค์ สิน สวัสดิ์, 2538 : 20) เป็นการปฏิบัติของมนุษย์นั้นมีลักษณะแตกต่างกันไป จะต้องมีการกำหนดการกระทำนั้น เข้าใจถึงสิ่งที่กำหนด

จากนิยามหรือความหมายของการปฏิบัติพอสรุปได้ ดังนี้ การปฏิบัติเป็นการแสดงออกทางพฤติกรรมอย่างหนึ่ง คือ เป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้ความสามารถ แสดงออกทางร่างกายซึ่งรวมถึง การปฏิบัติหรือพฤติกรรมที่แสดงออก และสังเกตได้ พฤติกรรมด้านนี้เมื่อแสดงออกมาสามารถประเมินผลได้ง่าย แต่กระบวนการที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมด้านนี้ต้องอาศัยระยะเวลาและการตัดสินใจหลายขั้นตอน

2.2 ประเภทของการปฏิบัติ ณรงค์ ลินสวัสดิ์ (2538: 20) ได้กล่าวว่าการปฏิบัติ แบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้คือ

2.2.1 ลักษณะนิสัยส่วนตัว ได้แก่

1) ความเชื่อ หมายถึง การที่บุคคลคิดถึงอะไรก็ได้ในแง่ข้อเท็จจริง คือ ความคิดว่า ความจริงเป็นเช่นนั้น ซึ่งอาจถูกหรือไม่ถูกตามความจริงก็ได้ ความเชื่อ อาจได้มาโดยการเห็น การบอกเล่า การอ่าน รวมทั้งการคิดขึ้นมาเอง

2) ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่คนนิยมเน้นถือประจำในการเลือก

3) เจตคติ เป็นแนวโน้มหรือขั้นตอนเตรียมพร้อมของพฤติกรรม

4) บุคลิกภาพ เป็นสิ่งที่กำหนดว่าบุคคลหนึ่งจะทำอะไร

ถ้าอยู่ในสถานการณ์หนึ่งเป็นสิ่งที่บอกว่าบุคลิกภาพจะปฏิบัติอย่างไรในสถานการณ์นั้น ๆ

2.2.2 สิ่งที่ไม่เกี่ยวกับนิสัยของมนุษย์ ได้แก่

1) สิ่งกระตุ้นพฤติกรรม และความเข้มข้นของสิ่งกระตุ้น

เป็นสิ่งที่ทำให้เราแสดงพฤติกรรมออกมา อาจเป็นอะไรก็ได้ เช่น ความหิว

2) สถานการณ์ หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่เป็นบุคคล ไม่ว่าบุคคลนั้น

จะอยู่ในสภาวะที่กำลังจะมีพฤติกรรม สิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ดังกล่าว สามารถอธิบายสรุป คือ ความเชื่อ ค่านิยม เจตคติ บุคลิกภาพ โดยอาศัยสิ่งกระตุ้นพฤติกรรม เพื่อให้เกิดพฤติกรรม

2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2545 : 75) กล่าวว่า ความรู้อย่างเดียวไม่ได้เป็นข้อยืนยันว่า บุคคลจะปฏิบัติตามสิ่งที่ตนรู้เสมอไป เจตคติเป็นตัวเชื่อมระหว่างความรู้ที่ผู้เรียนได้รับการกระทำหรือปฏิบัติ ส่วน สุชาติ โสมประยูร (2541 : 75) ความรู้ เจตคติ การปฏิบัติเป็นพฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด แต่พฤติกรรมมักจะไม่เกิดโดยอิสระ แต่จะเกิดขึ้นรวมๆกัน และพึ่งพาอาศัยกันการเสริมพฤติกรรมการปฏิบัติด้วยเสมอ ฟาบิยิ (Fabiyyi. 1985 : 154 ; อ้างถึงใน เจริญ แผงคำฮัก. 2551 : 59 – 62) ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อมนั้น มีเจตคติเป็นตัวกลางทำให้เกิดการปฏิบัติตามมาได้ ชาวาส (Schwartz. 1975 : 30 ; อ้างถึงใน เจริญ แผงคำฮัก. 2551 : 59 -63) ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เจตคติ และการปฏิบัติสามารถแสดงความสัมพันธ์ได้หลายรูปแบบซึ่งอาจจะเป็นความสัมพันธ์โดยตรงหรือเป็นความสัมพันธ์ทางอ้อมก็ได้ (จิตหทัย ภัทรนิยานนท์. 2542 : 24-25) คือ 1. ความรู้มีความสัมพันธ์กับเจตคติซึ่งมีผลทำให้เกิดการปฏิบัติ 2. ความรู้และเจตคติมีความสัมพันธ์กันและทำให้เกิดการปฏิบัติ

ตามมา 3. ความรู้และเจตคติต่างก็ทำให้เกิดการปฏิบัติได้โดยที่ความรู้และเจตคติไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กัน 4. ความรู้มีผลต่อการปฏิบัติทั้งทางตรงและทางอ้อม สำหรับทางอ้อมมีเจตคติเป็นตัวกลางทำให้เกิดการปฏิบัติตามมา

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติดังกล่าว พอสรุปได้ว่า ความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติมีความสัมพันธ์กันหลายรูปแบบทั้งทางตรงและทางอ้อม เชื่อว่าเจตคติที่ดีจะทำให้พฤติกรรมดี และสืบเนื่องมาจากบุคคล บุคคลนั้นมีความรู้ดี ซึ่งความรู้ เจตคติ การปฏิบัติมีผลต่อกัน

2.4 การวัดการปฏิบัติ มีนักการศึกษาและนักจิตวิทยาอธิบายการวัดการปฏิบัติไว้ดังนี้

สมจิตต์ สุพรรณทัศน์ (2537 : 136) แบ่งวิธีการวัดการปฏิบัติออกเป็น 2 วิธี คือ

1. การวัดการปฏิบัติโดยตรง ได้แก่

1.1 การสังเกตแบบให้ผู้ถูกสังเกตรู้ตัว (Direct Observation)

การสังเกตแบบนี้ผู้ถูกสังเกตอาจไม่แสดงการปฏิบัติที่แท้จริงออกมา

1.2 การสังเกตแบบธรรมชาติ (Naturalistic Observation) คือ การที่ผู้ถูกสังเกตไม่ได้กระทำตนเป็นผู้ที่รับทราบบุคคลผู้สังเกต การสังเกตแบบนี้จะได้การปฏิบัติที่แท้จริงมาก แต่ต้องใช้เวลาานานมากจึงจะสังเกตการณ์ปฏิบัติที่ต้องการได้

2. การวัดการปฏิบัติโดยอ้อม ได้แก่ การสัมภาษณ์ เป็นวิธีที่ผู้ศึกษา

ต้องการซักถามข้อมูลจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอาจซักถามโดยตรงหรือโดยอ้อม การสัมภาษณ์โดยตรงผู้สัมภาษณ์จะซักถามเป็นเรื่อง ๆ ตามที่ตั้งจุดมุ่งหมายเอาไว้ ส่วนการสัมภาษณ์โดยอ้อมหรือไม่เป็นทางการผู้สัมภาษณ์จะซักถามไปเรื่อย ๆ โดยสอดแทรกเรื่องที่จะสัมภาษณ์ ผู้ตอบจะ 모르ตัวว่าถูกซักถามเจาะจงที่จะทราบถึงการปฏิบัติของตน

3. การใช้แบบสอบถาม วิธีเหมาะกับการศึกษาการปฏิบัติของบุคคลจำนวนมากและเป็นผู้อ่านออกเขียนได้

4. การทดลอง ผู้ถูกศึกษาจะอยู่ในสภาพการควบคุมตามที่ผู้ศึกษา

ต้องการ การบันทึก เป็นวิธีให้ผู้ถูกศึกษายบันทึกการปฏิบัติของตน

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2536 : 15-16) กล่าวว่า การศึกษาการปฏิบัติของบุคคลอาจใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ดังนี้

1. วิธีการสำรวจ (Survey Method) เป็นวิธีการศึกษาและค้นคว้าเพื่อจะให้เข้าใจถึงการกระจายของลักษณะการปฏิบัติงานของบุคคลในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งอาจใช้

วิธีการสัมภาษณ์หรือการใช้แบบสอบถาม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบุคคลที่สำรวจ เช่นการสำรวจความคิดเห็นของเยาวชน

2. วิธีการศึกษาภาคสนาม (Field Study Method) เป็นวิธีการศึกษาและวิจัยเพื่อให้เข้าใจถึงลักษณะการปฏิบัติงานของบุคคลในสถานการณ์จริงตามธรรมชาติ โดยผู้ศึกษาจะไปศึกษาการปฏิบัติของกลุ่มบุคคลจริง ๆ เช่นการเฝ้าสังเกตการสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้อง

3. วิธีการทดลองภาคสนามหรือวิธีการวิจัยเชิงทดลอง (Fielded Experiment Method) เป็นวิธีการศึกษาและวิจัยเพื่อให้เข้าใจถึงลักษณะการปฏิบัติของกลุ่มโดยวิธีการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มควบคุม (Control Group) และกลุ่มทดลอง (Experiment Group)

4. วิธีการทดลองในห้องปฏิบัติการ (Laboratory Experiment Method) เป็นการศึกษาและวิจัยความเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติทางสังคมว่าขึ้นอยู่กับตัวแปรอะไรบ้าง เพื่อให้เข้าใจถึงลักษณะการปฏิบัติของบุคคลและกลุ่มที่แท้จริง โดยควบคุมตัวแปรที่ไม่เกี่ยวข้องอย่างรัดกุมภายใต้สถานการณ์ที่สร้างขึ้น

5. วิธีการจำลองเชิงทดลอง (Experiment Simulation Method) เป็นการศึกษาสถานการณ์ที่ขึ้นมาและควบคุมตัวแปรเช่นเดียวกับการทดลองในห้องปฏิบัติการ

6. วิธีการวิจัยสถานการณ์จำลองด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ (Computer Simulation Studies) เป็นการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์แทนคน

จากวิธีการจัดการปฏิบัติดังกล่าว การวิจัยในครั้งนี้ใช้การจัดการปฏิบัติของบุคคลต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของครูในจังหวัดมหาสารคาม ทั้ง 3 เขตพื้นที่การศึกษา

3. ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมด้านการปฏิบัติ

จิตททัย ภักธรนิยานนท์ (2545 : 24 -25) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมไว้ 4 รูปแบบ คือ

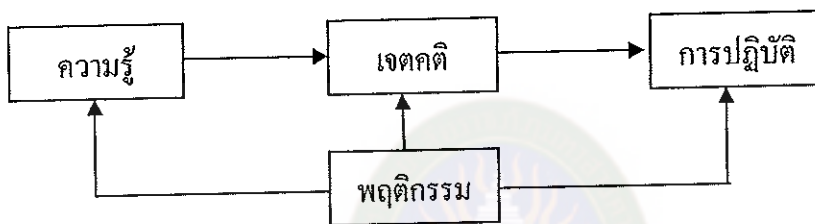
1. พฤติกรรมที่แสดงออกมาจะเป็นไปตามเจตคติ และความรู้ที่บุคคลนั้นมีอยู่ โดยมีเจตคติเป็นตัวกลางระหว่างความรู้และพฤติกรรม คือ เจตคติจะเกิดจากความรู้และพฤติกรรมจะแสดงออกไปตามเจตคตินั้น

2. พฤติกรรมที่เกิดจากความรู้ และเจตคติมีความสัมพันธ์กันหรือความรู้กับเจตคติมีผลร่วมกัน เกี่ยวข้องกันก่อให้เกิดพฤติกรรมด้านการปฏิบัติ

3. ความรู้และเจตคติต่างทำให้เกิดพฤติกรรมได้โดยที่ความรู้และเจตคติที่ไม่เกี่ยวข้องกัน

4. ความรู้มีผลต่อพฤติกรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น บุคคลมีความรู้และปฏิบัติตามนั้นหรือความรู้มีผลต่อเจตคติก่อนแล้ว พฤติกรรมที่เกิดขึ้นเป็นไปตามเจตคตินั้น

จากการสังเคราะห์พบว่า พฤติกรรมเกิดจากความสัมพันธ์ของความรู้ เจตคติ การปฏิบัติเขียนเป็นแผนภาพประกอบ คือ

แผนภาพที่ 5 แสดงการเกิดพฤติกรรมจากความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติ กับการปฏิบัติ

จากการศึกษา ความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติที่กล่าวมาทั้งหมดพอสรุปได้ว่า ความรู้ ความเข้าใจ เจตคติและการปฏิบัติ มีความสัมพันธ์กันหลายรูปแบบทั้งทางตรงและทางอ้อมเชื่อว่า เจตคติที่ดีจะทำให้พฤติกรรมดีและสืบเนื่องมาจากบุคคลนั้นมีความรู้ดี ซึ่งความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติมีผลต่อเนื่องกัน ซึ่งเป็นที่มาของการเกิดพฤติกรรมนั่นเอง จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ การปฏิบัติ ความรู้ เจตคติ และพฤติกรรม จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองการฝึกอบรม ก็มีเป้าหมายเดียวกันกับการจัดการเรียนรู้โดยทั่วไป ที่ต้องการให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมจากเดิมไปสู่ พฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวร และพฤติกรรมใหม่เป็นผลมาจากการที่มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม จากการเรียนรู้เพื่อให้มีความรู้ การปฏิบัติเพื่อให้มีประสบการณ์ มนุษย์ก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมมิใช่การตอบสนองต่อธรรมชาติ หรืออูติภาวะ หรือความบังเอิญ

สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2545 : 90) และชาติรี ตำราญ (2543 : 23-25) ได้กล่าวถึงการอธิบายของ บลูม Bloom ถึงความเปลี่ยนแปลงเมื่อเกิดการเรียนรู้ว่า เมื่อบุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ความเข้าใจ และความคิด (Cognitive Domain) หมายถึง การเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระใหม่ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้มากขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสมอง

2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม (Affective Domain) หมายถึง เมื่อบุคคลได้เรียนรู้สิ่งใหม่ก็ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึทางด้านจิตใจ ความเชื่อ ความสนใจ

3. ความเปลี่ยนแปลงทางด้านความชำนาญ (Psychomotor Domain)

หมายถึง การที่บุคคลได้เกิดความรู้ทางด้านความคิด ความเข้าใจ และเกิดความรู้สึกรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ความสนใจ แล้วได้นำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติจริงทำให้เกิดความชำนาญมากขึ้น และเป็นพฤติกรรมที่ถาวรต่อไป

สรุปได้ว่า ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะวัดความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการวัดพฤติกรรมการปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนของครู โดยการวัดทางอ้อมด้วยการสร้างแบบประเมินที่ใช้ตรวจสอบรายการแล้วไปสัมภาษณ์นักเรียนที่เรียนกับครูกลุ่มทดลองทุกๆ สัปดาห์ๆ ละหนึ่งครั้ง ตลอดภาคเรียน แล้วนำผลการสัมภาษณ์มาตรวจให้คะแนน

ส่วนการวิจัยระยะที่ 1 ซึ่งเป็นวิจัยเชิงสำรวจนั้นจะวัดค่าตัวแปรตามความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แบบสอบถามและให้ครูกลุ่มตัวอย่างตอบ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

1.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน

มีนักวิจัยหลายท่านได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนมีผลงานบางส่วนที่น่าสนใจ และผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยดังกล่าวดังต่อไปนี้

พรประภัสสร ปริญญาญกุล (2546 : 45) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนเชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างทักษะการทำงานสำหรับนักศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์ในสถาบันราชภัฏ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงประสบการณ์ในสาขาวิชาศิลปศาสตร์ในสถาบันราชภัฏมี 3 รูปแบบ คือ การจัดการเรียนการสอนเชิงประสบการณ์ในชั้นเรียน นอกชั้นเรียน และการผสมผสานระหว่างการสอนเชิงประสบการณ์ในชั้นเรียนและนอกห้องเรียน วิธีการสอนเชิงประสบการณ์มี 4 ขั้นตอนคือ การ

สร้างประสบการณ์จากการปฏิบัติกิจกรรม การอภิปรายแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสรุปผล การเรียนรู้ และการประยุกต์การเรียนรู้

วัฒนา อัครพานิช (2546 : 37) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ด้านการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ การทดสอบก่อนเรียน และสรุปผลมโนทัศน์ด้านการเมือง และมโนทัศน์ด้านการเมืองที่คาดเคลื่อน การแจ้งผลสรุปให้นักเรียนทราบ การเรียนรู้มโนทัศน์ใหม่ด้านการเมือง การจัดกระทำให้นักเรียนเกิดภาวะสมดุลทางปัญญา การสรุปฝังมโนทัศน์ใหม่ และการทดสอบหลังเรียน

ศิริพร ทวีชาติ (2545 : 35) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นหลัก เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านสารสนเทศของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จากการศึกษาวิจัยสรุปได้ว่า หลักการของรูปแบบ ได้แก่ หลักการเน้นผู้เรียน เป็นศูนย์กลาง การเรียนรู้กระบวนการสารสนเทศโดยใช้เทคโนโลยี และแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย การสร้างความรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก ขั้นตอนการเรียนการสอนมี 7 ขั้นตอน การระบุคำถามหรือปัญหาที่จะศึกษาการวางแผนกำหนดวิธีการแสวงหาข้อมูล การสืบค้นสารสนเทศจากแหล่งข้อมูล การเลือกและประเมินสารสนเทศ การสรุปและการนำเสนอความรู้ การประเมินกระบวนการและผลงาน และการนำความรู้ไปใช้

เสกสรร สายสีดา (2545 : 48) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบระบบการเรียนการสอน โดยใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับสถาบันราชภัฏ ผลการวิจัยสรุปได้ว่ารูปแบบระบบมี 11 ขั้นตอน คือ การกำหนดเป้าหมายการเรียนการสอน การวิเคราะห์ผู้เรียน การออกแบบเนื้อหาบทเรียนการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน การเตรียมความพร้อมการเรียน การเตรียมผู้สอน การสร้างแรงจูงใจในการเรียน การดำเนินการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมทักษะ การประเมินผลการเรียนการสอน และข้อมูลย้อนกลับเพื่อการปรับปรุง

ลัดดา ศิลาน้อย และคณะ (2545 : 52) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้การสอนแบบร่วมมือกันเรียนรู้ในวิชาการสอนสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษา ผลการศึกษาสรุปได้ว่า รูปแบบการเรียนการสอนมีหลักการที่สำคัญ คือความสามารถที่เท่ากันของผู้เรียนเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายและความสำเร็จของกลุ่ม การเรียนการสอนมีขั้นตอนที่สำคัญ 3 ขั้นตอน คือ การนำเสนอบทเรียนต่อชั้นเรียน การศึกษากลุ่มย่อย และการประเมินผล

ประยูร บุญใช้ (2544 : 63) การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิด ประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลาง เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาของนักศึกษาในสถาบันราชภัฏ สรุปผลการวิจัยได้ว่า รูปแบบ การเรียนการสอนมี 5 องค์ประกอบคือ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการเรียน การสอนและการวัดการประเมินผล กระบวนการเรียนการสอนมี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นนำเข้าสู่ ขั้นขยาย ความและขั้นแสดงผลผลิต

วิโรจน์ วัฒนานิมิตกุล (2544 : 37) การพัฒนารูปแบบการสอน โดยใช้สาระ อิงบริบทเพื่อส่งเสริมความใฝ่รู้ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยสรุปได้ว่ารูปแบบ การเรียนการสอนสามารถส่งเสริมความใฝ่รู้แก่นักเรียนด้วยการนำเสนอสาระอิงบริบทซึ่งเป็น จุกรรวมของเนื้อหาสำคัญของบทเรียน ที่มีความครอบคลุม ชับซ้อน และน่าสนใจเพียงพอที่จะ กระตุ้นให้นักเรียนกำหนดประเด็น ค้นคว้า และการดำเนินการค้นคว้าด้วยวิธีการต่างๆ แล้ว สรุปเชื่อมโยงความรู้ที่ได้รับกับสาระอิงบริบทเดิม และสามารถนำความรู้ที่ได้ทั้งหมดไปใช้ใน การกำหนดประเด็นค้นคว้าใหม่ต่อไป

เรวดี อาษานาม (2547 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยการพัฒนารูปแบบการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเสนอให้อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือประเมินระดับความสำคัญของปัจจัยที่สำคัญต่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่สำคัญต่อการเรียนการสอนเรียงลำดับจากระดับความสำคัญ จากมากไปน้อย คือ ปัจจัยด้านผลผลิต ปัจจัยด้านกระบวนการ และปัจจัยด้านตัวป้อน

1.2 งานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สุวิชัย แก้วจันดา (2547 : 55) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หนองบัวลำภู เขต 1 ผลการศึกษาพบว่า การจัดการเรียนการสอนได้เน้นด้านการสนับสนุน การ จัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวางแผนการจัดการเรียนการสอน และการนิเทศและติดตาม ผล ปัญหาที่สำคัญ ได้แก่ การวางแผนการจัดการเรียนการสอน การสนับสนุน การจัดกิจกรรม การเรียนการสอน การนิเทศและการติดตามผล และการวิจัยในชั้นเรียน

พิสมัย สระอุพันธุ์ (2547 : 78) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาแผนการจัด ประสบการณ์แบบบูรณาการหน่วยธรรมชาติรอบตัวชั้น อนุบาลปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า การจัด ประสบการณ์แบบบูรณาการส่งผลให้ผู้เรียนมีสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

วิญญู เมืองนาค (2546 : 44) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนประถมศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภูเขต 1 ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ปัจจัยด้านผู้บริหาร โรงเรียน ปัจจัยด้านการสนับสนุน ปัจจัยด้านตัวครู และปัจจัยด้านผู้เรียน

สมพร จรุงเรืองกลกิจ (2544 : 71) ได้ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการเรื่องรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช 2 ผลการวิจัยพบว่า โดยการใช้รูปแบบที่ผู้สอนกำหนดวัตถุประสงค์ ตั้งคำถาม จัดหาเอกสารอ้างอิง ให้ผู้เรียนเตรียมความรู้ก่อนเข้าเรียน แล้วนำเสนอและอภิปรายในชั้นเรียน กิจกรรมการเรียนเน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการฝึกปฏิบัติจริง ทำให้ผู้เรียนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการเรียนและสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติได้ในสถานการณ์จริง

อดุลย์เดช ฐานะ (2543 : 33) ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การบริหารการจัดการเรียนการสอนได้ปฏิบัติ “มาก” ทุกด้าน คือ ด้านการจัดปัจจัยสนับสนุนกิจกรรม ด้านการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการนิเทศติดตามผล ปัญหาที่สำคัญของการบริหารจัดการ ได้แก่ ปัญหาด้านปัจจัยสนับสนุน ด้านการวางแผนการเรียนการสอนและด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ข้อเสนอแนะที่สำคัญของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ควรจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสม ส่งเสริมพัฒนาครู ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร ผลผลิตสื่อการเรียนการสอน และมีการวางแผนการนิเทศร่วมกันระหว่างครูผู้สอนกับฝ่ายวิชาการ

เพ็ญศรี ศรีนุสร (2543 : 45) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลการใช้รูปแบบการสอนแบบร่วมมือกันเรียนรู้ที่เน้นนวัตกรรมพื้นบ้านเพื่อการสอนในวิชาภาษาไทยเรื่องพื้นบ้านพื้นเมือง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า จากการสอนโดยรูปแบบนี้ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน นักเรียนที่มีระดับความสามารถทางการเรียนสูง ปานกลาง และต่ำ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกัน นักเรียนส่วนมากมีความรู้สึกรู้สึกต่อตนเองในระดับมาก

มานพ วงศ์สาขา (2541 : 47) ได้ทำการวิจัยเรื่องการเรียนรู้โดยการนำตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด Mukdahan

ผลการวิจัยพบว่า การเรียนรู้โดยการนำตนเองของนักเรียนได้ปฏิบัติตน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ การนำจุดมุ่งหมายในการเรียน การแสวงหาแหล่งวิชาการ การประเมินผล และการวิเคราะห์ความต้องการ

สุภาพ เต็มรัตน์ (2550 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเขตภาคใต้ตอนบน กลุ่มตัวอย่าง คือครู โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตภาคใต้ตอนบน ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างที่ 1 เพื่อใช้ทดสอบยืนยันแบบจำลองความสัมพันธ์ตามสมมติฐาน จำนวน 417 คน กลุ่มตัวอย่างที่ 2 เพื่อใช้ทดสอบยืนยันแบบจำลองความสัมพันธ์รูปแบบใหม่ จำนวน 417 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. แบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์มีลักษณะดังนี้

1.1 ประสิทธิภาพในการสอน มีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผ่านคุณลักษณะด้านวิชาชีพ เจตคติต่อการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และความพึงพอใจในงาน

1.2 การสนับสนุนการทำงานของครู มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อพฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยอิทธิพลทางอ้อมผ่านการพัฒนาคุณลักษณะด้านวิชาชีพ เจตคติต่อการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และพึงพอใจในงาน

1.3 เจตคติต่ออาชีพครู มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อพฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยอิทธิพลทางอ้อมผ่าน เจตคติต่อการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และความพึงพอใจในงาน

1.4 การพัฒนาครู มีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผ่านคุณลักษณะด้านวิชาชีพครู เจตคติต่อการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และความพึงพอใจในงาน

1.5 คุณลักษณะด้านวิชาชีพ มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อพฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยอิทธิพลทางอ้อมผ่าน เจตคติต่อการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และความพึงพอใจในงาน

1.6 เจตคติต่อการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีอิทธิพลทั้งทางตรง และทางอ้อมต่อพฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยอิทธิพลทางอ้อมผ่านความพึงพอใจในงาน

1.7 ความพึงพอใจในงาน มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2. ตัวแปรที่มีค่าอิทธิพลรวมต่อพฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสูงสุดที่สุด คือ การสนับสนุนการทำงาน (.467) รองลงมา ได้แก่ คุณลักษณะด้านวิชาชีพ (.403) ความพึงพอใจในงาน (.304) เจตคติต่อการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (.270) การพัฒนาครู (.197) เจตคติต่ออาชีพครู (.162) และประสบการณ์ในการสอน (.019) มีค่าอิทธิพลรวมต่ำสุด

สรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จะประสบความสำเร็จต้องประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ ปัจจัยด้านประสบการณ์ในการสอน ปัจจัยด้านการสนับสนุนการทำงานของครู ปัจจัยด้านเจตคติต่ออาชีพครู ปัจจัยด้านการพัฒนาครู และปัจจัยด้านวิชาชีพ

2. งานวิจัยต่างประเทศ

สกอลแลน (Scallan, 1988 : 1981-A) ได้ศึกษาผลการใช้แบบฝึกหัดแบบชี้หน้า ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเกรด 5 และ 6 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาและวิทยาศาสตร์ ในโรงเรียนทางตอนเหนือของรัฐเท็กซัส ผลการศึกษาพบว่า การใช้แบบฝึกหัดชี้หน้าในห้องเรียนสามารถคาดหวังผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้สูงกว่าการใช้แบบฝึกหัดชี้หน้าเพียงเล็กน้อยหรือไม่ใช้แบบฝึกหัดชี้หน้าเลย

บรูโน (Bruno, 1984 : 2663) ได้ทำการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเรื่องทักษะการเขียน ของนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีปกติกับการเรียนด้วยวิธีสอนแบบเน้นทักษะกระบวนการ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนเกรด 3-5 จำนวน 654 คน พบว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบเน้นทักษะกระบวนการ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทักษะการเขียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

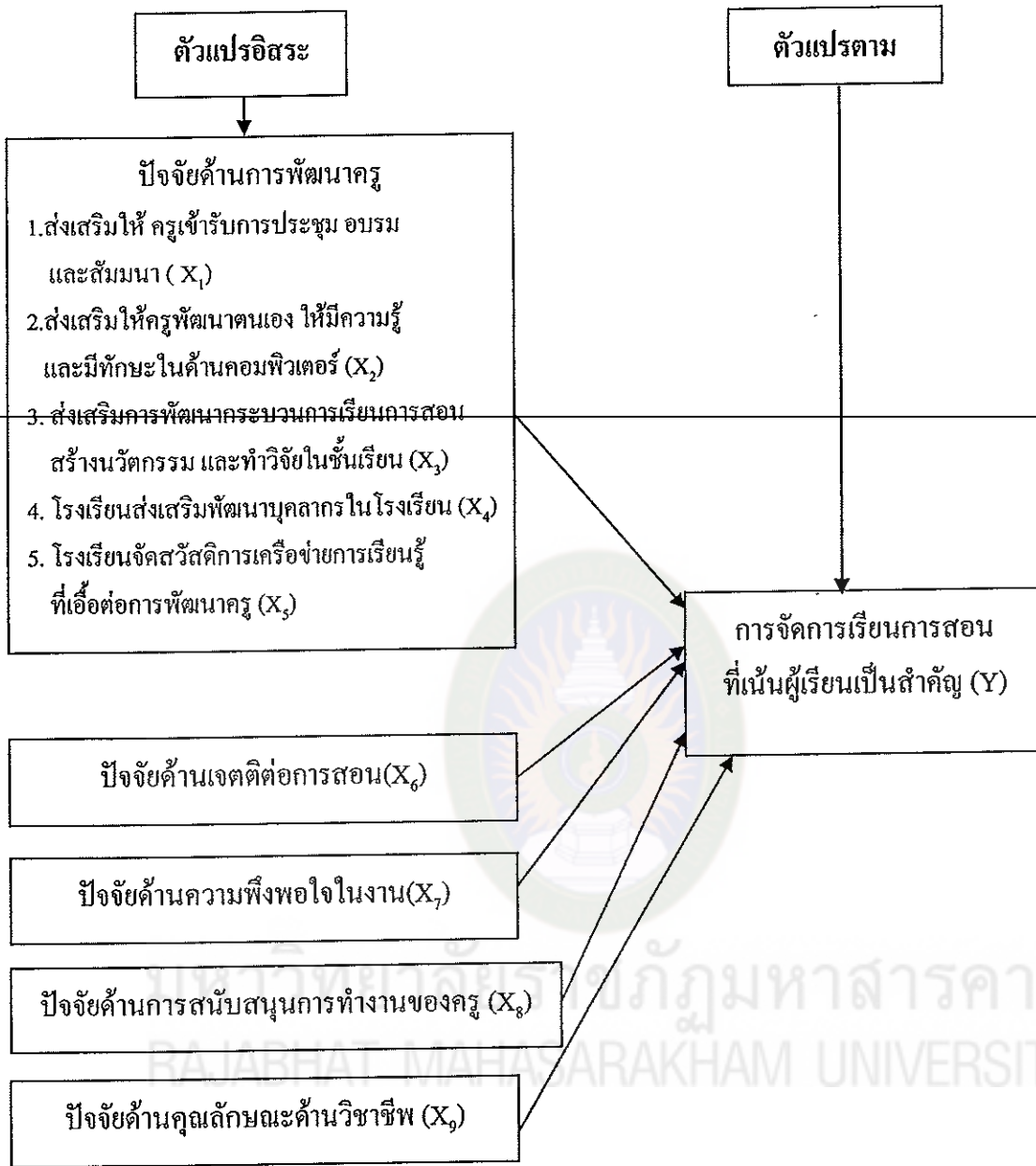
กรูคอลลี (Crookall, 1984 : 262 – 273) ได้กล่าวว่าการจัดกิจกรรมการสอนภาษาอังกฤษในโรงเรียนที่สอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร วิธีที่ได้ผลและเป็นที่ยอมรับ คือ การแสดงบทบาทสมมติหรือการสร้างสถานการณ์ จำลอง เพราะจะเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ภาษาอังกฤษได้เองโดยอัตโนมัติ และทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในภาษาได้อย่างชัดเจน

โรไมน์ (Romine. 1974 : 139 – 143) ได้ทำการวิจัยเรื่องบรรยากาศการสอนที่ดี พบว่า บรรยากาศการสอนที่ดีสามารถทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ ได้แก่ ด้านการจัดการ เตรียมการสอน การที่ผู้สอนชี้แจงให้ผู้เรียนได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ในวิชา รวมทั้งแนะนำ หนังสืออ้างอิงต่างๆ ด้านผลการสอนที่ผู้เรียนได้รับ ผู้เรียนได้ประโยชน์ตามความคาดหวังจาก วิชาที่นักเรียนเลือกผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียน และด้านการประเมินผลควรมีการ นำข้อมูลย้อนกลับ มีการเสริมแรงการเรียน

ดูโก และ อดู (Doku and Adu. 1999 : 68) ได้ทำการวิจัยเรื่อง คุณภาพของ การเรียนรู้วัฒนธรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพของการเรียนรู้ของ วัฒนธรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด คือ ความสามารถในการแสดง ความคิดเห็น ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการเรียนรู้วัฒนธรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่วนปัจจัย ที่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างในการแสดงความคิดเห็นของผู้เรียนคือสิ่งแวดล้อมและการดำเนิน ชีวิต ซึ่งเป็นปัจจัยทางตรงที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงและความแตกต่างในการเรียนรู้วัฒนธรรม สรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการจัดกิจกรรมโดย ใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย และจัดกิจกรรมกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนตามความสามารถตาม ศักยภาพของตนเอง สรุปความรู้ด้วยตนเอง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนคิดหาเหตุผลเพื่อนำไปแก้ไข ปัญหาเองได้ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ ในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญดังที่กล่าวมาข้างต้น มีจำนวน 5 ปัจจัย ประกอบด้วย ปัจจัยด้านการพัฒนาครู ซึ่งประกอบด้วย 1) การส่งเสริมให้ครูเข้าประชุม อบรม และสัมมนา 2) ส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเอง ด้านความรู้ ทักษะ และเทคโนโลยี 3) ส่งเสริมให้ ครูพัฒนากระบวนการเรียนการสอน สร้างนวัตกรรม และทำวิจัยในชั้นเรียน 4) โรงเรียนจัดทำ โครงการส่งเสริม พัฒนาบุคลากร 5) จัดสวัสดิการ เครือข่ายการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาครู ปัจจัยด้านเจตคติต่อการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ปัจจัยด้านความพึงพอใจในงานของครู ปัจจัยด้านการสนับสนุนการทำงานของครู และปัจจัยด้านคุณลักษณะด้านวิชาชีพ เพื่อนำไปสู่ การตั้งสมมติฐานงานวิจัย และผู้วิจัยได้นำมากำหนดเป็น โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุและ ผล โดยอาศัยหลักการเหตุสัมพันธ์ ลำดับการเกิดก่อน – หลังของปัจจัย ดังแผนภาพที่ 6

แผนภาพที่ 6 กรอบแนวคิดในการวิจัย